

COUNTRY PROFILE

CZECH REPUBLIC

(IN CZECH)

Profile compiled: July 2012

This profile was prepared and updated by
Ms. Pavla PETROVÀ (Prague).

It is based on official and non-official sources addressing current cultural policy issues.

The opinions expressed in this profile are those of the author and are not
official statements of the government or of the Compendium editors.

Additional national cultural policy profiles are available on:

<http://www.culturalpolicies.net>

If the entire profile or relevant parts of it are reproduced in print or in electronic form including in a translated version, for whatever purpose, a specific request has to be addressed to the Secretary General of the Council of Europe who may authorise the reproduction in consultation with ERICarts. Such reproduction must be accompanied by the standard reference below, as well as by the name of the author of the profile.

Standard Reference: Council of Europe/ERICarts: "Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe", 13th edition 2012. Available from World Wide Web: <http://www.culturalpolicies.net>.

ČESKÁ REPUBLIKA¹

1. HISTORICKÝ PŘEHLED: KULTURNÍ POLITIKY A JEJICH NÁSTROJE ...	2
2. OBECNÉ CÍLE A PRINCIPY KULTURNÍ POLITIKY	4
2.1 Nejdůležitější prvky modelu současné kulturní politiky	4
2.2 Definice kultury	5
2.3 Cíle kulturních politik	6
3. KOMPETENCE, ROZHODOVÁNÍ A SPRÁVA.....	7
3.1 Organizační struktura (organigram)	7
3.2 Celkový popis systému	7
3.3 Meziresortní a mezivládní spolupráce	9
3.4 Mezinárodní kulturní spolupráce	10
4. AKTUÁLNÍ TÉMATA KULTURNÍ POLITIKY A DISKUSE	17
4.1 Hlavní otázky a priority kulturní politiky	17
4.2 Konkrétní problémy a aktuální diskuze	18
4.3 Ostatní relevantní problémy	38
5. HLAVNÍ LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ V KULTUŘE	41
5.1 Obecná legislativa	41
5.2 Obecná legislativa v oblasti kultury	45
5.3 Zvláštní předpisy v oblasti kultury	48
6. FINANCOVÁNÍ KULTURY	51
6.1 Krátký přehled	51
6.2 Veřejné výdaje na kulturu	52
6.3 Trendy a ukazatele financování kultury ze soukromých zdrojů	57
7. VEŘEJNÉ INSTITUCE V KULTURNÍ INFRASTRUKTUŘE	60
7.1 Kulturní infrastruktura: směry a strategie	60
7.2 Základní údaje o vybraných veřejných institucích v kulturním sektoru	60
7.3 Status/role a rozvoj hlavních kulturních institucí	61
8. PODPORA KREATIVITY A PŘÍSTUPU KE KULTUŘE	62
8.1 Podpora umělců a ostatních tvůrčích profesí	62
8.2 Přístup ke kultuře	64
8.3 Umělecké a kulturní vzdělávání	69
8.4 Amatérské umělecké aktivity, kulturní sdružení a občanské iniciativy	72
9. ZDROJE A ODKAZY	76
9.1 Klíčové dokumenty o kulturní politice	76
9.2 Klíčové organizace a portály	77

¹ Tento profil byl vypracován Pavlou Petrovou, ředitelkou Institutu umění – Divadelního ústavu. Květen 2012, Praha.

1. Historický přehled: kulturní politiky a jejich nástroje

Po druhé světové válce připadlo území tehdejšího Československa do sféry sovětského vlivu. Tato skutečnost přispěla nemalou měrou k tomu, že po tzv. únorovém převratu v roce 1948 se vlády chopili na dlouhých 50 let komunisté. V roce 1960 došlo ke změně názvu státu na Československá socialistická republika (ČSSR). Metody totalitní moci a hospodářské obtíže vyvolávaly stále větší odpor, který vyvrcholil Pražským jarem 1968 a celkovým uvolněním ve všech oblastech včetně oblasti kultury. Všechny tyto snahy však byly potlačeny v srpnu téhož roku vstupem vojsk Varšavské smlouvy. Po neúspěšném pokusu o demokratizaci začala v průběhu roku 1969 doba tzv. normalizace, která se dá charakterizovat jako doba, v níž byly státním aparátem pronásledovány všechny osoby a aktivity, které se neztotožnily se sovětskou okupací a následnou normalizací. V této době byla perzekuována řada významných českých osobností ze všech oblastí umění i kultury.

Počátkem 80. let začaly znovu intenzivněji narůstat demokratizační tendence. V listopadu 1989 vyústila situace v Československu v tzv. sametovou revoluci. Tento proces přinesl zásadní politickou, sociální i hospodářskou změnu v celé společnosti a změnil i tvář české kultury.

V roce 1993 došlo po vzájemné dohodě obou federací k rozdělení tehdy již Československé federativní republiky na dva nezávislé samostatné státy, Českou republiku (ČR) a Slovenskou republiku (SR). ČR následně po referendu vstoupila 1. května 2004 do Evropské unie. Československo patřilo k zakládajícím členům UNESCO; po rozpadu Československa se samostatná ČR stala členem v roce 1993.

Do roku 1989 existovala v ČR hustá síť ideologicky jednotně řízených a dotovaných kulturních zařízení – knihoven, kulturních středisek a domů, kin, divadel, muzeí, památkových objektů, hvězdáren atd. Tato síť se historicky vyvíjela, v 50. letech byla centralizována a strukturálně přeorganizovaná v letech sedmdesátých.

Počátkem 90. let došlo k masové privatizaci a odstátnění této sítě. Privatizovaly se všechny státní instituce, jako byla knižní a hudební vydavatelství, filmové ateliéry, cirkusy či umělecké agentury. Některé státní ideologické kulturní instituce byly zcela zrušeny. Státní fondy jako Český hudební fond a další byly transformovány na nadace podle nového zákona o nadacích; viz též kapitola 8.1.2.

Velmi významným krokem v procesu demokratizace bylo právě odstátnění kulturních zařízení. Tento proces rovněž velmi úzce souvisí s územní reformou veřejné správy v ČR. Zákon o obcích vyvázal samosprávy z organizační podřízenosti státu a umožnil jim zřizovat kulturní instituce. Řada kulturních institucí byla v této fázi převedena na obce právě z úrovně státu – např. divadla.

První fáze územní reformy skončila zřízením nových vyšších územně samosprávných celků – 14 krajů, ke kterému došlo na základě ústavního zákona č. 347/1997 Sb. Kraje zahájily svoji faktickou činnost s účinností zákona o krajích od 1. ledna 2001. V druhé fázi reformy územní veřejné správy na základě zákona o přechodu věcí, práv a závazků z majetku České republiky do majetku krajů, byly na kraje převedeny desítky muzeí, galerií a knihoven; viz též kapitola 7.1.

První strategický dokument v oblasti kultury byl zpracován v roce 1996 pro potřeby Ministerstva kultury ČR (MK) formou tzv. bílé knihy – studie, která zahrnovala jednak popsání vztahu státu ke kultuře a příklady kulturních politik evropských zemí, tak také návrh na inovaci grantového systému MK.

První vládní kulturní politika v dějinách ČR byla schválena Usnesením vlády ČR č. 401 v dubnu 1999 pod názvem *Strategie účinnější státní podpory kultury*.

V roce 2001 vláda svým usnesením č. 40 schválila *Kulturní politiku v ČR na období 2001–2005*. Mezi hlavní témata tehdejší kulturní politiky patřila opatření spojená se vstupem ČR do Evropské unie a s reformou veřejné správy.

V listopadu 2008 vláda schválila svým usnesením č. 1452 *Státní kulturní politiku na léta 2009–2014*. Jedná se o dokument, který se zaměřuje na chápání kultury více jako na odvětví, do kterého je nejen vhodné, ale i výhodné investovat čas, energii, lidský a finanční potenciál; viz též kapitola 3.

MK předpokládá předložit vládě ČR v roce 2012 materiál *Aktualizace Státní kulturní politiky na léta 2013–2014 s výhledem na roky 2015–2020*.

2. Obecné cíle a principy kulturní politiky

2.1 Nejdůležitější prvky modelu současné kulturní politiky

Východiskem *Státní kulturní politiky* byla formulace tzv. vizí kulturní politiky státu, např. jakou roli musí mít kultura ve společnosti, aby byl plně využit její doposud mnohdy opomíjený potenciál, a v čem spočívá úloha státu na tomto poli. Na základě těchto vizí byly pojmenovány „4 cíle kulturní politiky“ a jako prostředek realizace těchto cílů následně stanoveny „úkoly a opatření“, a to legislativního i nelegislativního charakteru. Úkoly jsou ve *Státní kulturní politice* utříděny dle jednotlivých cílů a uváděny spolu se stručným objasněním a nároky na koordinaci a kooperaci s ostatními institucemi veřejné správy (v horizontální i vertikální rovině).

Státní kulturní politiku doplňuje příloha, obsahující přehled působnosti MK a dalších orgánů veřejné správy, přehled dalších koncepčních dokumentů v resortu a vyhodnocení jejich plnění.

Jako zásadní pro proveditelnost úkolů a opatření, a tím i pro naplnění cílů *Státní kulturní politiky*, je splnění závazku vlády, uvedeného rovněž v Programovém prohlášení vlády ČR z roku 2007, a sice „zvýšení podílu výdajů státního rozpočtu na podporu kultury postupně až na 1 % státního rozpočtu“. Kromě toho je důležitým předpokladem splnění cílů i vyšší forma součinnosti MK s ostatními resorty, a proto je *Státní kulturní politikou* zároveň uložena spolupráce při plnění konkrétních úkolů/opatření i dalším ministerstvům a ke spolupráci je přizvána i krajská a místní samospráva.

Kulturněpolitické dokumenty byly po roce 1989 formulovány v podobě základních principů a programových tezí až do podoby střednědobých koncepcí podpory kultury – viz též kapitola 1. Nejucelenějším z těchto dokumentů byla *Kulturní politika v ČR* z roku 2001 (za ministra kultury Pavla Dostála). Tato kulturní politika stanovila cíle státu v oblasti kultury do roku 2005 a byla formulována v době ustavení nového krajského zřízení a s ním souvisejícího přesunu státní správy na samosprávu a decentralizaci v oblasti kultury. Tato skutečnost se odráží i v celém textu dokumentu.

Kulturní politika v ČR de facto předcházela *Státní kulturní politice na léta 2009–2014*, a proto její zhodnocení bylo i součástí nového dokumentu. *Kulturní politika* z roku 2001 je v dokumentu hodnocena jako pozitivní mimo jiné i proto, že za základ považuje koncepci kulturních práv a kulturní pluralitu, preferuje kulturní dědictví a jeho postavení v kulturním životě společnosti, prosazuje udržení a v některých oblastech i rozšíření nabídky kulturních příležitostí a služeb atd. Jsou jí však vytýkány i problémy, které se nepodařilo dostatečně vyřešit, nebo dokonce ani pojmenovat. Jedná se např. o absenci kritérií hodnocení plnění jednotlivých programových cílů, rozsah dokumentu, který byl ovlivněn oborovým členěním kultury, nebo nevyřešení problémů spojených s resortním rozdělením kompetencí správy veřejných záležitostí a nespolečné spolupráce jednotlivých ministerstev a úřadů. Tato negativa byla brána v potaz právě při procesu přípravy nové *Státní kulturní politiky*, snaha o jejich vyřešení je patrná v novém textu. Současná *Státní kulturní politika* je v tomto směru více intervenční a podporující „kulturu jako sektor, který může v příštích letech sehrát zásadní roli v rozvoji české společnosti a o který lze do značné míry oprát ekonomický, environmentální i sociální rozvoj státu“.

2.2 Definice kultury

Státní kulturní politika České republiky na léta 2009–2014 vychází z tezí vyjádřených v Programovém prohlášení vlády České republiky z roku 2007. Od roku 2007 měla ČR již dvě další vlády a dvě nová programová prohlášení vlády. Poslední je z roku 2010 a o kultuře se zde hovoří mimo jiné následovně:

„Vláda chápe kulturní potenciál ČR jako významný rozvojový faktor celé společnosti. Vnímá nejen pozitivní vliv kultury na společenský rozvoj a kvalitu života občanů či uchování a dotváření národní identity, ale chápe kulturu, a od ní odvozené kulturní statky a služby, jako kulturní kapitál, jehož hospodářský potenciál nebyl dosud plně pochopen a využit.“

Státní kulturní politika na léta 2009–2014 definuje kulturu takto:

„Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku. Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého občana a plní v tomto smyslu výchovně vzdělávací, socializační, enkulturační (osvojení si kultury), významné kreativní a hodnototvorné funkce. Kultura je prostředkem přenosu informací mezi generacemi a utváří základní identitu jedince. Propojuje Českou republiku s vnějším světem, zároveň ji však z něj i vyděluje; charakterizuje ji v porovnání s ostatními státy. Kultura však má nejen integrační, edukační a reprezentační funkci, ale je i významným hospodářským odvětvím. Spotřebovává sice prostředky ze státního rozpočtu a z rozpočtů komunálních, avšak podílí se též na jejich vytváření přímo prostřednictvím daňových výnosů odvětví tzv. kulturního průmyslu a nepřímou tím, že vytváří podmínky pro vznik příjmů státního i komunálních rozpočtů např. daňovými výnosy tzv. kulturního turismu, jehož významným zdrojem je naše kulturní dědictví. Součástí aktivní ekonomické funkce kultury je i to, že nabízí pracovní příležitosti pro řadu občanů. Kultura plní důležitou sociální funkci, v kultuře je klíč k pochopení sociálního světa. Přispívá k sebeuvědomění občanů jako svobodných jedinců i k pocitu sounáležitosti občanů se společenstvím, v němž žijí, s obcí, regionem i státem. Tato role kultury má značný motivační efekt. Účast na kultuře vytváří smysluplnou náplň volného času a je tak mj. důležitým nástrojem prevence před toxikomanií, gamblerstvím, kriminalitou a dalšími sociálně patologickými jevy, jimiž je ohrožena zejména mládež. Obecně přispívá také k lepšímu vzájemnému porozumění mezi občany různého etnického a národnostního původu a je nezanedbatelným prostředkem boje proti xenofobii a rasismu. Účast na kulturním životě pomáhá osobám se zdravotním postižením začlenit se do pospolitosti zdravých občanů a překonat tak v jisté míře jejich postižení, podobně může tato aktivita pomoci i obětem násilí. Kultura, resp. podílení se na ní, má tedy i terapeutickou (léčebnou) funkci související bezprostředně s jejími kreativními (tvořivými) efekty.“

Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, navíc definuje pojem „veřejné kulturní služby“, a to jako služby spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti.

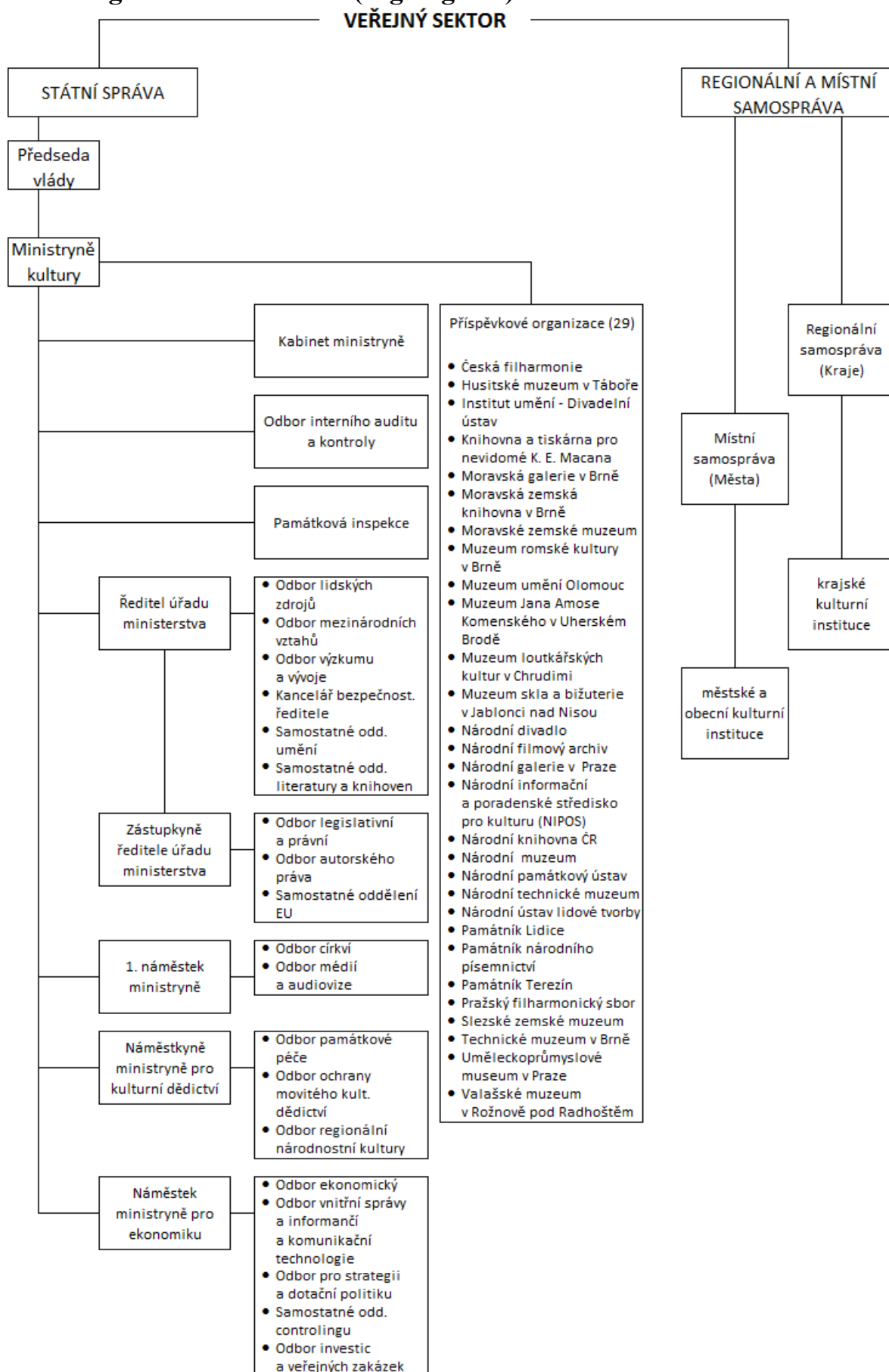
2.3 Cíle kulturních politik

Státní kulturní politika na léta 2009–2014 má 4 strategické cíle:

- Cíl 1 – Ekonomická a společenská dimenze
Využít přínosů umění a kulturního dědictví a s nimi spojené kreativity pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností.
- Cíl 2 – Občanská dimenze – rozvoj osobnosti
Zvýraznit roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty.
- Cíl 3 – Role státu, krajů a obcí při podpoře zachování a tvorby kulturních hodnot
Poskytovat přímou i nepřímou podporu uchování existujících kulturních hodnot a nakládání s nimi, stejně jako tvorbě hodnot nových.
- Cíl 4 – Role státu při tvorbě pravidel
Vytvářet transparentní a nediskriminační prostředí pro kulturní aktivity a jejich podporu z úrovně státu, krajů a obcí.

3. Kompetence, rozhodování a správa

3.1 Organizační struktura (organigram)

3.2 Celkový popis systému

Vláda České republiky svým usnesením z roku 2001 vytvořila Metodiku pro přípravu střednědobých koncepcí. Střednědobé koncepce jednotlivých ministerstev považuje za základní prvky a podklad pro střednědobé koncepce sociálního a ekonomického rozvoje. Střednědobé koncepce ministerstev mají zároveň vycházet z programových prohlášení vlády.

Vláda schvaluje jednotlivé střednědobé koncepce MK a samozřejmě i základní koncepční materiál – *kulturní politiku*.

Ústředním orgánem státní správy pro oblast kultury je Ministerstvo kultury ČR. Působnost MK je dána zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR. Podle §8 tohoto zákona je MK ústředním orgánem pro:

- umění;
- kulturně výchovnou činnost;
- kulturní památky;
- pro věci církví a náboženských společností;
- pro věci tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků;
- pro přípravu návrhů zákonů a jiných právních předpisů pro oblast rozhlasového a televizního vysílání;
- pro provádění autorského zákona;
- pro výrobu a obchod v oblasti kultury.

MK zpracovává kulturní politiku, připravuje návrhy zákonů a jiných právních předpisů v oblasti kultury, zabezpečuje úkoly související se sjednáváním mezinárodních smluv, s rozvojem mezinárodních styků a mezinárodní spolupráce a úkoly, které vyplývají pro ČR z mezinárodních smluv a z členství v mezinárodních organizacích.

MK podporuje umění, kulturní aktivity a péči o kulturní dědictví poskytováním dotací a příspěvků z kapitoly „Kultura“ státního rozpočtu ČR. Zřizuje 30 příspěvkových organizací a 1 obecně prospěšnou společnost.

Na úrovni státu pracují rovněž dva státní fondy, a to Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie a Státní fond kultury ČR. Oba jsou zřízeny na základě zákona. Správu těchto fondů vykonává MK, které odpovídá za hospodaření s finančními prostředky fondů. O poskytování prostředků fondů rozhodují rady fondů, které jsou nezávislými kolektivními orgány, jejichž členové jsou voleni Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR.

Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie je jediným nástrojem veřejné finanční podpory nezávislé kinematografické tvorby v ČR. Podle usnesení vlády ze 17. ledna 1996 č. 73 je též příslušným orgánem pro vyřizování žádostí o koprodukční statut podle Evropské úmluvy o filmové koprodukci. Fond má v současné době několik zdrojů příjmů. Mezi stálé zdroje příjmů patří především příjmy z obchodního využití filmů, k nimž tento fond vykonává právo výrobce (filmy vyrobené v letech 1965–1990). Dalším stálým příjmem je příplatek k ceně vstupného do kin ve výši 1 Kč. Nový zákon o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie by měl přinést další zdroje pro financování fondu (např. bude dostávat místo 1 Kč procento z každé prodané vstupenky do kina), měl by získat finanční prostředky rovněž od komerčních televizí a ze zpoplatnění filmů, které spravuje.

Státní fond kultury ČR má podporovat vznik, realizaci a uvádění umělecky hodnotných děl, ediční počiny v oblasti neperiodických i periodických publikací, získávání, obnovu a udržování kulturních památek a sbírkových předmětů, výstavní a přednáškovou činnost, propagaci české kultury v zahraničí, pořádání kulturních festivalů, přehlídek a obdobných kulturních akcí, kulturní projekty národnostních menšin v ČR a další. Fond má v zákoně

ustanoveno několik zdrojů svých příjmů (mimo jiné výnosy z veřejných sbírek a loterií), nicméně fond v podstatě nikdy zcela nenaplnil své poslání. Fond naposledy vyvíjel svoji činnost v roce 2006, od té doby byl neaktivní vzhledem k tomu, že nebyla zvolena Rada fondu. Rada byla zvolena až v prosinci 2011, neboť se podařilo změnou zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, zajistit trvalý přísun peněžních prostředků v podobě výnosů z reklam na veřejnoprávním programu ČT2; viz též kapitola 5.3.8.

Kultura se objevuje na úrovni státu v koncepčních materiálech i jiných resortů, především potom v materiálech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR, ale i dalších orgánů státní správy.

V kulturní politice hrají svoji nezastupitelnou roli i kraje a obce – regionální a místní samosprávy.

Krajské zřízení bylo rekonstruováno v ČR poměrně nově – viz též kapitola 1. Původních 7 krajů, které byly vytvořeny společně s okresy v roce 1960, bylo zrušeno v roce 1990. Vznik 14 krajů byl ustanoven na základě ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávních celků. Kraje byly vytvořeny ze 76 okresů, které zároveň s vytvořením krajů zanikly. Svoji práci kraje zahájily 1. ledna 2001. Kraje podporují rozvoj kultury ze svých rozpočtů, zřizují krajské knihovny, muzea a galerie, krajská divadla, orchestry a ústavy archeologické památkové péče. Kraje též spoluvytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v daném kraji v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučeními MK. Kultura je obsažena v programech rozvoje u všech 14 krajů. Nově se v programech objevuje důraz na kulturní rozmanitost.

Města a obce se řídí zákonem o obcích a podle něho pečují mimo jiné o celkový kulturní rozvoj a potřeby svých občanů. Některé obce zřizují kulturní instituce, zejména městské a obecní knihovny, městské galerie a městská a obecní muzea, divadla, orchestry a další specializované kulturní instituce. Řada měst vyhláší specializovaná výběrová řízení na podporu kulturních projektů. Některá města, především ta větší, mají vlastní kulturní politiku.

Tím, kdo ovlivňuje kulturní politiku, je samozřejmě i občanská společnost a iniciativy, které postupně v ČR v této oblasti vznikají. Tato úroveň má vliv na přetváření kulturních politik měst a ovlivňuje rovněž kulturní politiku na úrovni státu. Největší vliv je patrný ve změnách grantových a dalších podpůrných systémů v oblasti kultury, ve vytváření poradních orgánů a dalších.

3.3 Meziresortní a mezivládní spolupráce

Ministerstvo kultury spolupracuje při naplňování cílů své kulturní politiky s řadou ministerstev a také s Úřadem vlády České republiky, ať už formou zastoupení v interních poradních orgánech nebo meziresortních skupinách. Spolupracuje rovněž na legislativních návrzích a dalších dokumentech jiných resortů. Největší frekvence spolupráce probíhá s těmito resorty:

- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR;
- Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR;
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR;
- Ministerstvo financí ČR;
- Ministerstvo vnitra ČR;
- Úřad vlády ČR.

S Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) probíhá spolupráce především v oblasti mimoškolních dětských a mládežnických aktivit a v oblasti

vzdělávání. V roce 2000 byla ustavena meziresortní komise obou ministerstev pro mimoškolní dětské a mládežnické umělecké aktivity, výchovu uměním a k umění a kulturnímu dědictví a pro umělecké školství. Po třech letech byla z důvodu pasivity MŠMT zrušena. V roce 2011 se spolupráci podařilo opět navázat. V září 2011 proběhla meziresortní konference MŠMT a MK s názvem Meziresortní diskusní fórum o uměleckém vzdělávání a roli kulturních organizací, které navázalo na výstupy Druhé světové konference UNESCO o umělecké výchově v Soulu a Bonnu; viz též kapitola 8.3.1.

V roce 2008 byla ministrem kultury jmenována Rada ministra kultury pro výzkum, která je složena ze zástupců nominovaných Radou vlády pro výzkum, vývoj a inovace, Akademii věd ČR, Radou vysokých škol, Českou konferencí rektorů a má sloužit mimo jiné k naplňování *Meziresortní koncepce aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity do roku 2015*.

MK úzce spolupracuje s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, Ministerstvem vnitra ČR a Ministerstvem financí ČR při realizaci čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie, především potom z Integrovaného operačního programu (IOP, 2007–2013).

MK a Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV) spolupracují při uzavírání mezinárodních smluv a prováděcích plánů ke kulturním dohodám a také při přípravě velkých kulturních akcí a přehlídek. Kandidáti MK jsou zastoupeni v poradních orgánech MZV (např. při přípravě výstavy EXPO). Referát UNESCO na MK participuje na činnosti České komise pro UNESCO při MZV.

Důležitým partnerem MK jsou některé poradní a pracovní orgány vlády ČR, jejichž činnost je zajišťována Úřadem vlády ČR. Jedná se především o Radu vlády pro národnostní menšiny, Radu vlády pro nestátní neziskové organizace, Radu vlády pro lidská práva a Vládní výbor pro zdravotně postižené občany.

MK je také důležitým aktérem v Národní koordinační skupině pro digitální vysílání v ČR, jejíž činnost zajišťuje Ministerstvo vnitra ČR a která koordinuje celý proces přechodu na digitální vysílání s přesahem do mnoha resortů a oblastí.

MK též spolupracuje s krajskou a místní samosprávou, a to většinou prostřednictvím jejich struktur jako je Asociace krajů ČR a Svaz měst a obcí ČR. Regionální i místní samospráva je připomínkovým místem pro strategické dokumenty MK a je zastoupena v některých poradních orgánech ministra kultury.

V roce 2008 u příležitosti Evropského roku mezikulturního dialogu byly zprovozněny internetové stránky www.mezikulturnidialog.cz, s cílem vytvořit platformu především pro neziskový sektor a jeho aktivity v oblasti kultury a vzdělávání, které přispívají k řešení cílů migrační a integrační politiky v ČR. Od roku 2010 jsou stránky podporovány prostřednictvím státní příspěvkové organizace (Institut umění – Divadelní ústav) a financovány MK a Ministerstvem vnitra ČR; viz též kapitola 4.2.3.

3.4 Mezinárodní kulturní spolupráce

3.4.1 Přehled hlavních struktur a trendů

V oblasti zahraniční kulturní spolupráce na centrální úrovni MK tradičně velmi úzce spolupracuje s MZV. Důležitým partnerem jsou rovněž Česká centra, která jsou příspěvkovou organizací MZV.

V souvislosti s členstvím České republiky v EU jsou za prioritní pokládány vztahy s jednotlivými zeměmi evropského prostoru. Významná je multilaterální spolupráce

v rámci Visegrádské skupiny, Středoevropské iniciativy, Frankofonie, UNESCO dalších mezinárodních organizací.

Jako nadstandardní a velmi aktivní jsou charakterizovány vztahy se sousedními státy tzv. Visegrádské skupiny (Slovenskem, Maďarskem a Polskem). V rámci Visegrádské skupiny se pravidelně konají zasedání ministrů kultury těchto zemí, která fungují i jako fóra pro předávání zkušeností kulturněpolitického charakteru. Velmi výrazná je spolupráce díky společné historii především se Slovenskem. Česká a Slovenská republika se na základě dohody z roku 2002 rovněž společně starají a využívají výstavní pavilón v Benátkách pro účely Bienále výtvarného umění a Bienále architektury.

Důsledkem těsné spolupráce visegrádských zemí s Rakouskem a Slovinskem byl v roce 2001 vznik Středoevropské kulturní platformy (ČR, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Slovensko a Slovinsko) neboli Platform Culture – Central Europe. V období předsednictví v Radě EU se ČR v roce 2009 zároveň ujala i předsednictví ve Středoevropské kulturní platformě a jako téma byla zvolena společná kulturní akce *20 let od pádu železné opony*. S cílem podpory společných aktivit nevládních subjektů bylo v roce 2008 založeno rovněž Česko-polské fórum.

Obecně velký posun znamenal vstup ČR do Evropské unie v roce 2004, který umožnil širší záběr různých forem spolupráce českých a zahraničních subjektů i větší zapojení do komunitárních programů EU.

Zahraniční kulturní spolupráce jako součást prezentace ČR v zahraničí je každoročně obsahem *Zpráv o zahraniční kulturní politice ČR* vydávaných MZV. Prezentace české kultury v zahraničí se děje s přihlédnutím k teritoriálním specifikům a s ohledem na zajištění kladných zpětných vazeb pro další rozvoj české kultury, kulturního průmyslu, turistického ruchu, ekonomiky, investic, vědy a výzkumu a pro podporu bohemistiky ve světě. Stále je velký důraz kladen na tradiční kulturní spolupráci v rámci plnění uzavřených bilaterálních či vícestranných smluv. MZV je pověřeno přípravou a jednáním, které se týkají mezinárodních kulturních dohod, a na základě těchto dohod je následně možné uzavírat krátkodobé prováděcí plány spolupráce, které zpracovávají jednotlivá resortní ministerstva – MK nebo MŠMT. V současné době neexistuje v ČR koncepce zahraniční kulturní politiky, a přestože zahraniční kulturní spolupráce figuruje v jiných koncepčních materiálech a je součástí úkolů *Státní kulturní politiky na léta 2009–2014*, faktická podpora zahraniční spolupráce ze strany MK je do značné míry roztříštěná a bez jasné vize.

Hlavní koncepční materiál v oblasti kultury, *Státní kulturní politika na léta 2009–2014*, si klade ve svých cílech za úkol:

- posílení role kultury v politice vnějších vztahů a prosazování hospodářských zájmů v zahraničí,
- zlepšení přístupu kulturních statků a služeb ze zahraničí na tuzemský trh,
- využití pozice českého filmu ve světě a možnosti koprodukce k rozšíření kulturní spolupráce,
- podpora mezinárodní i regionální mobility jednotlivých aktérů v oblasti kultury,
- zvýšení počtu zahraničních studentů na českých vysokých školách v uměleckých a kulturních oborech.

3.4.2 Spolupráce a kulturní diplomacie

Viz též kapitola 3.4.1.

Hlavními účastníky zahraniční kulturní spolupráce a propagace české kultury v zahraničí jsou MK, MZV a Česká centra. V roce 2011 byla vládou ČR schválena *Koncepce zahraniční politiky ČR*. Podle této koncepce je cílem veřejné diplomacie prezentovat ČR

jako zemi s bohatou kulturou s tím, že v globalizačních trendech narůstá význam kultury jakožto prostředku sebevyjádření a potvrzení národní identity.

Důležitými aktéry jsou rovněž příspěvkové organizace MK, ale i nestátní neziskové organizace, jejichž prostřednictvím se odehrává realizace většiny mezinárodních kulturních projektů. Tyto projekty jsou podporovány jak prostřednictvím státních dotačních programů, dotací od krajské i místní samosprávy, tak i prostřednictvím zahraničních kulturních institucí a nadací. Některé zahraniční instituty např. British Council nebo Pro Helvetia utlumily v souvislosti se vstupem ČR do EU své významnější působení v oblasti kultury, což mělo za následek celkové snížení možných zdrojů finanční podpory pro řadu subjektů v této oblasti.

Česká centra jsou příspěvkovou organizací MZV. Jejich posláním je rozvíjet dialog se zahraniční veřejností v oblasti kultury, vzdělávání, obchodu a turismu a zvyšovat povědomí o ČR. V současné době spravují v zahraničí celkem 21 poboček. V oblasti kultury se zaměřují na prosazování české kulturní scény ve všech odvětvích – výtvarné umění, architektura, design, móda, scénická umění, film, hudba, literatura. Česká centra jsou členem Evropského sdružení národních kulturních institutů EUNIC. Institut umění – Divadelní ústav (IDU), který je příspěvkovou organizací MK, byl založen mimo jiné k propagaci českého divadla v zahraničí. V současné době propaguje i ostatní oblasti umění jako literaturu, hudbu a tanec. Instituce realizuje zahraniční projekty, jako jsou kulturní sezony, výstavy, vydávání publikací, spravuje internetové portály v cizích jazycích a má také svůj rezidenční program pro výměnu umělců ze všech oblastí umění. Instituce rovněž zajišťuje chod sekretariátů mezinárodních nevládních organizací v oblasti divadla a hudby.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) – rovněž příspěvková organizace MK – podporuje formou výběrového řízení vysílání jednotlivců do zahraničí a přijetí na celostátních přehlídkách v ČR v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit.

ČR přijetím zákona o některých druzích podpory kultury (viz též kapitola 5.2) umožňuje poskytnout tzv. státní záruku, tj. poskytnout náhradu za vypůjčený předmět v případě jeho poškození či zničení během výstavy či podobné akce.

V říjnu 2009 přijala vláda ČR Program podpory filmového průmyslu, který spočívá v tzv. fiskálních stimulech neboli v daňových pobídkách. Tento stimul, který umožňuje zahraničním i tuzemským filmovým či televizním produkcím požádat o částečnou kompenzaci proinvestovaných nákladů na území ČR, do té doby nebyl v ČR k dispozici. Program byl v roce 2010 notifikován Evropskou komisí a na jaře 2010 bylo poprvé vyhlášeno výběrové řízení. viz též kapitola 4.2.3.

3.4.3 Evropští/mezinárodní aktéři a programy

Česká republika (ČR) jako součást Československé republiky byla jedním ze zakládajících států UNESCO, v novodobé historii je členem od roku 1993. Ve stejném roce se stala členem i Světové organizace duševního vlastnictví a Rady Evropy. Od roku 1995 je členem Mezinárodního centra pro studium a ochranu kulturního bohatství. Členskou zemí EU je od roku 2004.

V gesci MK jsou pro roky 2007–2013 schváleny komunitární programy Kultura a Media. MK rovněž hradí částečnou finanční participaci subjektům, které uspěly se svými projekty v těchto programech.

Důležitým finančním zdrojem podpory se staly prostředky z finančního mechanismu EHP/Norsko. Vláda ČR podepsala v říjnu 2003 Dohodu o účasti ČR v Evropském hospodářském prostoru (EHP). V rámci této dohody byl zaveden i nový finanční mechanismus, jehož prostřednictvím státy ESVO (Islandská republika, Lichtenštejnské

knížectví a Norské království) v letech 2004–2009 přispívaly zemím přistupujícím do EHP na projekty v rozšířeném vnitřním trhu. Norsko navíc přispívalo i pomocí bilaterálního tzv. zvláštního norského finančního nástroje (Norsk finansieringsordning). Tímto finančním mechanismem se státy EHP/Norsko zavázaly přispívat ekonomicky slabším zemím v EHP, a to poskytováním grantů na investiční a rozvojové projekty v prioritních oblastech – jednou z prioritních oblastí je i ochrana a obnova kulturního dědictví. Částka alokovaná pro ČR v tomto období činila celkem 110,91 mil. EUR (z toho 48,54 miliónů v rámci Dohody o účasti v EHP a 62,37 miliónů podle Dohody o norském finančním mechanismu). Zajištění spolufinancování projektů v požadované minimální výši 15 %. Celkem byly vyhlášeny tři výzvy a ČR předložila donorům celkem 157 žádostí. K 30. dubnu 2009, kdy byl konečný termín pro udělování grantů, bylo schváleno 144 z těchto žádostí, které celkem vyčerpaly 100% alokované částky pro ČR. Prioritou byla oblast kulturního dědictví. V této oblasti uspělo 58 projektů, které obdržely z celkové částky 51% – 82 974 448 EUR.

V prosinci 2009 ČR parafovala Dohodu o pokračování Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu na období 2009–2014 (uznatelnost nákladů do dubna 2016). Roční finanční příspěvek byl stanoven ve výši 357,7 milionu EUR, z toho 97 % bude poskytnuto Norskem. Celková finanční alokace představuje 1,789 mld. EUR pro všechny prioritní oblasti. V oblasti kultury byl schválen Program pro oblast kulturního dědictví a současné umění, konkrétně programová oblast Zachování a revitalizace kulturního a přírodního dědictví a programová oblast Podpora rozmanitosti kultury a umění v rámci evropského kulturního dědictví. Příslušná výzva by měla být vyhlášena v červenci 2012 (www.eeagrants.com).

Mezinárodní Visegrádský fond byl založen v roce 2000 vládami zemí Visegrádské čtyřky – viz též kapitola 3.4.1. Účelem fondu je podporovat užší spolupráci mezi zeměmi pomocí kulturních, vědeckých a vzdělávacích projektů, výměnami mezi mladými lidmi, přeshraniční spoluprací a rozvojem turistického ruchu. Fond nabízí např. grantové programy, studentské a umělecké stáže. Fond je v ČR hojně využíván.

Ratifikací a implementací Úmluvy UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů je pověřeno MK. Úmluva byla v ČR ratifikována teprve v červenci 2010. Na její implementaci MK v tuto chvíli pracuje.

3.4.4 Přímá odborná spolupráce

V ČR existuje nepřeberné množství projektů, které propojují různé sítě, státní i neziskové subjekty, instituce zabývající se kulturním dědictvím i individuálními uměleckými projekty. Zahraniční kontakty byly budovány dávno před vstupem ČR do EU. Subjekty v ČR jsou členy evropských sítí jako např. IETM již od počátku devadesátých let minulého století.

Nejvíce je přímá spolupráce se zahraničními partnery patrná na příkladech stovek filmových, divadelních, tanečních a hudebních festivalů a literárních přehlídek. Z těch největších a nejzajímavějších, které jsou zároveň často i prioritními akcemi MK, je možné příkladově uvést Mezinárodní filmový festival Karlovy Vary, Mezinárodní filmový festival pro děti a mládež ve Zlíně, Mezinárodní divadelní festival Divadlo Plzeň, Mezinárodní hudební festival Pražské jaro, Mezinárodní taneční festival Tanec Praha, Mezinárodní festival Struny podzimu nebo festival Colours of Ostrava, Mezinárodní festival spisovatelů Praha či Mezinárodní folklorní festival ve Strážnici.

Přímá kulturní spolupráce je podporována dotacemi z grantových programů MK na zahraniční kulturní spolupráci, ale i přímou podporou z grantových programů na podporu divadla, tance, hudby, výtvarného umění a architektury a literatury. Množství akcí většinou mezinárodního charakteru je zařazeno do tzv. prioritních akcí MK a neprochází řádným dotačním výběrovým řízením ministerstva. Dotace poskytují též příslušná města, nejvíce

prostředků uvolňuje každoročně hl. město Praha v rámci svého dotačního řízení. Hostování a přijímání zahraničních umělců je rovněž podporováno zahraničními kulturními instituty a zahraničními zastoupeními v ČR nebo např. Česko-německým fondem budoucnosti. U většiny akcí se tak jedná o kombinované financování z několika zdrojů. Financování ze soukromých zdrojů není kromě oblasti klasické hudby a filmu u ostatních oblastí příliš podstatné.

Příkladem přímé mezinárodní spolupráce jsou i projekty mezi subjekty působícími v oblasti kulturního dědictví a uměleckými centry. Za mnohé z nich např. evropský projekt Gemine Muse, který byl realizován ve spolupráci s Národním muzeem; viz též studie *Mobility Matters*.

3.4.5 Přeshraniční mezikulturní dialog a spolupráce

V České republice existuje široká škála programů, které podporují – ať už přímo cíleně či nepřímo – mezikulturní dialog a spolupráci. U státních programů je jejich vyhlašování více obecné, mezikulturní dialog není přímo prioritou, ale ve svém záběru podpory je dostatečně pokrýván. V gesci MK se jedná především o programy:

- Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice;
- Podpora integrace příslušníků romské komunity;
- Podpora zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit;
- Podpora mezinárodní spolupráce v oblasti umění;
- Podpora projektů, podporujících rozšiřování a přijímání informací o národnostních menšinách ve společnosti v oblasti provozování rozhlasového nebo televizního vysílání.

Ministerstvo vnitra ČR podporuje projekty v rámci politiky integrace azyלטantů. Každoročně si určuje svou územní prioritu. Podobně Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR každoročně vyhlašuje dotační řízení na projekty v oblasti podpory integrace cizinců, především potom integrace zranitelných skupin imigrantů jako jsou např. ženy.

MŠMT v rámci rozvojových a podpůrných programů a prostřednictvím své příspěvkové organizace, Národního institutu pro další vzdělávání, podporuje oblast vzdělávání azyלטantů a integraci cizinců a též projekty zahraniční spolupráce při rozvoji učitelů v této oblasti.

MŠMT je také odpovědné za podporu projektů pro mládež, včetně mezinárodních, a to jak v oblasti vzdělávání, tak i mimoškolních aktivit, nicméně jejich zaměření není cílené na oblast kultury. Řídí se vládou ČR schválenou *Koncepcí státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období let 2007 až 2013*. Ministerstvo prostřednictvím své příspěvkové organizace Národního institutu dětí a mládeže též spravuje evropský program Mládež v akci. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy, která je součástí další příspěvkové organizace MŠMT, Domu zahraničních služeb, koordinuje vzdělávací programy mezinárodní spolupráce, jako jsou Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Comenius ad.

Výhradně kulturní projekty pro děti a mládež má ve své kompetenci MK, které je podporuje prostřednictvím svých výběrových dotačních řízení – podpora mezinárodních festivalů a přehlídek ad.

Mezikulturní dialog podporují i privátní nadace, jako jsou např. Česko-německý fond budoucnosti, Nadace Fórum 2000 (podpora kulturní a etnické tolerance v mladých demokraciích), Nadace Tolerance (všeobecná podpora mezikulturního dialogu), Open Society Fund (program Mezinárodní spolupráce East-East) nebo Výbor dobré vůle Nadace Olgy Havlové (program Lidská práva a Roma).

Mnoho menších přeshraničních projektů kulturní spolupráce je podporováno prostřednictvím strukturálních fondů EU – programu Mezuregionální spolupráce v rámci Cíle 3 – Evropská územní spolupráce.

V ČR existuje řada neziskových organizací, které se zabývají některou z forem přeshraničního mezikulturního dialogu. Příkladem lze uvést Divadlo Archa, které systematicky pracuje s tímto tématem ve svých uměleckých projektech. Dalším z příkladů je občanské sdružení mamapapa, které se věnuje mezinárodním interdisciplinárním projektům v ČR (prioritně se věnuje tvůrčí práci s vietnamskou komunitou) a na Balkáně. Důležitou roli hrají i kulturní centra jako je Brněnské kulturní centrum nebo Multikulturní centrum Praha. Více o multikulturních projektech na portálu www.mezikulturnidialog.cz.

3.4.6 Ostatní relevantní otázky

Vláda ČR rovněž poskytuje podporu svým krajanům, a to zejména v oblasti vzdělávání a kultury. Vláda svým usnesením z roku 2005, resp. z roku 2008 *O programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006 až 2010* schválila zákonný rámec pro další etapu podpory českých krajaňských komunit v zahraničí. Program byl prodloužen v dubnu 2010 i na léta 2011–2015. Text Programu podpory a pravidla poskytování peněžních darů do zahraničí je možné nalézt na www.mzv.cz/krajane.

Podle tohoto programu se MŠMT zaměřuje na programy, které mají zajistit zachování znalosti českého jazyka mezi krajanů. Ministerstvo poskytuje krajanům každoročně stipendijní studijní pobyty na veřejných vysokých školách v ČR, kurzy metodiky výuky českého jazyka a studium oboru pedagogika na středních školách v ČR. Studijní pobyty krajanů jsou zaměřeny na češtinu pro cizince, učitelství českého jazyka a literatury, historii, etnologii, dějiny umění, případně na studium teologie, jazykové kurzy pomáhají udržet a rozšířit znalost českého jazyka a kulturní povědomí. Kromě stipendijních pobytů též podporuje osvojování a uchovávání znalosti českého jazyka u příslušníků krajaňských komunit i působení učitelů z ČR ve školách českých národnostních menšin. Učitelé se každoročně vysílají ke krajaňským komunitám v Chorvatsku, Německu, Srbsku, Rumunsku, Rusku, na Ukrajině, v Argentině, Paraguayi a v Brazílii. Učitelé se vysílají speciálně k těm krajaňským komunitám, které mají zájem udržet si českou identitu. Vedle výuky češtiny učitel vykonává i další činnosti, např. pomáhá folklorním souborům, metodicky pracuje s místními učiteli, pomáhá udržovat kontakt krajanů se současným děním v ČR, pomáhá s pořádáním kulturních a sportovních akcí, pracuje v knihovně atd.

Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) prostřednictvím svého pracoviště pro krajaňské záležitosti podporuje spolupráci s krajaňskými spolky po celém světě například poskytováním peněžních darů na kulturní projekty krajaňských spolků, zasíláním učebnic, knih a videokazet pro potřeby spolků, vydáváním potvrzení o příslušnosti k české krajaňské komunitě a v neposlední řadě organizací kurzů českého jazyka pro krajanů v Dobrušce v ČR. Peněžní dary jsou poskytovány i na údržbu a opravu krajaňských škol, kulturních zařízení a drobných památníků. Pracoviště zároveň zajišťuje informační servis pro krajaňské spolky ve světě – pravidelně aktualizuje adresáře krajaňských spolků, krajaňského tisku, českých společností spolupracujících se zahraničím a adresář bohemistických studií. Při své činnosti také spolupracuje s redakcí *Českých listů* – internetového časopisu pro krajanů. Spolupracuje též se Stálou komisí Senátu Poslanecké sněmovny ČR pro krajanů žijící v zahraničí a Podvýborem pro krajanů při Zahraničním výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. MZV též financuje rozhlasové vysílání do zahraničí (Radio Praha). Radio Praha funguje od r. 1936 a klade důraz na krajaňské komunity. Cílem je poskytování kvalifikovaných a objektivních informací o politickém, ekonomickém, kulturním a celospolečenském vývoji v ČR. Každodenní vysílání je realizováno v angličtině, němčině, francouzštině, španělštině, češtině a ruštině. Více na www.radio.cz.

Ministerstvo vnitra (MV) naopak zajišťuje integraci českých krajanů přesídlených do ČR a zajišťuje i finanční podporu této oblasti. První etapa přesídlování krajanů proběhla v letech 1946–1947 v gesci tehdejšího Ministerstva práce a sociální péče. V této době se do Československa přesídlily desetitisíce krajanů z Ukrajiny, Rumunska, Jugoslávie, Bulharska, Maďarska, ale i z Francie, Rakouska a Německa. Většina krajanů byla usídlena v pohraničních a sudetských oblastech, kde se uvolnilo značné množství usedlostí po odsunu Němců. Druhá etapa – proběhla v letech 1991–1993 v gesci tehdejšího Ministerstva pro hospodářskou politiku a rozvoj. V této vlně přestěhoval stát v rámci humanitární evakuace přibližně 2 000 krajanů z Ukrajiny a Běloruska z oblastí, které byly postiženy v roce 1986 černobylskou jadernou havárií. Tito krajané byli ubytováni v několika lokalitách, které byly z velké části tvořeny rekonstruovanými objekty po odsunuté Sovětské armádě. Třetí etapa proběhla v letech 1995–2001 v gesci MV. V této době se za pomoci státu přesídlili krajané z Kazachstánu, Ruska, Uzbekistánu, Kyrgyzstánu a Moldávie. Čtvrtá etapa – „Dokončení přesídlení“ – proběhla v roce 2007 v gesci MV. V rámci této akce se za pomoci státu přesídlili krajané z Kazachstánu, kteří z nejrůznějších důvodů nevyužili tuto možnost v minulosti. Z různých zdrojů jsou podporováni i kulturní aktivity těchto krajaných komunit v ČR.

4. Aktuální témata kulturní politiky a diskuse

4.1 Hlavní otázky a priority kulturní politiky

Jedno procento výdajů státního rozpočtu určených na výdaje pro oblast kultury je součástí programového prohlášení každé vlády v ČR, a to napříč politickým spektrem. K jeho dosažení však nikdy nedošlo a v současné době hranice kolísá okolo 0,60 % výdajů státního rozpočtu, pokud nezapočítáváme oblast církví, které jsou dosud součástí rozpočtu MK.

Ekonomická krize a deficit státního rozpočtu pravidelně již od roku 2009 zasahuje radikálně i do dotačního systému MK a v roce 2012 se tento efekt ještě více prohloubil. Kulturní politiky v ČR i ostatní koncepční materiály v oblasti kultury tak nebyly nikdy ve svém důsledku naplňovány.

S podobnými problémy bojují i na úrovni krajů a měst a kultura se tak oproti jiným oblastem ekonomiky ocitá v upozadění.

Podpora kultury v životě ČR je rovněž hlavním tématem debat odborné veřejnosti. Nicméně se ukazuje, že znalost strategických materiálů včetně *Státní kulturní politiky* je u odborné veřejnosti velmi malá.

ČR má historicky velmi hustou síť kulturních zařízení a velmi bohaté kulturní dědictví. Infrastruktura neziskových organizací je také velmi různorodá. To vše znamená příležitost, ale také velký závazek. Podpora kulturního dědictví byla prioritou všech kulturních politik. V současné době je *Státní kulturní politika* otevřena více i podpoře tvůrčích a kulturních odvětví, a tedy i živému umění jako součásti budoucího kulturního dědictví národa.

Nová vláda ČR v srpnu 2010 přijala své *Programové prohlášení vlády*, ve kterém uvádí své základní priority v oblasti kultury. Kulturu chápe jako významný rozvojový faktor celé společnosti, jako pozitivní faktor ovlivňující kvalitu života a dotváření národní identity, ale i jako kulturní kapitál. Vláda chce zpřísnit dohled nad využíváním finančních prostředků ve státních příspěvkových organizacích, chce se zasadit o maximálně efektivní kooperaci státu, krajů a obcí. Kulturní potenciál země je důležitým zdrojem vzdělanosti občanů. Vláda bude podporovat využití moderních technologií, zejména digitalizace a bude usilovat o zajištění co nejširšího přístupu občanů k informacím o kultuře se speciálním důrazem na oblast nakládání s památkovým fondem. Vláda bude usilovat o využití Úmluvy UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů k prosazování suverenity české kulturní politiky.

Vláda se bude zabývat oborovými koncepčními materiály pro oblast rozvoje muzeí a galerií, pro oblast účinnější péče o tradiční lidovou kulturu a pro oblast nakládání s památkovým fondem. Mimořádnou pozornost bude vláda věnovat otázkám zajištění materiálních, technických a prostorových podmínek činnosti národních paměťových institucí resortu kultury. Bude též usilovat o zlepšení pozice českého filmu ve světě a o zatraktivnění ČR pro domácí a zahraniční producenty. Vláda předloží návrh zákona o kinematografii. Vláda zahájí diskusi o transformaci mediálních rad veřejnoprávních médií a prosadí změny v systému voleb zástupců veřejnosti do mediálních rad s významným podílem nominací z odborné veřejnosti.

Vláda bude pokračovat v přípravě novely autorského zákona k zajištění plné harmonizace autorského zákona s evropským a mezinárodním autorským právem. Vláda uznává historické a nezastupitelné postavení církví a náboženských společností jako tradičních institucí, které jsou součástí společnosti. Cílem vlády je co nejdříve uzavřít otázku vyrovnání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi tak, aby mohly být napraveny některé křivdy, a církve a náboženské společnosti mohly tak plnit své funkce nezávisle na státu.

4.2 Konkrétní problémy a aktuální diskuze

4.2.1 Konceptční problémy strategií v oblasti umění

Základním strategickým dokumentem v oblasti umění se stala *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*, která byla schválena vládou v květnu 2006. Tato Koncepce se vůbec poprvé v historii České republiky (ČR) zabývá celou oblastí umění, a doplňuje tak již existující koncepce jednotlivých oblastí kultury. Při přípravě Koncepce Ministerstvo kultury (MK) vycházelo z podkladů široké odborné veřejnosti zpracovaných pod vedením Divadelního ústavu. Cílem platné Koncepce je zabezpečit podmínky pro svobodné tvůrčí vyjadřování a prezentaci uměleckých děl, včetně jejich kritické reflexe a zpracování, a uchování těchto děl jako kulturního bohatství pro další generace. Důležitým úkolem je rovněž zajistit další rozvoj umělecké činnosti a činnosti kulturních subjektů tak, aby byla zaručena dostupnost umění pro občany. Materiál zahrnuje základní umělecké obory divadla, hudby, filmu, literatury, tance, výtvarného umění, a to jak v profesionální, tak i v neprofesionální oblasti, s přesahem do zahraniční spolupráce a prezentace českého umění v zahraničí. Řadu úkolů Koncepce se již v uplynulých letech podařilo realizovat (např. zavedení stipendijního programu MK), jiné úkoly se prosadit nepodařilo (ať už koncepčního charakteru – např. Koncepce mezinárodní kulturní spolupráce – nebo systémového rázu – např. nové grantové programy jako dotační program pro prezentaci soudobé výtvarné i architektonické tvorby v galeriích, muzeích a výstavních síních – nebo program podpory dalšího vzdělávání umělců, uměleckých manažerů, administrátorů a animátorů v oblasti kultury, a to především z důvodu snižujícího se objemu finančních prostředků).

Koncepce umění je platná napříč celým spektrem uměleckých oborů a k tomu se postupně obnovují konceptční materiály v jednotlivých oblastech kultury. V roce 2010 tak byla schválena *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v ČR na léta 2010–2014*, *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR na léta 2011–2015* či *Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011–2016*, v roce 2011 potom *Koncepce památkové péče v ČR na léta 2011–2016* a *Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011–2015 včetně internetizace knihoven Knihovny pro Evropu 2020* – též kapitola 4.2.2. a 4.2.11.

V roce 2011 byly MK zveřejněny dvě nové studie zpracované v rámci implementace Státní kulturní politiky, které zpracoval Institut umění – Divadelní ústav (dále jen IDU). První ze studií *Překážky mobility v oblasti kultury v ČR* popisuje mobilitu obecně i konkrétně na situaci v ČR, zpřehledňuje jednotlivé překážky bránící mobilitě (daně, víza a pracovní povolení, sociální a zdravotní pojištění, obsahuje dotazníková šetření v oblasti divadel, orchestrů, pěveckých sborů, festivalů a hudebních promotérů, doporučení na úrovni EU a závěrečná doporučení ke zlepšení stavu v ČR). Její součástí je i samostatná studie *Mezinárodní spolupráce v oblasti kultury*, mapující jednotlivé aktéry v ČR, programy podpory a situaci a specifika v jednotlivých oblastech umění.

Druhá studie *Podpora trhu se současným výtvarným uměním* se snaží nastínit možné pozitivní kroky ke zlepšení celkové situace současného českého výtvarného umění. Zabývá se otázkou provozu státních sbírkových institucí, rolí kurátorů a soukromých galerií, výchovy k umění na školách i propagací českého výtvarného umění v zahraničí. Přináší řadu návrhů opatření, které by mohly přispět k živé a fungující výtvarné scéně v ČR.

Obě studie jsou publikovány na webových stránkách: <http://new.institutumeni.cz/cs/vyzkum>

Počátkem roku 2012 byly publikovány výsledky jiného výzkumného grantu IDU, *Studie stavu, struktury, podmínek a financování umění v ČR (2006–2011)*, jehož součástí je i

Zpráva o státní podpoře umění. Výsledky by měly napomoci kompetentnímu přístupu k inovaci a formulování státní kulturní politiky (www.idu.cz/cs/studie-umeni).

4.2.2 Politika kulturního dědictví

Podpora a ochrana památek a kulturního dědictví v ČR byla stěžejním cílem všech kulturních politik. *Státní kulturní politika na léta 2009–2014* je v tomto smyslu stejná, i když se více obrací k možnostem využití ekonomického potenciálu kulturního dědictví. V Cíli 1 – Využití přínosů umění a kulturního dědictví a s nimi spojené kreativity pro zvýšení konkurenceschopnosti ostatních oborů a činností je stanoven přímo úkol zavést systém využívání potenciálu nemovitých kulturních památek pro intenzivnější poskytování kulturních služeb a služeb pro cestovní ruch s vyšší přidanou hodnotou. MK chce ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, kraji a obcemi vypracovat metodiku a systém podpory. Jeho součástí bude zejména zavádění progresivních forem managementu a informačních a komunikačních technologií, jakož i mechanismů umožňujících pravidelnější využití služeb např. rodinami. Kromě toho celý Cíl 3 – Poskytování přímé i nepřímé podpory uchování existujících kulturních hodnot a nakládání s nimi, stejně jako tvorby hodnot nových – je věnován kulturnímu dědictví. Cíle se má dosáhnout prostřednictvím takových úkolů jako např. vytvoření opatření vedoucích k vyšší motivaci vlastníků památek ke kontinuální péči o památkový fond, vytvoření Programu na podporu uchování drobných památek v krajině, větší podporu akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu, zrychlení procesu digitalizace kulturního obsahu nebo vytváření podmínek pro trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví.

V oblasti památkové péče je klíčovým úkolem návrh nového památkového zákona, který by měl přinést nové definování veřejného zájmu ochrany kulturního dědictví, posílení právní jistoty vlastníků kulturních památek, zjednodušení výkonu veřejné správy na úseku památkové péče a vytvoření celkově motivujícího prostředí pro vlastníky památkového fondu. V roce 2011 byla předložena vládě novela zákona o státní památkové péči z roku 1987, a to pro oblast péče o archeologický památkový fond. V červenci 2011 vláda schválila *Koncepci památkové péče v České republice na léta 2011–2016*. Materiál je rozdělen na dvě části: v první přináší popis současného stavu a v druhé jsou pojmenovány cíle, kterých chce památková péče v ČR dosáhnout. Podle této koncepce se předpokládá předložení nového památkového zákona v roce 2013.

Ministerstvo v oblasti památkové péče zřizuje svoji organizaci Národní památkový ústav, který poskytuje odborné služby všem zainteresovaným stranám, dokumentuje dochovaný památkový fond a je metodickým pracovištěm v oblasti památkové ochrany. Jeho významnou součástí je správa a prezentace vybraného souboru 103 památkových objektů nebo jejich souborů a areálů v majetku státu, jako jsou hrady, zámky a národní kulturní památky. MK ve spolupráci s Národním památkovým ústavem počátkem roku 2010 podalo projekt *Uplatnění principu Smart Administration v oblasti nakládání s památkovým fondem ČR* do Integrovaného operačního programu. Na oblast památkové péče je zaměřena i část Integrovaného operačního programu, která je spravována přímo MK, a to oblast intervence 5.1. Národní podpora využití potenciálu kulturního dědictví, jehož cílem je zvýšit potenciál kulturního dědictví a kulturních služeb ČR, a tak stimulovat ekonomický a sociální růst. Cílem Programu je obnova a využití památkových objektů či souborů zapsaných na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO a Seznamu kandidátů na zápis nebo tzv. národních kulturních památek.

V oblasti movitého kulturního dědictví je v kompetenci MK celkem 18 muzeí a galerií a Národní filmový archiv. Oblast muzeí a galerií je ošetřena v *Koncepci účinnější péče o movité kulturní dědictví v ČR na léta 2010–2014 (Koncepce rozvoje muzejnictví)*, která je celkově druhým strategickým materiálem v této oblasti a Vláda ČR ji vzala na vědomí

v prosinci 2010. Do koncepce bylo zařazeno deset strategických cílů a řada konkrétních úkolů – mimo jiné snadnější dostupnost informací o kulturním dědictví prostřednictvím digitalizace. Koncepce počítá i s podporou výzkumu a vývoje, kde chce využít některé sbírky muzeí a galerií a připravit strategii rozvoje muzeí v přírodě.

Od roku 2005 vyhlašuje MK grantová řízení, do nichž se mohou hlásit se svými projekty v oblasti tradiční lidové kultury pověřená regionální (krajská) pracoviště, ale i další muzejní instituce (státní, krajské, obecní i soukromé).

Ministerstvo vede tzv. centrální evidenci sbírek, která je ojedinělou databází sbírek muzejní povahy, z níž se postupně stává „virtuální expozice českého muzejnictví“ (<http://ces.mkcr.cz/>). Slovní charakteristiky více než dvou a půl tisíců sbírkových souborů jsou doplňovány jejich obrazovými charakteristikami - jako jsou fotografie předmětů, pohledy do depozitářů, laboratoří atd. Evidence v této databázi je zároveň podmínkou pro možné získání některých grantů programu Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví.

V oblasti sbírek došlo v roce 2011 v ČR k dosud bezprecedentnímu kroku. V důsledku soudního sporu soukromé společnosti Diag Human s českým státem došlo na území Rakouska v rámci exekučního řízení k zabavení tří uměleckých děl ze sbírek státních institucí Národní galerie v Praze a Moravské galerie v Brně. Podobný krok byl avizován i v dalších zemích, a proto MK přistoupilo v rámci ochrany státního majetku k pozastavení vývozu kulturních statků ve vlastnictví ČR. Tento stav pokračuje i v roce 2012 a vzhledem k tomu, že se jedná o rozsáhlý sbírkový fond, došlo tak k významnému ochromení mezinárodní kulturní spolupráce.

V oblasti péče o nemateriální kulturní dědictví – lidová hudba, divadlo, tanec, obřady, tradiční řemeslné postupy – byla v roce 2009 ratifikována Úmluva UNESCO o zachování nemateriálního kulturního dědictví. V květnu 2009 se tato úmluva stala součástí právního řádu ČR a má povahu zákona, což je vůbec poprvé v historii, kdy má nemateriální složka českého kulturního dědictví oporu v zákoně. Pro implementaci této mezinárodní úmluvy byla vytvořena v ČR síť informačních, školicích a metodologických pracovišť pro dokumentaci tradiční lidové kultury a péči o ni. Na celostátní úrovni pověřilo MK touto úlohou Národní ústav lidové kultury a na regionální úrovni pověřily krajské úřady touto funkcí vybraná muzea. Tato regionální pracoviště spolupracují na plnění úkolů s dalšími muzei v krajích a samozřejmě také se státními muzei, majícími etnografická pracoviště (Národní muzeum, Moravské zemské muzeum, Slezské zemské muzeum, Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, Národní zemědělské muzeum), vytvářejí si vlastní síť dobrovolných spolupracovníků, využívají služeb místních kronikářů a síť zpravodajů České národopisné společnosti.

V lednu 2011 byla Vládou ČR schválena v pořadí již druhá *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR na léta 2011–2015*. Základním cílem je podpořit uchování dosud existujících projevů tradiční lidové kultury a předat je příštím generacím. K jeho naplnění budou využity zejména nástroje, které se v období plnění předchozí koncepce, přijaté vládou v roce 2003, osvědčily jako efektivní a perspektivní. Jsou to zejména ekonomické nástroje ve formě programů v oblasti grantové podpory tradiční lidové kultury, výzkumu a vývoje, poskytování tvůrčích a studijních stipendií MK či udělování cen MK v oblasti tradiční lidové kultury. Důležité úkoly Koncepce zasahují do oblasti působnosti více rezortů. Vedle opatření náležejících do kompetence MK jde zejména o opatření v oblasti vzdělávání a vědy (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Akademie věd České republiky) a spolupráce s archivy (Ministerstvo vnitra).

4.2.3 Kulturní a kreativní průmysly: politiky a programy

Kulturní a kreativní průmysly nejsou v současné době vymezeny v žádném ze státních strategických materiálů. Na jaře roku 2011 však Institut umění – Divadelní ústav (IDU) zahájil výzkumný projekt *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR*² (2011–2015) (pro překladatele: oficiální název projektu v angličtině je *Czech Cultural and Creative Industries Mapping*), v jehož rámci věnuje pozornost také vymezení kulturních a kreativních průmyslů v ČR. IDU po konzultacích s institucí NIPOS, Českým statistickým úřadem (dále jen ČSÚ) a MK navrhl tzv. *tabulku trojsektorového členění kultury* vycházející z vymezení kulturních a kreativních průmyslů, které bylo publikováno ve zprávě *Economy of Culture in Europe*³ a které je přirozeně modifikováno na české prostředí; viz výsledná tabulka za rok 2010 níže.

O navržené trojsektorové tabulce nyní probíhají diskuze v rámci odborné veřejnosti. V návaznosti na dostupnost dat dle CZ-NACE se řeší optimální ošetření problematických odvětví a v blízké budoucnosti se předpokládá plynulé zahrnutí trojsektorové tabulky do kulturněpolitické praxe v ČR. Nad rámec tří výše uvedených sektorů se do budoucna ve vymezení kulturních a kreativních průmyslů počítá rovněž se zavedením čtvrtého tzv. *podpůrného sektoru*, kam budou zařazena odvětví, která sice neprodukují texty s převažující významovou složkou, nicméně i tak hrají významnou či tradiční roli v rámci kulturních a kreativních průmyslů v ČR. Jsou jimi například výroba hudebních nástrojů či lisování nosičů zvukových a audiovizuálních obsahů a další.

Součástí mapovacího výzkumu IDU je také práce na oficiální definici kulturních a kreativních průmyslů pro Českou republiku, která rovněž není momentálně stanovena. Převládající praxí je nyní odkazovat především na definici britského DCMS a předpokládá se, že z definice DCMS nakonec vyjde i oficiální česká definice kulturních a kreativních průmyslů. Publikace *Kulturní a kreativní průmysly v ČR*⁴ uvádí v návaznosti na knihu *Kreativní průmysly: Příležitost pro novou ekonomiku*⁵ následující definici, o které se odborná veřejnost domnívá, že ji „je možno použít v českém kontextu“ (ProCulture, 2012):

„Kreativní průmysly jsou průmyslová odvětví, jejichž základem je individuální lidská kreativita, lidské dovednosti a talent. Zároveň jsou kreativní průmysly odvětvími s potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví.“

S otázkou české definice souvisí rovněž otázka české terminologie užívané v souvislosti s kulturními a kreativními průmysly v ČR. Zde je nutno podotknout, že kulturní a kreativní průmysly jsou způsobem nazírání na kulturu, které dosud nebylo českému kulturnímu prostředí zcela vlastní. To se sebou nese i úplné odmítnutí či velmi kritické vymezení se

2 Cílem projektu je především získání kompletních a detailních informací kvantitativního i kvalitativního charakteru o stavu jednotlivých odvětví kulturních a kreativních průmyslů v ČR a následná analýza těchto dat a zjištění. V rámci projektu bude provedena také komparace se situací v ostatních členských státech EU. Hlavním výstupem projektu bude mapovací dokument kulturních a kreativních průmyslů v ČR, který shrne všechny poznatky během trvání projektu. Na základě mapovacího dokumentu budou mimo jiné formulována doporučení strategického charakteru vedoucí k lepší organizaci a efektivnějšímu financování umění a kultury z veřejných prostředků na celostátní, regionální i místní úrovni a vedoucí rovněž k důslednějšímu využití společenského a ekonomického potenciálu kulturních a kreativních průmyslů v ČR.

<http://new.institutumeni.cz/cs/kreativni-prumysly-2>

3 Evropská komise (2006): *Economy of Culture in Europe*. <http://www.ec.europa.eu>

4 Žáková a kol. (2011). *Kreativní průmysly v České republice*. Institut umění: Praha.

5 Cikánek, M. (2009). *Kreativní průmysly: Příležitost pro novou ekonomiku*. Institut umění: Praha.

části kulturní veřejnosti vůči tomuto novému kulturněpolitickému paradigmatu, které se nejvíce projevuje ve zpochybňování české terminologie, která je v praxi v souvislosti s kreativními průmysly aktuálně užívána. V souvislosti se zvyšujícím se povědomím o kulturních a kreativních průmyslech v ČR je však zároveň pozorováno i čím dál silnější zakotvení užívané terminologie a do budoucna se předpokládá spíše odklon od těchto kritických tendencí.

V roce 2012 naplnil ČSÚ v rámci satelitního účtu pro oblast kultury tabulku trojsektorového členění kultury, a to daty za rok 2010. V České republice jsou díky tomu poprvé v historii k dispozici data kvantitativního charakteru za jednotlivá odvětví kulturních a kreativních průmyslů. Za každé odvětví byly sledovány kategorie jako příjmy, výdaje, spotřeba materiálu, energií, zboží a služeb, výdaje na investice, hrubá přidaná hodnota, počty zaměstnanců a právnických a fyzických osob a konečně také objem dovozu a vývozu za jednotlivá odvětví. Analýze a interpretaci těchto dat se bude věnovat *Mapovací dokument kulturních a kreativních průmyslů v České republice*, jehož vydání je v rámci projektu *Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR* naplánováno na podzim 2012.

Tabulka 1: Vybrané ukazatele v trojsektorovém členění kultury za rok 2010 – v tis. Kč

PŘÍJMY (VÝNOSY) CELKEM	VÝDAJE (NÁKLADY) CELKEM	ROZDÍL sl.1 – sl.2	SPOTŘEBA materiálu, energií, zboží a služeb	HRUBÁ PŘIDANÁ HODNOTA	POČET ZAMĚST. N. (PŘEPOČ.) v tis. os.	VÝDAJE NA INVESTICE	EXPORT ZBOŽÍ A SLUŽEB	IMPORT	POČET PRÁVNICKÝ CH A FYZICKÝCH OSOB
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2 110 236	2 115 133	-4 897	920 148	1 190 088	1 888	740 371	31 479	36 041	288
4 368 396	4 493 921	-125 525	1 719 140	2 649 256	6 100	1 629 410	108 771	203 940	478
3 631 299	4 008 450	-377 151	1 338 180	2 293 119	6 888	449 463	.	.	5 446
12 449 528	12 171 083	278 445	5 939 838	6 509 690	15 035	383 758	61 172	187 889	746
4 768 214	3 961 066	807 148	2 378 458	2 389 756	1 778	236 470	28 381	31 053	6 031
989 266	820 012	169 254	478 524	510 742	735	31 052	.	.	1 288
.	.	.	.	.	.	.	5 551 545	2 108 429	.
28 316 939	27 569 665	747 274	12 774 288	15 542 651	32 424	3 470 524	5 781 348	2 567 352	14 277
13 239 930	12 569 145	670 785	10 124 600	3 115 330	1 728	807 534	6 356 763	4 762 862	1 155
2 006 431	1 708 638	297 793	1 400 590	605 841	342	103 798	9 770	101 620	3 272
20 262 248	19 083 431	1 178 817	9 495 408	10 766 840	4 520	1 839 877	109 900	707 769	128
3 368 623	3 113 618	255 005	1 708 033	1 660 590	1 639	188 558	1 751	4 649	61
47 218 459	43 576 674	3 641 785	22 351 008	24 867 451	16 528	1 395 578	6 410 257	4 509 631	35 724
1 761 347	1 710 665	50 682	467 164	1 294 183	1 375	45 000	.	.	22
87 857 038	81 762 171	6 094 867	45 546 803	42 310 235	26 132	4 380 345	12 888 441	10 086 531	40 362
26 992 029	24 470 579	2 521 450	17 824 762	9 167 267	8 792	1 525 591	318 200	59 444	695
70 231 516	66 905 432	3 326 084	50 676 196	19 555 320	13 333	2 687 785	12 122 622	8 450 020	1 242

2 343 689	1 929 421	414 268	1 318 012	1 025 677	637	254 148	363 958	1 857 434	475
99 567 234	93 305 432	6 261 802	69 818 970	29 748 264	22 762	4 467 524	12 804 780	10 366 898	2 412
13 368 426	17 178 560	-3 810 134	2 907 881	11 037 765	5 700	1 429 844	.	.	6 209
229 109 637	219 815 828	9 293 809	131 047 942	98 638 915	87 018	13 748 237	31 474 569	23 020 781	63 260

Zdroj: Trojsektorová tabulka – Satelitní účet pro kulturu za rok 2010, publ. 2012

Informace především kvalitativního charakteru a data za jednotlivá odvětví pocházející nikoliv z šetření ČSÚ, nýbrž od profesních sdružení či zájmových uskupení organizujících se v rámci jednotlivých odvětví kulturních a kreativních průmyslů v ČR, jsou k dispozici v publikaci *Kulturní a kreativní průmysly v ČR* (Žáková a kol., 2011), která vznikla jako jeden ze stěžejních výstupů v roce 2011 ukončeného výzkumného projektu IDU s názvem *Sociálně-ekonomický potenciál kulturních, resp. kreativních průmyslů v ČR*⁶. Tato publikace je k dispozici v elektronické formě na <http://new.institutumeni.cz/cs/kulturni-a-kreativni-prumysly-v-cr-elektronicka-pu>. Publikace nabízí první podrobný přehled o stavu jednotlivých odvětví kulturních a kreativních průmyslů v ČR. Odvětví zahrnutá v publikaci jsou: architektura, reklama, design, TV a rozhlas, hudba, film, trh s uměním, knihy a tisk, videohry, scénická umění a kulturní cestovní ruch. Publikace obsahuje rovněž shrnutí stavu českých kulturních a kreativních průmyslů, porovnání ekonomických výkonů zjištěných na základě dat oborových organizací s výsledky satelitního účtu kultury za rok 2009; viz též kapitola 6.2 a návrh doporučení pro kulturní, rozvojovou a strukturální politiku.

Kromě mapování a sledování kreativních průmyslů na národní úrovni, kterým se v ČR věnuje především IDU v rámci dvou výše uvedených výzkumných projektů, jsou v posledních letech v České republice pozorovány i snahy a pokusy o zmapování kulturních a kreativních průmyslů na úrovni krajů či měst. Nejdále v těchto aktivitách došli ve Zlínském kraji, kde bylo jako součást *CreaClust – přeshraniční klastrové iniciativy pro rozvoj kreativních průmyslů* ve Zlínském kraji (CZ) a Trenčianském kraji (SK) provedeno důkladné mapování kreativních průmyslů s následnou důkladnou sociálně-geografickou analýzou výsledků tohoto mapování: www.cjournal.cz/index.php?hid=clanek&bid=search&cid=82&cp=&q=bedn%C3%A11%C5%99

Podobné aktivity ovšem zdaleka ne tak důkladné jako ve Zlíně byly dříve zaznamenány v souvislosti s kandidaturou na Evropské hlavní město kultury 2015 v Ostravě a Moravskoslezském kraji a v Brně (www.idu.cz/media/document/kreativita-a-inovace-ve-mestech-a-regionech-cr.pdf) v souvislosti s plánováním založení a výstavby Kreativního centra města Brna. Plzeň, která za Českou republiku získala titul Evropské hlavní město kultury 2015, zase zvažuje učinit mapování kulturních a kreativních průmyslů součástí evaluace celého projektu EHMK 2015. V České republice je v souladu s praxí běžnou spíše v USA než v EU v akademickém prostředí sledován rovněž kreativní index (www.kreativniprumysly.cz).

Od r. 2010 je v ČR realizován Program podpory filmového průmyslu – viz též kapitola 3.4.2, který reaguje na propad realizované filmové produkce v ČR, který nastal nejen v důsledku globální ekonomické krize, ale také v souvislosti se zavedením podpůrných instrumentů v okolních zemích. Program vychází z analýzy zahraničních úprav a zajišťuje nejen účelné využití finančních prostředků, ale rovněž efektivně zabraňuje zneužívání zaváděného systému podpory. Základem pro vyplacení dotace je schválení projektu

⁶ Projekt (2007-2011) se zaměřil na sociologicko-historické vymezení pojmu kulturních, resp. kreativních průmyslů a jejich vliv na vývoj koncepcí kulturní politiky, dále na návrh ukazatelů pro posuzování sociálně-ekonomického potenciálu kulturních průmyslů a zmapování a strukturaci jednotlivých oblastí kulturních průmyslů v ČR.

Programovou Radou, která je poradním orgánem ministra kultury. Všechny filmy musí v souladu s pravidly Komise (ES) projít kulturním testem, který garantuje, že podpořený film bude mít určité kvality se vztahem k evropské kultuře. Program garantuje, že nedojde k vyplacení podpory ve výši 20 % uznatelných nákladů dříve, než „investor-producent“ na území ČR proinvestuje své vlastní finanční prostředky do českých služeb a zboží a následně provede audit těchto vynaložených prostředků. Systém Programu má za cíl motivovat zahraniční i domácí filmové produkce k realizaci svých záměrů, a tedy i investování prostředků na území ČR. Jedná se o opatření, které zajistí zakázky firmám v souvisejících službách i ve výrobě a vytvoří nová pracovní místa. www.ppfp.cz

V březnu 2011 bylo zveřejněno MK *Vyhodnocení Programu podpory filmového průmyslu za rok 2010*⁷. Evaluační ekonomických přínosů a nákladů spojených s touto podporou potvrdila předpoklad o pozitivních dopadech podpory na české veřejné rozpočty a obecně na českou ekonomiku. Hodnocené body byly zejména následující:

- Zvýšení zájmu zahraničních produkcí o natáčení v České republice;
- Pozitivní čisté přínosy pro veřejné rozpočty;
- Přínosy pro propagaci České republiky;
- Vliv exportu služeb v oblasti filmového průmyslu na konkurenceschopnost.

V roce 2011 splnilo podmínky Programu 40 projektů, kterým byly vyplaceny dotace v celkové výši 260 702 200 Kč.⁸

Oblast kinematografie zaujímá v ČR v porovnání s dalšími oblastmi KKP nejlepší pozici z hlediska svého přijetí a uznání českou společností i vládou. Dokládá to existence Státního fondu pro podporu a rozvoj kinematografie, podporujícího kromě tvorby i digitalizaci českých kin, Program pobídek filmového průmyslu fungující od roku 2010, dva strategické materiály připravené MK: *Koncepci podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011–2016* schválila vláda ČR v roce 2010 a vzala též na vědomí *Strategii konkurenceschopnosti českého filmového průmyslu 2011–2016*; viz též kapitola 4.2.11.

V únoru 2012 vláda ČR schválila návrh zákona o audiovizí, který byl připraven MK. Důvodem předložení nové právní úpravy je především to, že stávající zákony plně nereflakují nové technologie výroby a distribuci děl, trpí pojmovou nepřesností a administrativním zatěžováním podnikatelů; viz též kapitola 5.3.6. Návrh zákona je v současné době předmětem jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=620).

Z ostatních specifických strategií a programů lze jmenovat snad pouze podporu v oblasti designu. Podpora průmyslového designu spadá do portfolia vládní agentury CzechTrade, která od roku 2008 realizuje projekt *Design pro export* zacílený na individuální poradenský servis. Za dobu existence využilo služeb programu přibližně 100 českých výrobců, přičemž roční rozpočet programu v letech 2008–2010 činil necelé 4 mil. Kč. Agentura organizuje i odborné semináře a podporuje prezentaci českých firem na vybraných zahraničních výstavách a veletrzích. Vedle toho Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen MPO) spravuje program *České oficiální účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí* a v roce 2010 byl zahájen společný projekt MPO, CzechTrade a Hospodářské komory ČR s názvem *Společná účast na specializovaných výstavách a veletrzích v zahraničí* (2009–2012).

V posledních letech se odkazy na kulturní a kreativní průmysly objevují v nově vznikajících strategiích na úrovni jednotlivých státních organizací či regionálních správních orgánů. Např. *Strategie činnosti Českých center* (příspěvková organizace

7 <http://www.ppfp.cz/clanky/dokumenty.html>

8 *Výroční zpráva MK 2011*

Ministerstva zahraničních věcí; viz též kapitola 3.4.2) na léta 2012–2015 uvádí, že: „V oblasti podpory vnějších ekonomických vztahů propojují zahraniční kulturní prezentace s významnými českými exportními značkami a podporují vývozní příležitosti pro české kreativní průmysly.“ V části strategie věnované nástrojům plánuje: „Každoročním zpracováním zpráv o příležitostech pro kreativní průmysly v zemích zastoupení Českých center podporovat český vývoz a spolupodílet se na vytvoření koncepčního podkladu pro propagaci českých kreativních průmyslů v zahraničí.“ (www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/4/3673/czech-centres.pdf).

Město Plzeň se ve své kulturní politice zavazuje ke konkrétním aktivitám v oblasti kulturních a kreativních průmyslů, jako např. od r. 2012 k účasti odboru kultury města na nejméně jednom mezinárodním projektu, týkajícího se kreativních měst, kreativního průmyslu nebo plánování ekonomického rozvoje města s využitím kultury, k dosažení dohody se Západočeskou univerzitou v Plzni o vytvoření studijního oboru, který bude zaměřen na vzdělávání kulturních manažerů, a umožní tak Plzni získat vysoce kvalifikovanou pracovní sílu pro 21. století. V rámci oboru budou současní a budoucí umělci vzděláváni v manažerských a marketingových dovednostech, které potřebují pro rozvoj kreativních odvětví v Plzni.

Město Brno v r. 2012 přijalo Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace. V programu je zmíněna i nezanedbatelná role kreativních průmyslů: „Pokud hovoříme o infrastrukturním rozvoji města, tak nezanedbatelnou roli přisuzujeme také kreativním průmyslům. Na ně reaguje záměr vybudování brněnského centra pro podporu kreativních průmyslů (Kreativní centrum Brno). V rámci tohoto projektu se počítá s umístěním inkubátoru pro začínající podnikatele v kreativních průmyslech.“ V rámci priority A1/Infrastruktura – A.1.2 Podpora kreativních průmyslů je uvedeno, že: „Obdobným způsobem bude potřeba podporovat segment kreativních průmyslů, jedno z významných odvětví současné evropské ekonomiky. Centra kreativních průmyslů poskytují podmínky pro další rozvoj činnosti začínajícím i etablovaným subjektům působícím na tomto poli. Navíc podpora smysluplného využívání městských brownfields může nabídnout platformu pro uplatnění spolupráce pro uplatnění spolupráce kreativních umělců, firem a investorů. Jednou z důležitých forem podpory města v oblastech kreativních průmyslů je spolupráce při propagaci těchto aktivit ve městě Brně, ČR i zahraničí.“ (www.brnokulturni.cz/wp-content/uploads/2012/01/Program_rozvoje_kultury_mesta_Brna_a_jeho_evaluace_-_verze_19.1.2012.pdf).

4.2.4 Kulturní rozmanitost a strategie začleňování

Kulturní menšiny, skupiny a komunity

Národnostní menšiny jsou definovány jako občané České republiky (ČR), hlásící se k jiné než české národnosti. Oproti tomu cizinci jsou definováni jako občané jiného státního občanství než ČR.

Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny stanoví zákon 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

Podle tohoto zákona je zřízena jako poradní a iniciativní orgán vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků a ochrany menšinových jazyků Rada vlády pro národnostní menšiny. Předseda Rady je zároveň členem vlády ČR. Mezi 30 členy Rady jsou náměstci ministra financí, ministra kultury, ministra školství, mládeže a tělovýchovy, ministra práce a sociálních věcí, ministra vnitra, ministra spravedlnosti a ministra zahraničních věcí a zástupci 12 národnostních menšin – bulharské, chorvatské, maďarské, německé, polské, romské, rusínské, ruské, řecké slovenské, srbské a ukrajinské.

Rada každoročně vždy v červnu (od roku 2002) předkládá vládě *Zprávu o situaci národnostních menšin v ČR*, která obsahuje zprávy ze všech zainteresovaných ministerstev, orgánů místní i regionální samosprávy, zástupců národnostních menšin v Radě a další podklady. Od roku 2002 se *Zpráva* proměnila především v souvislosti s ratifikací *Evropské charty regionálních či menšinových jazyků* v ČR. Stále větší podíl *Zprávy* je tak věnován uplatňování národnostně menšinové politiky na lokální a regionální úrovni a konkrétně potom otázce implementace *Charty*.

Národnostní menšiny jsou podporovány především prostřednictvím dotačních programů ze státního rozpočtu (Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Úřad vlády ČR) a tematicky se člení do programů:

- Podpora uchování, rozvoje a prezentace kultury národnostních menšin
- Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin
- Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy
- Podpora projektů integrace příslušníků romské komunity

Úřad vlády ČR má následující podpůrné programy:

- Provádění Evropské charty regionálních či menšinových jazyků
- Program podpory terénní práce
- Podpora koordinátorů romských poradců při krajských úřadech
- Program prevence sociálního vyloučení a komunitní práce

MŠMT vypisuje tři programy se zaměřením na oblast vzdělávání:

- Program podpory vzdělávání v jazycích národnostních menšin, mimoškolních a volnočasových aktivit dětí a mládeže;
- Rozvojový program na podporu škol, které realizují inkluzivní vzdělávání;
- Program podpory projektů na sociálně znevýhodněné a příslušníky národnostních menšin v rámci studia na vysoké škole.

MK vypisuje tři programy:

- Program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin – podpora periodického tisku, rozhlasového nebo televizního vysílání;
- Program podpory kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin – podpora uměleckých, kulturně-vzdělávacích a výchovných aktivit, studium a rozbory národnostní kultury a lidových tradic, dokumentace národnostní kultury, ediční činnost, multietnické kulturní akce směřující např. k potírání národnostní nesnášenlivosti a xenofobie;
- Program podpory integrace romské komunity – zaměřen na vyrovnávání podmínek příslušníků romské komunity, a to zejména podporou společenských a kulturních aktivit organizací romské komunity.

Kromě těchto tří programů MK poskytuje státní dotace na aktivity příslušníků národnostních menšin (např. v rámci programu Knihovna 21. století), které jsou určeny knihovnám na práci s národnostními menšinami a na integraci cizinců či dotace na podporu multietnických akcí v oblasti kultury, jejichž cílem je podporovat kulturní dialog a vzájemné znalosti odlišných kultur v rámci ostatních výběrových grantových řízení.

MK zároveň zřizuje svoji příspěvkovou organizaci Muzeum romské kultury v Brně.

Programy v oblasti kultury a vzdělávání jsou také určeny pro další menšiny jako je např. židovská nebo vietnamská. Podporovány jsou projekty občanských sdružení těchto menšin, ale i instituce jako je Židovské muzeum v Praze. MK rovněž zřizuje příspěvkovou organizaci Památník Terezín, který se stejně jako Muzeum romské kultury v Brně programově zabývá studiem a vzdělávacími aktivitami v oblasti holocaustu.

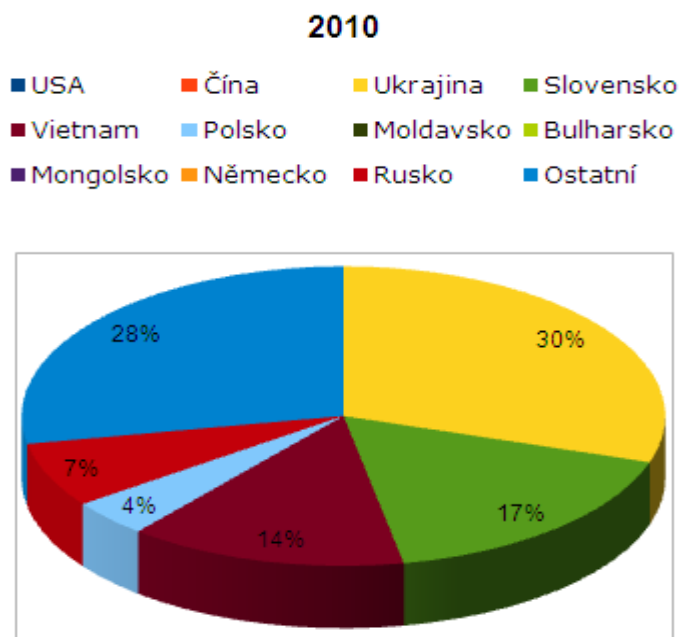
Koncepce integrace cizinců byla poprvé přijata vládou ČR v prosinci 2000, její poslední aktualizovaná verze je z roku 2011. Integrací je myšlen proces začleňování cizinců do společnosti, a to proces vzájemný, do kterého nezbytně vstupují jak cizinci, tak majoritní společnost. Koncepce počítá od svého vzniku se zapojením řady resortů. Koordinací Koncepce je pověřeno Ministerstvo vnitra ČR, které také každoročně předkládá vládě ČR Zprávu o realizaci Koncepce. Aktualizovaná Koncepce vychází z analýzy současné situace a problémů identifikovaných v oblasti integrace cizinců a konkrétně rozpracovává záměry této politiky. Rozpracování konkrétních úkolů pro realizaci integrační politiky přináší usnesení vlády ČR z roku 2012 Společné soužití v roce 2012 (www.cizinci.cz).

Ministerstvo vnitra (MV) a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR průběžně aktualizují společné webové stránky [Cizinci v České republice](http://www.cizinci.cz) (www.cizinci.cz), kde je též umístěna Informační publikace pro cizince v 7 jazykových mutacích. Weby poskytují pracovníkům státní správy i cizincům především z tzv. třetích zemí přístup k potřebným dokumentům a kontaktům a poskytují nezbytné informace umožňující jednotný postup v realizaci integrace cizinců v ČR.

Na základě Koncepce Český statistický úřad zpracovává a zveřejňuje statistické údaje týkající se např. počtu cizinců v ČR, jejich rozmístění v jednotlivých krajích, členění podle pohlaví, státního občanství, věku či typu a účelu pobytu v ČR, o azylovém řízení cizinců, o jejich ekonomické aktivitě apod. Ve statistikách jsou zahrnuti pouze cizinci, kteří jsou v ČR legálně.

Při srovnání počtu cizinců na území ČR mezi lety 2004 a 2009 se počet cizinců neustále zvyšuje ze 193 tisíc osob až na 425 tisíc v roce 2009. V roce 2010 došlo opět k poklesu na 417 tisíc osob. Podíl cizinců na celkovém počtu obyvatel v roce 2010 tvořil 3,97 % . Většina cizinců přichází do ČR za prací. Nejsilněji jsou zastoupeny ekonomicky nejproduktivnější věkové skupiny. Nejvíce cizinců je z Ukrajiny, následuje Vietnam, Slovensko a Rusko. Nejvíce cizinců je v Praze. V roce 2010 bylo MV evidováno 15,6 tisíce nově přichozích obyvatel, tedy o 12,7 tisíce méně než v roce 2009. Podstatně nižší saldo zahraničního stěhování bylo výsledkem nižšího počtu přistěhovalých (o 9,5 tisíce) při současném zvýšení počtu vystěhovalých osob (o 3,2 tisíce). Vedle 2,5 tisíce občanů ČR převažovali mezi přistěhovalými občané Slovenska (5,1 tisíce), Ruska (3,7 tisíce), Ukrajiny (3,5 tisíce) a Německa (2,0 tisíce). Mezi vystěhovalými byli nejčastěji občané Slovenska (6,4 tisíce), Česka (2,4 tisíce), Polska (2,3 tisíce) a Německa (1,6 tisíce).

K 31. 4. 2011 Ředitelství služby cizinecké policie v ČR evidovalo 428 494 cizinců, z toho 190 666 cizinců s trvalým pobytem, 237 828 cizinců s přechodným pobytem.

Graf 1: Počet cizinců v ČR – Top 10 státních občanství v letech 2006–2010

Zdroj: Český statistický úřad, 2011.

4.2.5 Jazyková politika

Oficiálním jazykem v ČR je čeština. Češtinu používá převážná většina obyvatel ČR (cca 96 %), její používání však není dáno speciálním jazykovým zákonem. V červnu 2004 byl zamítnut návrh komunistických poslanců na novelu ústavy, který by zaváděl národní a úřední jazyk. Stanovisko vlády k novele bylo negativní.

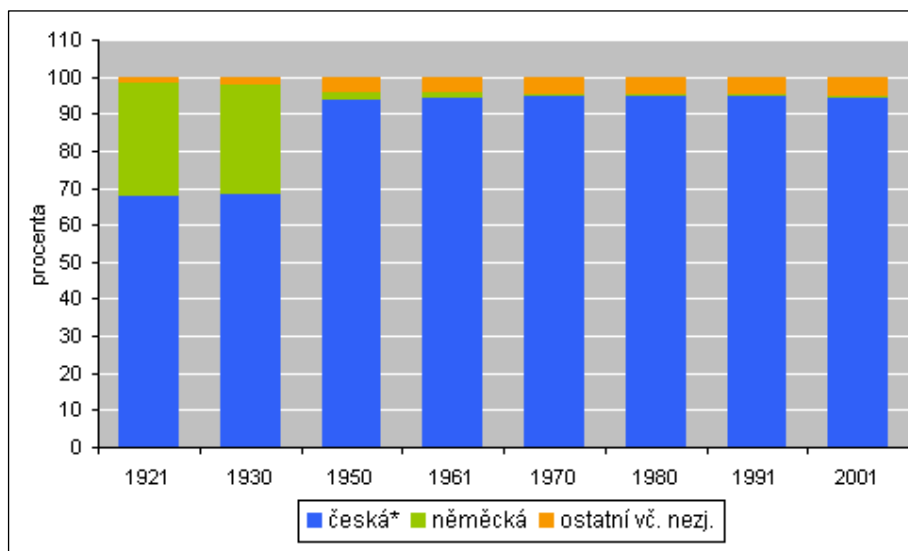
Podle příslušných zákonů – jako jsou zákon o loteriích a jiných podobných hrách, zákon o živnostenském podnikání nebo zákon o organizaci a provádění sociálního zabezpečení – vedou úřady (živnostenské úřady, správa sociálního zabezpečení) jednání a vyhotovují rozhodnutí v českém jazyce.

Finanční úřady používají navíc jako jednací jazyk též jazyk slovenský a rovněž tak všechna rozhodnutí jsou buď v českém, nebo slovenském jazyce. Používání češtiny nebo slovenštiny je zakotveno v zákoně o správě daní a poplatků.

Občané ČR příslušející k národnostním a etnickým menšinám mohou podle *Listiny základních práv a svobod* z roku 1993 jednat ve svém jazyce. Pokud si obstarají tlumočníka, bude jim uhrazen státem. Výjimku tvoří trestní řád a občanský soudní řád, který stanoví oprávnění na tlumočníka u jednání soudů a orgánů činných v trestním řízení, ale bez nároku na úhradu nákladů.

V soukromém právu je povinnost letáků a dalších tiskovin v českém jazyce stanovena zákonem o ochraně spotřebitele. Za autoritu v záležitostech českého jazyka, který rovněž kodifikuje spisovný standard, je považován Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR.

Podle údajů Českého statistického úřadu žilo na území ČR k 31. 12. 2011 10 504 203 obyvatel. Zjišťování národnosti je trvalou součástí sčítání lidu, domů a bytů v České republice. Poslední takovéto sčítání proběhlo v roce 2011 a dosud jsou zveřejněny pouze předběžné výsledky.

Graf 2: Vývoj struktury obyvatelstva ČR podle národnosti v letech 1921–2001 (v %)

Zdroj: Český statistický úřad na základě Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001.

Podíl německé národnosti, která byla v době před druhou světovou válkou spolu s českou dominantní, se v důsledku poválečného odsunu německého etnika dramaticky snížil. V období existence společného státu Čechů a Slováků naopak trvale rostlo zastoupení slovenské národnosti. Sčítání v roce 2001 poprvé zahrnuje (v souladu s mezinárodními doporučeními) do celkového počtu obyvatel i cizince s dlouhodobým pobytem.

Vedle českého jazyka je druhou nejpočetnější skupinou jazyk slovenský, dále polský, německý a romský.

Tabulka 2: Struktura obyvatelstva podle národnosti v roce 2001 (v %) – česká národnost je včetně národnosti moravské a slezské

Národnost	Česká	Slovenská	Polská	Německá	Maďarská	Ostatní
Procento	94,2	1,9	0,5	0,4	0,1	2,8

Zdroj: Český statistický úřad na základě Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001.

Péči o národnosti a udržení mateřského jazyka je věnována celá řada programů; viz též kapitola 4.2.4.

4.2.6 Pluralita v médiích a obsahová rozmanitost

Odpovědným resortem pro oblast médií je Ministerstvo kultury (MK). Ministerstvo vede evidenci vydavatelů periodického tisku a připravuje legislativu pro danou oblast.

Řada povinností provozovatelů televizního vysílání vyplývá z evropského předpisu, směrnice 2010/13/EU o audiovizuálních mediálních službách.

Legislativní rámec pro rozhlasové a televizní vysílání v ČR byl vytvořen v roce 1991. Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání umožnil vytvoření duálního systému vysílání, tj. koexistenci veřejnoprávního a privátního sektoru, což mělo za následek mimořádně dynamický rozvoj v oblasti médií. V roce 2001 byl přijat nový zákon o rozhlasovém a televizním vysílání (zákon č. 231/2001 Sb.). Tímto zákonem se zejména stanoví práva a povinnosti provozovatelů rozhlasového a televizního vysílání, licenční řízení a registrace provozovatelů převzatého vysílání. V roce 2010 byl přijat zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání, kterým byla transponována směrnice 2010/13/EU. Dohled nad dodržováním zákonů v oblasti rozhlasového a televizního vysílání, udělování licencí k provozování rozhlasového a televizního vysílání, vydávání rozhodnutí o registraci k provozování převzatého vysílání má v kompetenci Rada pro

rozhlasové a televizní vysílání, která také vede evidenci provozovatelů vysílání, převzatého vysílání a evidenci poskytovatelů audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání. (www.rrtv.cz).

Česká televize a Český rozhlas jsou provozovateli vysílání ze zákona se specifickými úkoly veřejné služby. Oba provozovatelé jsou nezávislí na státu, nedostávají žádné státní subvence a jejich činnost je financována příjmy z rozhlasových a televizních poplatků a příjmy z vlastní podnikatelské činnosti (zejména se jedná o prodej reklamního času, ale i o výnosy z autorských práv, pronájmu techniky atd.). Česká televize a Český rozhlas poskytují službu veřejnosti tvorbou a šířením televizních, resp. rozhlasových programů, popřípadě dalšího multimediálního obsahu a doplňkových služeb. Orgánem, jímž se uplatňuje právo veřejnosti na kontrolu činnosti České televize je Rada České televize, u Českého rozhlasu Rada Českého rozhlasu. Členy rad volí a odvolává Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Do působnosti rad náleží mj. jmenování a odvolávání generálního ředitele České televize, resp. Českého rozhlasu.

V roce 2005 nabyl účinnosti nový zákon o rozhlasových a televizních poplatcích. Od 1. 10. 2005 činí rozhlasový poplatek 45 Kč, televizní poplatek byl od 1. 1. 2008 zvýšen na 135 Kč. Od 1. 6. 2010 nepodléhá poplatkové povinnosti rozhlasový nebo televizní přijímač, který je neoddělitelnou součástí koncového mobilního telekomunikačního zařízení (tj. mobilního telefonu).

Do zahájení změny technologie šíření vysílaného signálu (technologie DVB-T) byl počet televizních programů omezen. Kromě veřejnoprávní České televize působily dvě komerční televize Nova a Prima. Výrazná změna nastala se zmíněnou digitalizací vysílání, kdy počet celoplošně vysílaných programů zásadně vzrostl. Přejít na digitální vysílání v ČR se uskutečňuje podle vládou projednané *Koncepce přechodu na digitální rozhlasové a televizní vysílání v ČR* (červenec 2001). Postup digitalizace pozemního televizního vysílání probíhá na základě změn provedených v příslušných právních předpisech (zákon o komunikacích a další). Podrobná pravidla obsahuje tzv. Technický plán přechodu, vydaný nařízením vlády č. 161/2008 Sb., který mj. stanoví pro každou ze třinácti územních oblastí ČR nejzazší termín spuštění digitálního vysílání a zároveň vypnutí analogového vysílání.

Podle zákona o rozhlasovém a televizním vysílání jsou Česká televize a Český rozhlas povinni sestavovat programovou skladbu tak, aby ve svém vysílání poskytovaly vyváženou nabídku pro všechny obyvatele se zřetelem na jejich věk, pohlaví, barvu pleti, víru, náboženství, politické či jiné smýšlení, národnostní, etnický či sociální původ a příslušnost k menšině. Na dodržování dohlíží opět Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Podle databáze odvysílaných pořadů České televize, která si vede výzkumy sledovanosti a statistiky vysílání, představovalo zastoupení vlastních pořadů na všech programech České televize (ČT1, ČT2, ČT4 a ČT24) v roce 2010 celkem 74 % celkové vysílací plochy, na programech ČT1 a ČT2 potom celkem 65 %. Ostatní vysílací plochu na všech programech dohromady tvořily převzaté pořady domácího původu (3 %) a původu zahraničního (23 %). V roce 2010 bylo dle databáze v zastoupení programových typů ve vysílání České televize 13 % dramatických pořadů, 2 % hudebních pořadů, 1 % dokumentárních pořadů o umění a médiích a 1 % dokumentárních pořadů z oblasti humanitních věd. V *Dlouhodobých plánech programového, technického a ekonomického rozvoje České televize na roky 2006–2010* je navrženo jako zásadní úkol rozšíření prostoru pro autentické záznamy významných kulturních událostí včetně divadelních představení a koncertů; takto vzniklé fondy by se měly následně efektivně uchovávat a zpřístupňovat za využití digitálních technologií. Česká televize rovněž patří k významným producentům českých filmů. Vzhledem k tomu, že v ČR neexistuje žádný veřejnoprávní program zaměřený pouze na umění a kulturu, je prostor věnovaný kultuře velmi diskutovaným tématem hlavně mezi odbornou veřejností. Mezi komerčními televizemi existuje český čistě

hudební program televize Óčko (<http://ocko.idnes.cz/>) a dále internetové televize (např. BEDNA.TV, www.bedna.tv), která je zaměřena na mladou generaci a její kulturu.

Jediným právním předpisem, který reguluje vydávání periodického tisku v ČR, je zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon). MK dle tohoto zákona vede Evidenci vydavatelů periodického tisku. Národní knihovna ČR zpracovává na základě povinných výtisků zaslaných vydavateli statistické údaje o periodickém tisku, které jsou následně součástí *Statistiky kultury* za jednotlivé roky (www.nipos-mk.cz).

MK v rámci svých dotačních programů podporuje kulturní periodika formou grantů, a to ve všech oblastech. MK je pro většinu vydavatelů především literárních periodik jediným zdrojem podpory, ale jeho rozpočet pro tyto účely je velmi omezený. Ministerstvo vyhlašuje rovněž výběrové řízení na podporu dětské mediální a audiovizuální tvorby, na podporu výchovy dětí a mládeže v oblasti audiovizuální kultury, vzdělávání pedagogů v oblasti médií a na projekty propagující českou mediální oblast v zahraničí.

Kromě toho vyhlašuje též Program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin (podpora periodického tisku, rozhlasového nebo televizního vysílání); viz také kapitola 4.2.4.

Na jaře 2009 vstoupila v platnost novela trestního řádu, jehož prvotním cílem byla ochrana obětí trestních činů před medializací. Média dle této novely nemohou zveřejňovat identitu obětí závažných trestných činů či informace z policejních odposlechů. Pro tento zákon se vžil obecně používaný název – náhubkový zákon. Podle odborné veřejnosti totiž zákon šel daleko za hranici toho, co je pro ochranu obětí nutné, a byl proto hodnocen jako značný zásah do ústavní svobody projevu. V současné chvíli existuje několik návrhů na úpravu zákona a zúžení okruhu trestných činů se zvýšenou ochranou.

4.2.7 Mezikulturní dialog: aktéři, strategie, programy

Viz také kapitoly 3.3. a 3.4.5.

V roce 2007 byl Institut umění – Divadelní ústav jmenován resortem kultury Národním koordinačním místem pro Evropský rok mezikulturního dialogu 2008 v ČR. Pro rok 2008 se stal hlavním organizátorem národního projektu *Společně napříč kulturami*. Národní koordinační místo, které zároveň vytvořilo *Národní strategii Evropského roku mezikulturního dialogu 2008 v ČR*, na jejím základě realizovalo tzv. národní projekt. Tento projekt byl vybrán na základě otevřené výzvy v souladu s koncepcí, jejíž priority byly mimo jiné:

- propagace a zviditelnění problematiky spojené s mezikulturním dialogem směrem ke změně myšlení v české společnosti, ale i v minoritách, komunitách a u imigrantů s důrazem na školní a mimoškolní vzdělávání mládeže;
- integrace cizinců a romské komunity s využitím kulturních a uměleckých aktivit.

Cílem aktivit Evropského roku mezikulturního dialogu 2008 v ČR bylo zvýšení povědomí a prohloubení poznání o významu mezikulturního dialogu, které povede k vzájemnému obohacování, toleranci, větší otevřenosti společnosti a k celkovému zlepšení kvality života. Dlouhodobým cílem je potom proměna české multikulturní společnosti ve společnost mezikulturní – jinými slovy přeměna sice pestré společnosti, v níž nicméně žijí různá etnika odděleně, ve společnost v níž opravdu dochází ke vzájemnému pozitivnímu dialogu a interakci. Na základě této strategie bylo v rámci národního projektu přímo z fondů EU a ze státních zdrojů podpořeno celkem 7 projektů 6 nevládních organizací. Mezi nimi byly projekty vzdělávacího charakteru jako projekt společnosti Člověk v tísni, *Programy multikulturního vzdělávání v ČR*, nebo projekt *Interkulturní vzdělávání – rozšíření a*

aktualizace manuálu pro učitele. A dále projekty kulturní jako je *Babylon Fest* Brněnského kulturního centra nebo festival *Barevná planeta* Poradny pro integraci v Ústí nad Labem.

V roce 2008 byl také založen jako součást národního projektu Společně napříč kulturami *Portál mezikulturního dialogu*, který sloužil jako hlavní komunikační kanál Roku. Portál zůstal zachován a jeho hlavním cílem je v současné době vytvoření otevřené platformy především pro subjekty neziskového sektoru a jejich aktivity v oblasti kultury a vzdělávání zaměřené na téma mezikulturního dialogu, které přispívají k řešení cílů migrační a integrační politiky v ČR. Portál je koncipovaný jako otevřené fórum nabízející prostor pro diskuzi, zveřejňování názorů, komentářů a propagaci akcí samotnými organizátory. Pomocí prezentování kulturních, uměleckých a vzdělávacích aktivit by měl Portál přispět k podpoře integrace cizinců a romské komunity. Portál reflektuje i evropský rámec a mapuje aktivity na úrovni EU i dalších členských států (strategie, příklady dobré praxe, evropské sítě atd.). Je financován MK a spravován Institutem umění. www.mezikulturnidialog.cz

Při příležitosti Mezinárodního roku sblížování kultur 2010 zařadilo UNESCO do plánu akcí rovněž 10 projektů z ČR – projekty jsou pozitivními příklady a také originálními projekty dokládajícími pozitiva kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu.

Jedná se o tyto projekty:

- Galerie Klatovy: výstava *Start Point* (více www.gkk.cz/cz/start-point/),
- Nadační fond festivalu: 20. ročník *Festivalu spisovatelů* (více www.pwf.cz/cz/fsp-2010/),
- Institut umění – Divadelní ústav: *Pražské Quadriennale* (více www.pq.cz/cs/),
- Slezské muzeum: *Město Opava – kultura a historie* (více www.szmo.cz/),
- *Svět knihy Praha* (více www.svetknihy.cz/cz/menu/),
- Památník Lidice: 38. ročník *Mezinárodní dětské výtvarné výstavy v Lidicích* (více www.mdvv-lidice.cz/aktualni/),
- Národní informační a poradenské středisko pro kulturu: 80. ročník festivalu *Jiráskův Hronov* (více www.nipos-mk.cz/?p=8098),
- Národní ústav lidové kultury: *Mezinárodní folklorní festival ve Strážnici* (více www.nulk.cz/Informace.aspx?sid=387&em=10),
- 7. ročník *Mezinárodního bienále kresby Plzeň* (více <http://bienale-plzen.cz/>),
- Moravská galerie Brno: 24. ročník *Mezinárodního bienále grafického designu Brno* (více www.moravska-galerie.cz/cs/bienale/24-mezinarodni-bienale-grafickeho-designu-brno-2010/).

O projektech mezikulturního vzdělávání v ČR více v kapitole 8.3.3.

4.2.8 Společenská soudržnost a kulturní politika

V ČR zatím nedošlo k systematickému zakotvení kultury a umění jako nástroje pro sociální inkluzi. Tuto situaci dokazuje obsah národního konceptu pojetí Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení 2010, který vypracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV). www.EY2010.cz.

Národní program měl 5 prioritních oblastí:

- prevenci sociálního vyloučení v důsledku předluženosti,
- zlepšení přístupu na trh práce osobám vzdáleným tomuto trhu,
- aktivizaci územní veřejné správy při tvorbě a hodnocení akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení,
- zvýšení úrovně vzdělanosti a konkurenceschopnosti chudých a vyloučených lidí na trhu práce,
- podporu přiměřeného bydlení sociálně vyloučených skupin a řešení problému bezdomovectví.

Ani jedna z priorit nepočítala s kulturou nebo uměním jako s relevantním nástrojem sociálního začleňování. Dokonce ani projekt NAPSÍ (Národní akční plán sociální inkluze v ČR) nehovoří o kreativních ani uměleckých přístupech k sociálnímu vyloučení a potřebě jejich ukotvení v programech Ministerstva kultury (MK) nebo MPSV.

MPSV administruje Komisi pro sociální začleňování, kde jsou zástupci různých ministerstev (v Komisi není zástupce MK), Úřadu vlády ČR, Kanceláře veřejného ochránce práv, krajů, měst, odborů i neziskových organizací. Ministerstvo má rovněž v rámci Evropského sociálního fondu v ČR, Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost 2007–2013, prioritní osa 3 – sociální integrace a rovné příležitosti otevřeny výzvy na dvě oblasti: Podpora sociální integrace a sociálních služeb a Podpora sociální integrace příslušníků romských lokalit. Sociální integrace a rovné příležitosti jsou zaměřeny především na pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením nebo osobám sociálně vyloučeným. Zvláštní pozornost je věnována příslušníkům romských komunit, migrantům a dalším skupinám z odlišného socio-kulturního prostředí. Právě toto téma je v ČR předmětem dlouhodobých diskusí a tématem řady studií.

V roce 2008 vláda ČR svým usnesením vytvořila Agenturu pro sociální začleňování v romských lokalitách, konkrétně bylo vybráno 12 pilotních nejvíce postižených lokalit. V současné chvíli je těchto lokalit již 24. Cílem Agentury, která působí při Úřadu vlády ČR a je vedená vládní zmocněnkyní pro lidská práva, je taková transformace romských „ghett“, která povede buď k jejich zániku či alespoň k podstatnému zlepšení kvality života v těchto lokalitách. Je nástrojem vlády ČR k zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace. V oblastech podpory nicméně není vůbec zmíněna oblast kultury (www.socialni-zaclenovani.cz).

V prosinci 2009 vláda ČR schválila *Koncepci romské integrace na období 2010–2013*. Dokument obsahuje opatření směřující k vyrovnání šancí a vstupních znevýhodnění Romů, které jim brání plnohodnotně participovat na kulturním, společenském, ekonomickém a politickém životě většinové společnosti. Přijetí tohoto materiálu je zásadní z hlediska pokračujícího zhoršování situace sociálně vyloučených romských komunit a jejich dlouhodobě neuspokojivé pozice v české společnosti, kdy tato menšina stále není přijímána většinovou společností a ve velké míře čelí diskriminaci. Dokument se zaměřuje na Romy jednak z pohledu naplnění jejich kulturních potřeb, usiluje o uchování jejich kulturního dědictví, zajištění důstojné pozice romské kultury a její včlenění do většinové kultury české společnosti. Téma romské kultury chce zahrnout do rámcových vzdělávacích programů škol, metodických a výukových materiálů a usiluje o jejich popularizaci ve veřejných sdělovacích prostředcích. Zabývá se rovněž uchováním trvalé vzpomínky na oběti romského holocaustu. Kromě roviny kulturních potřeb se v další části materiál zabývá problémem sociálního vyloučení. Součástí materiálu je *Realizační plán koncepce romské integrace 2010–2013*, v němž jsou uvedeny úkoly pro jednotlivé resorty a doporučení pro kraje a obce.

Na tomto místě je nutné také zmínit aktualizovanou strategii udržitelného rozvoje ČR schválenou vládou pod názvem *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR* v lednu 2010. Jedním z 5 globálních cílů strategie je sociální soudržnost, pod kterou je zahrnuta i kulturní diverzita; je zde uvedeno:

„Je třeba využívat kulturu v oblasti sociálního začleňování, a to především s ohledem na její potenciál zprostředkovávat poznání, sociální kompetence, mravní hodnoty, zdravý životní styl i jako příležitost k sebepoznání a rozvoji osobnosti sociálně vyloučených občanů. Podporovat mezikulturní dialog a interkulturní spolupráci s cílem stimulovat začleňování minorit do společnosti. Prostřednictvím kultury preventivně působit při předcházení společensky negativních jevů, které mají vliv na sociální vyloučení osob, zejména u dětí a

mladých lidí posilováním jejich přístupu ke kvalitním veřejným kulturním službám. Zvyšovat podíl dobrovolníků na práci kulturních organizací.“
<http://psur.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=f3ca84ce-8ffd-4224-9518-581eabcc076c>

Samotná *Státní kulturní politika na léta 2009–2014* nemá přímý odkaz na sociální kohezi, ale můžeme zde najít souvislost v úkolech jako je podpora projektů usnadňujících přístup znevýhodněných občanů a minorit ke kulturním službám a posílení dobrovolnických aktivit při ochraně, propagaci a péči o kulturní dědictví. MK rovněž vyhláší v rámci svých výběrových dotačních programů např. specializované řízení na kulturní projekty národnostních menšin, Romů, ale také na projekty v oblasti podpory kulturních aktivit zdravotně postižených občanů a seniorů a podpory zdravotně postižených profesionálních umělců a jejich tvorby v ČR.

Česká kancelář programu Culture vydala v roce 2010 publikaci „Umělci a společnost – příklady kulturních projektů v oblasti sociální inkluze“. Publikace obsahuje 23 českých projektů jako příkladů dobré praxe, další zahraniční a mezinárodní projekty, odkazy na webové stránky, strategické a dotační programy (www.programculture.cz/media/document/umelci-pro-spolecnost.pdf).

4.2.9 Politika zaměstnanosti v kulturním sektoru

Institut umění – Divadelní ústav, ve spolupráci s [EUPC s.r.o.](#) a [ProCulture/Otevřenou společností o. p. s.](#), vypracoval v roce 2007 v rámci zadávacího řízení Ministerstva práce a sociálních věcí ČR studii *Vstupní analýza současných vazeb trhu práce se sektorem Kultura a definování výchozích předpokladů pro strategické plánování zaměstnanosti v tomto sektoru*. Sektor kultury byl v zadání vymezen oblastmi: umění, knižní kultura a knihovny, státní památková péče, ochrana movitého kulturního dědictví, muzea a galerie, hromadné sdělovací prostředky a kinematografie, církve a náboženské organizace, provádění autorského práva – tedy de facto oblasti kopírující záběr MK. I přes takto úzce vymezený záběr oblasti kultura studie dokládá, že váha tohoto sektoru na trhu práce je poměrně významná. Kultura zaměstnává 3,3 % aktivně pracujících na českém trhu práce, cca 85 500 osob a objem produkce sektoru kultura v roce 2005 představoval 1,6 % celkové produkce ČR, téměř 120 miliard Kč. Cílem studie bylo zpracování dílčí sektorové analýzy zaměřené na trh práce pro potřeby identifikace požadavků a potřeb pracovní síly ve střednědobém horizontu do roku 2013 podle zadané osnovy, umožňující kvalifikované rozhodnutí o využití Evropského sociálního fondu (ESF) v letech 2007–2013 v návaznosti na změny v důsledku strukturálních změn a v kontextu hospodářství. Objem produkce sektoru kultura v roce 2005 (v běžných cenách 119 565 mil. Kč) představoval 1,6 % celkové produkce ČR. Na objemu produkce sektoru se nejvíce podílela vydavatelská činnost (29 %), činnost společenských organizací vč. církví (19,5 %) a tvorba a vysílání televizních a rozhlasových programů (16,8 %). Objem hrubé přidané hodnoty sektoru kultura za rok 2005 (45 300 mil. Kč) představoval 1,7 % z celkového objemu hrubé přidané hodnoty ekonomiky ČR. Na objemu hrubé přidané hodnoty sektoru se nejvíce podílely obory tvorba a vysílání rozhlasových a televizních programů (podíl 22,2 %), vydavatelská činnost (podíl 21,9 %) a divadla, koncerty a umělecká tvůrčí činnost (17,9 %). Tyto tři obory vytvořily více jak 62 % hrubé přidané hodnoty sektoru. Růst produktivity práce sektoru výrazně překračoval růst průměrné produktivity práce dosažený v ekonomice ČR. Z pohledu efektivnosti sektoru se jeví situace pro sektor kultura velice příznivě. V letech 2003–2005 se hrubá přidaná hodnota celého sektoru zvýšila téměř o ¼, v porovnání s růstem HPH české ekonomiky (15 %) byl růst v kultuře rychlejší o 9 procentních bodů. Studie poukazuje na rozdíly mezi jednotlivými odvětvími kultury a analyzuje faktory, které ovlivňují jejich vývoj a výkonnost. Zadávací dokumentace,

podkladové studie a závěrečná zpráva projektu jsou k dispozici ke stažení na stránkách Evropského sociálního fondu (www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=5015).

Satelitní účet pro kulturu, který je realizován ve spolupráci instituce NIPOS a Českého statistického úřadu a který poprvé zveřejnil své výstupy v roce 2011 za rok 2009, zveřejnil též údaje o zaměstnanosti a mzdách. Podle těchto výsledků v roce 2009 v sektoru kultury pracovalo celkem 80 tisíc zaměstnanců. Nad tento počet lze uvažovat s několika dalšími tisíci osob, které pracují v resortu na dohody o pracovní činnosti, v postavení osoby samostatně výdělečně činné či zcela dobrovolně a bez nároku na odměnu.

Překvapivě se ukazuje, že úroveň mezd v sektoru kultury jako celku je zhruba na úrovni ostatních odvětví ekonomiky. Zatímco celostátní průměrná hrubá měsíční mzda dosahovala v roce 2009 23 488 Kč, v souboru šetřených kulturních institucí to bylo o 2,3 % více. Rozdíl je ale mezi oblastmi, jasné rozdělení probíhá mezi oblastí tradičních umění a oblastmi kulturních a kreativních průmyslů. Zatímco v oblasti umění a kulturního dědictví byla průměrná mzda jednoznačně pod celostátní úrovní (v umění o 10,2 % méně a v oblasti kulturního dědictví dokonce o 18,6 % méně), ve sféře médií byla naopak překonána téměř o 28 %. Celkově lze uvést, že v oblastech s nižší než celostátní průměrnou mzdou pracovalo 44 % zaměstnanců sektoru kultury.

4.2.10 Kulturní politika rovných příležitostí

V dubnu 1998 přijala vláda ČR program *Priority a postupy vlády při prosazování rovných příležitostí mužů a žen*, což je koncepční materiál, který poprvé charakterizuje hlavní cíle, metody a postupy v oblasti genderové politiky. Každý rok je vládě předkládána souhrnná zpráva o plnění a zároveň jsou schvalována aktualizovaná opatření na daný rok. Zodpovědným orgánem je v tomto případě Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů působící při Úřadu Vlády ČR. Rada pracuje od roku 2001 a připravuje návrhy směřující k prosazování a dosažení rovných příležitostí, projednává základní koncepční směry postupu vlády v této oblasti, koordinuje základní směry resortních koncepcí, stanovuje okruhy priorit pro projekty resortů ad. V Radě jsou zastoupena ministerstva, zástupci odborových organizací, zástupci akademických pracovišť a neziskových organizací. V souhrnné zprávě za rok 2011 je konstatováno, že v ČR bohužel nadále přetrvává rozdíl v odměňování žen a mužů tzv. gender pay gap, který se v roce 2010 pohyboval okolo 26 %, čímž se ČR zařadila na druhé místo v EU. Součástí materiálu jsou rovněž východiska *Strategie rovných příležitostí pro ženy a muže na období 2011–2015*. Východiska jsou podkladem pro budoucí zpracování samotné *Strategie*.

V březnu 2009 vláda rovněž projednala *Čtvrtou a pátou periodickou zprávu o plnění Úmluvy Organizace spojených národů o odstranění všech forem diskriminace žen v ČR*. www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/4-5-CEDAW.pdf

Český statistický úřad v prosinci 2011 zveřejnil již po dvanácté publikaci *Zaostřeno na ženy, na muže* zaměřenou na porovnání rozdílů mezi ženami a muži v nejrůznějších oblastech života moderní společnosti (k 31. 12. 2010). Vydáváním této publikace je plněn úkol usnesení vlády ČR z roku 2001 *Aktualizace opatření o plnění priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen*, kterým bylo uloženo úřadu pravidelné publikování statistických dat o ženách a mužích. Kromě podrobných statistických dat je v publikaci rovněž část s vybranými informacemi z výsledků některých sociologických výzkumů a šetření s genderovou problematikou a rovněž údaje z výzkumu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR MPSV) *Trendy sociálně politických mechanismů*. Úřad sleduje údaje odděleně pro různá odvětví jako je vzdělávání či věda, nikoliv však pro oblast kultury. Zahrnuje pouze údaje sledované MPSV o zaměstnanosti žen na vedoucích pozicích MK. Úřad má však k dispozici statistiky celkové zaměstnanosti, podle kterých ve v roce 2011 byla míra zaměstnanosti (15–64letých) v ČR 56,3 % a u mužů 73,5 % (celková

zaměstnanost za muže i ženy činila 65,0%. Zaměstnanost žen byla nižší než průměrná zaměstnanost v zemích EU – 58,5 %. MK se rovné příležitosti mužů a žen ve svých programech cíleně nevěnuje, nicméně v rámci výběrových řízení podporuje jednorázově subjekty, které se genderovou problematikou zabývají (např. mezinárodní filmový festival o lidských právech *Jeden svět*). Obecně otázka genderů a feminismu je v ČR velmi silně diskutována a do aktivit se zapojuje velké množství nestátních neziskových organizací (např. Asociace pro rovné příležitosti mužů a žen, která pořádá různé semináře a workshopy a sdružuje na 30 ženských a rodinných organizací). Platformou pro otázky genderů je webový portál www.feminismus.cz, který mimo jiné obsahuje i databázi Knihovny Gender Studies o. p. s., zahrnující vědecké a diplomové práce k tematice. Dalším důležitým webem jsou stránky Centra ProEquality, jehož posláním je iniciovat vznik nových nástrojů podporujících rovné příležitosti pro muže a ženy nejen na trhu práce, v oblasti genderové expertizy poskytovat své služby veřejné správě a aktivně vstupovat do veřejné debaty o zásadních tématech ohledně rovných příležitostí mužů a žen (www.proequality.cz).

Problematicke se věnují i akademická pracoviště (např. na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze bylo v roce 1998 založeno Centrum genderových studií). Centrum navázalo na přednáškovou činnost Nadace Gender Studies, která na půdě univerzity probíhala od roku 1993. Centrum má certifikovaný bakalářský a magisterský program genderových studií.

4.2.11 Nové technologie a digitalizace v umění a kultuře

Český statistický úřad provádí od roku 2003 každoročně šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci. V roce 2011 mělo osobní počítač 64 % českých domácností a 61 % jich bylo připojeno k internetu. Mobilní telefon je v současnosti zdaleka nejpoužívanější informační a komunikační technologií mezi jednotlivci, v roce 2011 používalo mobilní telefon 94 % jednotlivců starších 16 let. Internet používá 62 % žen a 69 % mužů ve věku mezi 16–74 lety.

Rovněž česká vláda věnuje rozvoji informační společnosti velkou pozornost. V červenci 2008 schválila dokument *Strategie rozvoje služeb pro informační společnost v ČR na období 2008–2009*, jehož hlavním cílem je umožnit občanům i podnikatelské veřejnosti komfortní, bezpečnou a důvěryhodnou elektronickou komunikaci s veřejnou správou na všech úrovních a v maximu životních situací. Celý tento proces *e-governmentu* v ČR je v kompetenci Ministerstva vnitra ČR. Odborným poradním orgánem vlády ČR pro oblast informační společnosti, který má plnit koordinační roli a poskytovat vládě podklady pro její rozhodování v koncepčních otázkách rozvoje informační společnosti tak, aby bylo dosaženo větší provázanosti a koordinace resortních a národních projektů, je Rada vlády pro informační společnost. Rada má celkem 28 členů, mezi nimiž jsou zastoupeny nejdůležitější instituce, kterých se rozvoj informační společnosti a budování *e-governmentu* týká – zástupci státní správy a samosprávy, Parlamentu ČR, odborných a podnikatelských asociací i akademické sféry.

V dubnu 2012 vláda ČR svým usnesením č. 271 aktualizovala *Národní program reform pro rok 2012*. Obsáhlý, více než stostránkový dokument reaguje nejen na cíle stanovené ve *Strategii Evropa 2020*, ale také na doporučení Rady ministrů pro ČR z roku 2011 a podněty Evropské komise obsažené v *Roční analýze růstu*. Dokument reflektuje situaci v dílčích oblastech reformních opatření. Vyhodnocuje kroky, jež byly podniknuty, a nastiňuje směr, kterým se mají opatření k posílení konkurenceschopnosti české ekonomiky dále ubírat. Zohledňuje rovněž územní dimenzi hospodářské politiky, a to zejména při vědomí trendu k užšímu propojení prioritních oblastí Národního programu reform s budoucí podobou kohezní politiky. V kapitole „Zlepšení přístupu k vysokorychlostnímu internetu a rozvoj *eGovernmentu*“ *Národního programu* jsou uloženy MK konkrétní úkoly,

týkající se zpracování *Národní strategie digitalizace kulturního obsahu*. Tento úkol je provázán s cíli *Strategie Evropa 2020* a její vlajkovou iniciativou *Digitální agenda pro Evropu*.

V oblasti kultury byly hnacím motorem informační společnosti vždy knihovny, a to již od poloviny 90. let. Vláda ČR schválila v lednu 2012 *Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2011–2015*, a to včetně zajištění internetizace knihoven. Cílem *Koncepce* je definovat a uvést do praxe podmínky pro komplexní služby knihoven v reálném i digitálním prostoru. *Koncepce* se zaměřuje na digitalizaci na jednotlivých úrovních, ale i na její legislativní, finanční a metodickou podporu. Za cíl si klade i koncepční vyřešení dlouhodobé ochrany digitálních dokumentů a jejich široké zpřístupnění.

Systém knihoven byl a je podporován programem Veřejné informační služby knihoven, jehož základním cílem je inovace veřejných informačních služeb knihoven na bázi informačních a komunikačních technologií. MK rovněž participovalo na projektu Ministerstva vnitra ČR Projekt internetizace knihoven, v jehož rámci bylo poskytováno zřízení přípojky knihoven k internetu a úhrada poplatků s ním spojených, s cílem zajištění rovných podmínek přístupu občanů k informačním zdrojům. V letech 2010–2015 je tento projekt financován z rozpočtu MK.

V roce 2009 MK přijalo materiál *Digitalizace kin v ČR*, který definoval základní východiska a směry řešení přechodu na digitální projekce obrazu a zvuku. Na základě tohoto dokumentu byla zahájena finanční podpora digitalizace kin prostřednictvím Státního fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie; viz též kapitola 3.2. a 5.3.8. V ČR bylo ke konci r. 2011 celkem 131 digitálních kin.

Filmová rada, která sdružuje české filmové profesní asociace, festivaly a instituce, ustavila v únoru 2009 pracovní skupinu pro digitalizaci českých filmů, jejímž cílem bylo navrhnout takový postup, který by umožnil zpřístupnit „zlatý fond české kinematografie“ v digitálním prostředí jak v kinech, tak v ostatních distribučních kanálech, v co nelepší dosažitelné kvalitě. Výsledný materiál – *Digitalizace českých filmových děl – návrh koncepce* byl prezentován v dubnu 2010. Problematika digitalizace českých filmů je zároveň součástí *Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011–2016*; viz též kapitola 4.2.3.

MK také participuje na národních i mezinárodních aktivitách, souvisejících s digitalizací kulturního obsahu, v návaznosti na iniciativu Evropské komise i2010: Digitální knihovny. V rámci předsednictví ČR v Radě Evropy zorganizovalo konferenci *Digitální zpřístupnění kulturního dědictví*. Digitalizace kulturního obsahu je také jedním z úkolů *Státní kulturní politiky na léta 2009–2014*. MK zadalo koncem roku 2009 ke zpracování *Podkladovou studii k Národní strategii digitalizace kulturního obsahu*, která byla dokončena v roce 2010. Na základě této podkladové studie měla být vypracována *Národní strategie digitalizace kulturního obsahu*, k čemuž však zatím nedošlo.

V rámci předsednictví ČR v Radě EU a jeho priority „digitalizace kulturního obsahu“ MK uspořádalo v květnu 2009 konferenci na téma *Digitální zpřístupnění kulturního dědictví*, zaměřenou na postup digitalizace v ČR a na problematiku Evropské digitální knihovny. www.diginforum.cz.

V rámci využívání prostředků z Evropského fondu pro regionální rozvoj v programovacím období 2007–2013 připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR, Ministerstvem zdravotnictví ČR, Ministerstvem kultury ČR a Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR Integrovaný operační program, který byl schválen Evropskou komisí v prosinci 2007. V rámci Integrovaného operačního programu (IOP) bylo počátkem roku 2010 podáno několik projektů z oblasti digitalizace a zpřístupnění kultury, jako jsou Národní digitální knihovna nebo Informační kulturní portál

Czechiana, který měl být národním agregátorem dat pro Europeanu. Na základě výběrového řízení uspěl pouze projekt Národní digitální knihovna. Jedná se o projekt Národní knihovny ČR a Moravské zemské knihovny v Brně, který je zaměřen na digitalizaci knih a periodik. Projekt je podpořen z IOPu částkou ve výši 255 miliónů Kč a částkou 45 miliónů z MK. V rámci tohoto projektu by se do roku 2019 mělo zdigitalizovat cca 300 tisíc svazků převážně českých knih z 19.–21. století. Projekt má tři hlavní linie:

- Digitalizaci významných částí bohemikální produkce vydané na území ČR, napsané v češtině nebo o Česku pojednávající
- Dlouhodobé uložení dokumentů ve spolehlivém digitálním úložišti
- Zpřístupnění digitálních dokumentů v jednotném, uživatelsky vřídlném rozhraní s vysokou mírou možné personifikace

Národní knihovna zároveň uzavřela smlouvu se společností Google, která zajistí digitalizaci dalších 200 tisíc děl z historických a slovanských sbírek, tedy tisků z období od 16. do konce 18. století.

V ČR zatím nejsou programy nijak speciálně vymezeny pro umělce, kteří pracují s novými médii a technologiemi. Umělecké projekty tohoto charakteru jsou podporovány v rámci výběrových dotačních programů MK, jako jsou přehlídky, výstavy a další umělecké projekty. Nová média jsou uváděna spolu s výtvarným uměním a třeba fotografií rovněž v grantových systémech měst (např. granty hlavního města Prahy). Neziskové organizace se ale touto problematikou intenzivně zabývají. K aktuálním projektům patří např. Platforma RESET, která vznikla jako prostor pro mezioborovou interakci mezi umělci, vědci a technologií. Platforma se touto cestou snaží zprostředkovat nastupující generaci českých umělců, badatelů a techno-kreativců kontakt s trendy nových médií v kontextu společensky relevantních témat – www.platforma-reset.cz. Více informací též na webových stránkách instituce CIANT, která patří k zakladatelům platformy a dlouhodobě se projektům v oblasti nových médií, technologií a mezioborové interakce věnuje. www.ciant.cz.

V roce 2010 společnost Google představila celoroční program české pobočky Google zaměřený na využití nových technologií pro podporu české kultury, umění a talentů – *Google pro českou kulturu 2011*, www.google.cz/intl/cs/landing/culture/.

Konkrétní podpořené kulturní projekty budou známy v průběhu roku 2011. V současnosti jsou zveřejněny dva – již zmíněný projekt Digitalizace knih v Národní knihovně ČR a dále Art Projekt, do kterého je zapojeno 17 světových muzeí, včetně českého Muzea Kampa. Projekt využívá různorodé technologie Google, jako jsou mapy a Street View, video portál YouTube či aplikaci pro třídění a publikování fotek Picasa a vytváří virtuální galerii s více než tisícem uměleckých děl a s několika tisíci záběry interiérů (www.googleartproject.com/museums/kampa).

4.3 Ostatní relevantní problémy

V první polovině roku 2009 předsedala ČR Radě Evropské unie a tato událost ovlivnila i kulturní život v ČR (www.eu2009.cz). Ministerstvo kultury (MK) plnilo priority českého předsednictví v oblasti kultury, audiovizí a duševního vlastnictví – autorského práva. Kulturní akce a osobnosti kultury se staly průvodcem celého předsednictví. Během předsednictví se uskutečnilo přes 80 kulturních událostí s logem předsednictví jak na území ČR, tak v zahraničí. V březnu 2009 MK uspořádalo v Praze mezinárodní konferenci *Fórum pro kreativní Evropu*. Konference představila pojetí kreativity a její roli v proměnách současné společnosti i způsoby jejího uplatňování ve vzdělávání a v ekonomice s tím, že stejně jako věda a výzkum jsou také umění a kultura východiskem pro hledání a

utváření efektivních strategií vedoucích k sociální a ekonomické prosperitě. V návaznosti na rok 2009, který byl Evropskou unií vyhlášen rokem kreativity a inovací, byla hlavním tématem konference „kreativita“ v kultuře. Konference v českém prostředí zásadním způsobem přispěla k podpoře všeobecné debaty o přínosu umění a kultury, pro řadu českých návštěvníků vysvětlila zcela poprvé některé pojmy a vnímání přínosu kultury v mezinárodním srovnání. www.forumforcreativeeurope.cz

Od roku 2008 pokračuje každoročně propad financí do oblasti kultury na úrovni státu, ale postupem času propad zasahuje více a více i lokální a regionální úroveň. Debaty a vznik nových občanských iniciativ se točí právě okolo finančních otázek, ale i okolo netransparentnosti výběrových řízení tzv. prioritních akcí na MK či grantových řízení na městské úrovni nebo okolo procesů výběrových řízení na posty ředitelů kulturních institucí; viz též kapitola 7.3.

Rok 2009 byl poznamenán březnovým pádem vlády a následným jmenováním tzv. dočasné úřednické vlády, která měla vydržet pouze do podzimu, ale nakonec díky neshodám politických stran přešla do roku 2010. Po parlamentních volbách v květnu 2010 byla jmenována nová vláda, která zahájila svoji činnost v červenci 2010. Nový ministr kultury si jako jednu z hlavních priorit vytyčil zprůhlednění grantového systému MK a hospodaření státních příspěvkových organizací. V průběhu roku 2010 MK vyhlásilo několik výběrových řízení na ředitele národních kulturních organizací a následně došlo k výměně ředitelů Národního technického muzea, Národní knihovny ČR, České filharmonie a Pražského filharmonického sboru. V roce 2011 došlo pak k obměně generálního ředitele Národní galerie v Praze. Koncem roku 2010 byl rovněž odvolán ze své funkce ředitel Státní opery Praha a byla ustavena pracovní skupina, která měla koncepčně nastínit možné varianty budoucího fungování Státní opery Praha a Národního divadla.

Rok 2011 přinesl nejen velké debaty okolo spojení státních organizací Státní opery Praha a Národního divadla v Praze, ale též koncem roku další tentokrát již čtrnáctou výměnu na postu ministra kultury od roku 1989. Nová ministryně kultury v roce 2012 rozhodla o zrušení výběrového řízení na místo ředitele spojené instituce Národní divadlo a o vypsání nového. Otázky provázající spojení obou institucí však zůstávají i nadále nejasné.

V souvislosti s obsazováním míst ředitelů národních kulturních institucí se znovu otevřela debata o současném jevu, kdy vedoucí místa jsou často obsazována spíše lidmi s manažerskou ekonomickou minulostí než odborníky přímo z kulturní oblasti.

Na podzim 2010 doporučil mezinárodní panel expertů město Plzeň jako Evropské hlavní město kultury 2015. Jejím belgickým partnerem bude Mons. Rada ministrů toto doporučení přijala příslušným rozhodnutím v roce 2011. S ohledem na hospodářskou situaci nejen v ČR, ale v celé Evropě, se v současné situaci objevují komplikace se zajištěním financování z veřejných prostředků, ať již krajských či státních, což vede k nezbytné redukci původního programu. Průběh realizace příprav podléhá pravidelné kontrole ze strany mezinárodního panelu. www.plzen2015.net

Počátkem roku 2011 velké debaty rozpoutal návrh ministerstva financí na zvýšení DPH během tří let na jednotnou sazbu DPH ve výši 17,5 % (původně dokonce návrh na 20 %). Zvýšení se nově dotklo řady kulturních služeb, nicméně zvláště silné protesty vyvolal návrh u knih, kde byla snížena sazba ve výši 10 %. Knihkupci a vydavatelé v této souvislosti zahájili kampaň a vstoupili do jednání s ministrem kultury, nicméně nakonec jejich protesty nebyly vyslyšeny a vyšší daň prošla. V roce 2012 jsou přechodně dvě sazby DPH, a to 14 a 20 %. V roce 2013 by podle schváleného zákona měla být již jednotná sazba ve výši 17,5 %. V současné chvíli se však i to zdá vládě ČR málo, a proto přichází s nápady, jak daň ještě zvýšit; viz též kapitola 5.1.5.

Dobrou zprávou je, že i zvýšená sazba DPH se dosud neprojevila na počtu prodávaných knih, to se podle odhadů projeví až v roce 2012 a dále. Knihkupci se rovněž tak začínají přeorientovávat na vydávání e-knih. V roce 2012 došlo k dlouho očekávanému oživení Státního fondu kultury ČR; viz též kapitola 3.2 a 5.3.8. Naopak do problémů s financováním se dostal Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie. V souvislosti s přijetím novely zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání veřejnoprávní Česká televize do fondu již neodvádí výnosy z reklam a soukromé televize tuto sumu začnou hradit až v roce 2013. Rada fondu se proto rozhodla udílet symbolickou korunu s tím, že se tato suma po vyřešení financování Fondu navýší – v roce 2012 se jedná o pět celovečerních snímků; více o Fondu též v kapitole 3.2 a 5.3.8.

5. Hlavní legislativní opatření v kultuře

5.1 Obecná legislativa

5.1.1 Ústava

V preambuli *Ústavy České republiky* se hovoří o společném střežení zděděného kulturního, hmotného a duchovního dědictví.

V *Listině základních práv a svobod*, jež je součástí *Ústavy České republiky*, se v hlavě druhé, oddílu prvním mezi základní lidská práva a svobody počítá i svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby. Hlava třetí je věnována právům národnostních a etnických menšin, právu na vzdělání v jejich jazyku, právu na rozvíjení vlastní kultury či právu sdružovat se v národnostních sdruženích. V hlavě čtvrté je každému zaručeno právo na vzdělání, právo na přístup ke kulturnímu bohatství a dále je stanoveno, že práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.

5.1.2 Administrativní rozdělení

Česká republika je administrativně rozdělena na úroveň centrální (stát), regionální (kraje) a místní (obce). Centrální úroveň – tedy MK – je odpovědná za přípravu většiny legislativních norem v oblasti kultury. Tato působnost je MK dána podle zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR tzv. kompetenčním zákonem; viz též kapitola 2.2.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, stanovuje právní postavení krajů a stanovuje také, že kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů, kam lze zahrnout nepochybně i oblast kultury. Zákonem jsou mu dány kompetence o rozhodování ohledně dotací z vlastních prostředků (mimo jiné i pro oblast kultury).

Podobně postavení obcí je dáno zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích. Obci jsou zde přesně vymezeny její zákonné možnosti – jak např. upravovat pořádání kulturních podniků nebo povinnost pečovat o vytváření podmínek pro uspokojování potřeb svých občanů jako je např. celkový kulturní rozvoj. Obcím je dána kompetence k rozhodování o jejich dotacích.

Specifické postavení hlavního města Prahy je upraveno speciálním zákonem č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

Při přípravě věcného záměru zákona o některých druzích podpory kultury v roce 2006 bylo snahou MK ukotvit do zákona povinnost krajů připravovat své kulturní politiky, ale tato část byla z důvodu přímého zasahování do samosprávné kompetence krajů v připomínkovém řízení z návrhu zákona vyňata.

5.1.3 Rozdělování veřejných prostředků

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, upravuje alokaci finančních prostředků ústředními orgány jak pro své přímo řízené organizace, tak formou dotací jiným právnickým a fyzickým osobám. Poskytování dotací ze státního rozpočtu prostřednictvím ústředních orgánů, tedy i MK, je upraveno ještě dalšími normami, jako jsou např. *Hlavní oblasti státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím*, které jsou vydávány Radou vlády pro nestátní neziskové organizace nebo *Zásadami vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy*. Řada dotačních programů ministerstva má upraven postup při poskytování dotací navíc dalšími předpisy jako jsou nařízení vlády, opatření, příkazy ministra apod.

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, upravuje způsoby a podmínky hospodaření s majetkem ČR a vystupování státu v právních vztazích, jakož i postavení, zřizování a zánik organizačních složek státu.

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, upravuje výdaje a podporu z rozpočtů krajů a měst.

Zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, upravuje postupy při zadávání veřejných zakázek a soutěžích o návrh v případech, kdy je zadavatelem stát, státní příspěvková organizace, kraj či obec, jejich příspěvkové organizace a v dalších speciálních případech. Poslední změny zákona jsou v účinnosti od 1. 1. 2012.

5.1.4 Sociální zabezpečení

Umělci, kteří jsou v zaměstnaneckém poměru, jsou obdobně jako další pracovníci v oblasti kultury sociálně zajištěni stejně jako všichni ostatní zaměstnanci. To znamená, že mají kryto zdravotní a sociální pojištění (ze sociálního pojištění je následně hrazena např. peněžitá pomoc v mateřství) a rovněž tak pojištění důchodové. V případě nezaměstnanosti je hrazena podpora v nezaměstnanosti z příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Umělci – autoři (neboli osoby samostatně výdělečně činné), kteří pracují za honorář, jsou od určité výše příjmu povinni platit zdravotní i sociální pojištění. Sociální pojištění se dělí na dvě platby, a to na nemocenské a na důchodové pojištění. Nemocenské pojištění je dobrovolné a umělci si je mohou, ale nemusí platit. Kdo není nemocensky pojištěný, nemá ovšem nárok na nemocenské dávky v době nemoci ani na mateřskou. Od 1. ledna 2009 jsou všichni umělci naopak povinni platit důchodové pojištění, neboť podle novely zákona o důchodovém pojištění je nyní každá umělecká činnost pokládána za soustavnou. Do konce roku 2008 umělci důchodové pojištění povinně platit nemuseli, pokud prohlásili, že jejich činnost soustavná není. Výjimku ze zákona tvoří honoráře za příspěvky do novin, časopisů, rozhlasu a televize, pokud výše měsíčních příjmů nepřekročí určitou mez danou zákonem. V případě nezaměstnanosti umělce je podpora v nezaměstnanosti hrazena stejně jako u bývalých zaměstnanců z příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti platí všichni včetně umělců v rámci důchodového pojištění.

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecném zdravotním pojištění, podrobně stanovuje výši pojistného (vyměřovací základ, rozhodné období, odvody za zaměstnance, za osoby samostatně výdělečně činné); zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, upravuje pojistné na sociální zabezpečení (zahrnuje pojistné na důchodové a nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti); zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, upravuje systém nemocenského pojištění a zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, upravuje nové povinnosti pro umělce – autory.

5.1.5 Daňové zákony

V současné chvíli neexistují v ČR žádné pobídky pro investování v oblasti kultury. Jediným případem jsou pobídky pro filmový průmysl, které jsou součástí Programu podpory filmového průmyslu; viz též kapitola 4.2.6. Podle tohoto Programu je investor po splnění všech podmínek Programu oprávněn požádat o vrácení až 20 % některých vynaložených nákladů, které zaplatil vlastními prostředky.

Podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, si mohou fyzické osoby odečíst od základu daně hodnotu daru na kulturní účely, pokud úhrnná hodnota darů ve zdaňovacím období přesáhne 2 % ze základu daně anebo činí alespoň 1 000 Kč. V úhrnu lze odečíst maximálně 10 % ze základu daně (§15). Právníkové osoby si mohou od základu daně odečíst hodnotu daru na kulturní účely, pokud hodnota daru činí alespoň 2 000 Kč.

Od 1. 1. 2010 byla podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, zvýšena sazba daně z přidané hodnoty – základní sazba z 19 % na 20 % a snížená sazba DPH z 9 % na 10 %. Novela zákona o DPH č. 370/2011 Sb., s účinností od 1. 1. 2012 dále zvýšila sníženou sazbu DPH z 10 na 14 %. Snížená sazba daně platí pro vyjmenované kulturní činnosti, které zahrnují vstupné na výstavy, koncerty, filmová, divadelní a jiná kulturní a zábavná představení, poplatky za vysílání rozhlasu a televize, umělecké a ostatní zábavné služby, které zahrnují činnosti spisovatelů, skladatelů, malířů, sochařů, herců, interpretů estrádních, kabaretních a podobných samostatných umělců. Snížená sazba daně se uplatňuje i při dovozu uměleckých děl, sběratelských předmětů a starožitností, ale výslovně pouze pro dovoz těchto předmětů. Při jejich dodání v tuzemsku a při jejich pořízení z jiného členského státu EU se uplatňuje základní sazba daně. Podle novely zákona o DPH od 1. 1. 2013 má být zavedena tzv. jednotná sazba DPH ve výši 17,5 %. V současné době je však stále více jasné, že do konce roku 2012 dojde k dalším změnám v souvislosti s DPH. Debaty se na politické úrovni vedou o dalším zvyšování sazby nebo sazeb z DPH, a to nad rámec 17,5 %; viz též kapitola 4.3.

Umělci jsou podle autorského zákona zařazeni do kategorie osob samostatně výdělečně činných a dosahují příjmy podle zákona o dani z příjmu z jiné samostatné výdělečné činnosti. Pokud umělec neuplatní přímo výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmu, potom může uplatnit výdaje paušální částkou ve výši 40 % příjmů. Daň ze základu daně sníženého o nezdanitelnou část základu daně a o odečitatelné položky od základu daně činí 15 %. V souvislosti s ekonomickou krizí se rovněž otevírají debaty ze strany ministerstva financí o zvýšení daně z příjmu a naopak o snížení odečitatelné paušální částky výdajů ve výši 40 %.

5.1.6 Pracovní právo

Vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli v oblasti kultury podobně jako i pro jiné oblasti upravuje zákoník práce – zákon č. 262/2006 Sb. Tento nový zákoník práce, účinný od 1. 1. 2007, nahradil zákoník původní, z mnoha důvodů zastaralý. Nový zákoník práce byl však ihned po jeho zavedení vystaven velké kritice, a tak Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, které je za jeho přípravu odpovědné, připravilo tzv. technickou novelu zákoníku práce č. 362/2007 Sb., která odstraňuje jeho podstatné nelogičnosti či chyby. Jedním z kritiků zákoníku práce v oblasti kultury byli např. pracovníci hradů a zámků. Zákoník práce stanovoval, že v rámci dohody o pracovní činnosti může být člověk zaměstnán maximálně na 20 hodin týdně, na dohodu o provedení práce může odpracovat maximálně 150 hodin ročně a u neplnoletých (pod 18 let věku) byl stanoven limit maximálně 6 hodin práce denně a 30 hodin práce týdně. Tím vznikl problém s obsazováním míst průvodců, kteří se v době sezóny otevření hradů a zámků pravidelně rekrutují právě z řad studentů do 18 let. Kasteláni tak byli nuceni najímat služby externích firem, což sebou neslo zvyšování nákladů. Technická novela tento problém vyřešila tím, že zvedla třicetihodinovou týdenní pracovní dobu na čtyřiceti hodinovou a denní limit ze 6 na 8 hodin.

Od 1. 1. 2012 došlo k dalším změnám zákoníku práce. Mimo jiné je nyní možné uzavřít dohodu o provedení práce, která je v oblasti kultury velmi hojně využívána, až na 300 hodin v kalendářním roce. I zaměstnanci činní na dohodu o provedení práce jsou nově od 1. 1. 2012 účastni nemocenského pojištění, avšak jen pro ty kalendářní měsíce, za něž jim je účtován příjem z takové dohody ve výši přesahující 10 000 Kč v jednom měsíci.

Kromě zákoníku práce řeší problematiku zaměstnanosti i zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, který se zabývá tématy jako je zákaz diskriminace, zaměstnávání cizinců, státní politika zaměstnanosti, rekvalifikace a mimo jiné upravuje též výkon činnosti dítěte při umělecké či kulturní činnosti pro právnickou nebo fyzickou osobu. Dítě může tyto činnosti vykonávat pouze na základě povolení příslušného úřadu práce.

Platy a odměňování zaměstnanců v resortu kultury se řídí nařízeními vlády ČR, které upravují stanovování platů ve veřejné správě (řídí se úrovní dosaženého vzdělání a věkem) a vydávají tzv. katalog prací, podle kterých jsou přesně zařazena jednotlivá umělecká povolání i další odborné profese v oblasti kultury.

Zákoník práce řeší právní vztahy vznikající při výkonu závislé činnosti mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, nikoliv vztahy s osobami samostatně výdělečně činnými. V některých bodech (např. vyslání na zahraniční pracovní cestu) se zákoník dostává do vztahu s OSVČ nepřímo, a to prostřednictvím zákona o dani z příjmu.

Podmínky vstupu a pobytu cizinců na území ČR upravuje [zákon o pobytu cizinců na území České republiky](#) (č. 326/1999 Sb., tzv. cizinecký zákon). Poslední novela cizineckého zákona byla publikována v roce 2010 a některá její ustanovení nabyla účinnosti k 1. 1. 2011. Novela ještě více zpřisňuje podmínky získání povolení k pobytu a práci pro cizince ze zemí mimo EU. Touto úpravou došlo např. ke zkrácení délky víza z jednoho roku na šest měsíců. Lhůta pro vyřízení žádosti o pobyt za účelem zaměstnání činí 90 dní od podání žádosti. Tato novela obecně zkomplikovala firmám a institucím přijímání odborníků, manažerů a samozřejmě i umělců ze zemí mimo EU.

5.1.7 Autorskoprávní úpravy

ČR sleduje v podstatě standardní kontinentální model autorskoprávní úpravy (*droit d'auteur tradition*). Ohledně osobnostních práv (*moral rights*) nebyla Ministerstvem kultury v rámci ČR v poslední době zaznamenána žádná debata. Autorský zákon v souladu se závaznou mezinárodní a komunitární úpravou zakotvuje – za předpokladu dodržení pravidel tzv. třístupňového testu – řadu výjimek a omezení autorského práva a práv souvisejících s právem autorským. K zásadní změně autorskoprávní úpravy, reagující na technologický rozvoj, došlo v roce 2000 vydáním autorského zákona č. 121/2000 Sb. Tento zákon reflektoval tzv. internetové smlouvy World Intellectual Property Organization (WIPO) z roku 1996 a implementoval většinu směrnic Evropských společenství. Novelizace autorského zákona č. 216/2006 Sb. dokončila implementaci nejnovějších evropských směrnic z let 2001 a 2004.

Vláda ČR se ve svém programovém prohlášení ze srpna 2010 zavázala „pokračovat v přípravě novely autorského zákona k zajištění plné harmonizace autorského zákona s evropským a mezinárodním autorským právem, kdy je základním principem zajištění rovnováhy práv a zájmů nositelů práv na jedné straně a uživatelů práv na straně druhé“.

Ke splnění tohoto úkolu Ministerstvo kultury vyhlásilo na jaře 2011 veřejnou konzultaci, jejímž cílem bylo poskytnout co nejširší prostor pro náměty a návrhy na změny stávající autorskoprávní úpravy. Konzultace byla určena široké odborné i laické veřejnosti, zejména zainteresovaným profesním organizacím a sdružením, autorům a dalším nositelům práv, uživatelům předmětů ochrany i všem ostatním, kterých se autorské právo podstatným způsobem dotýká. MK se při přípravě novely autorského zákona zvláště zaměřuje na následující témata:

- 1/ osiřelá díla – zavedení systému jejich licencování
Právní úprava licencování osiřelých děl v autorském zákoně chybí, což činí problémy při digitalizaci kulturního bohatství, ale i v jiných případech, kdy je zájem užít osiřelé dílo nebo jiný předmět ochrany. Připravovaná úprava by měla být doplňkem k úpravě předpokládané v návrhu směrnice EU o osiřelých dílech.
- 2/ zvýšení transparentnosti kolektivních správců a zpřísnění kritérií pro udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy práv

Navrhuje se podstatně rozšířit okruh informací povinně zveřejňovaných kolektivními správci, a tím zvýšit žádoucí maximální transparentnost jejich činnosti. Dále se navrhuje, v zájmu dalšího nerozšiřování počtu kolektivních správců a zefektivnění dohledu nad

výkonem kolektivní správy, doplnit zejména další kritéria, která bude muset splnit žadatel o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy.

- 3/ zjednodušení a zpřesnění úpravy výpočtu odměn u kopírovacích služeb

Navrhuje se zjednodušit administrativu spojenou s výpočtem odměn odváděných poskytovateli tiskových rozmnožovacích služeb a zpřesnit úpravu tak, aby byla vyloučena možnost zpoplatňovat kopírování evidentně „neautorských“ materiálů.“

Součástí připravované novely autorského zákona bude rovněž provedení implementace směrnice 2011/77/EU, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících. Novela autorského zákona by měla nabýt účinnosti dne 1. 11. 2013.

5.1.8 Zákon na ochranu dat

Ochrana osobních dat je předmětem zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Dozor nad dodržováním tohoto zákona je v kompetenci nezávislé instituce – Úřadu pro ochranu osobních údajů. Především z počátku platnosti zákona kulturní instituce, které z titulu své činnosti vedou evidence osobních údajů, jako například knihovny, řešily vyvážené shromažďování těchto dat. Dosud však není znám žádný vážný dopad právě na kulturní instituce.

5.1.9 Jazykové zákony

V České republice neexistuje žádný zákon, který by upravoval používání jazyka v oblasti kultury; viz též kapitola 4.2.5.

5.1.10 Ostatní obecná legislativa

Zákon č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník) zmiňuje kulturu v několika bodech např. v souvislosti se zákazem vstupu na kulturní akce, s perzekucí skupiny obyvatelstva na kulturním základě, napadnutím historické nebo kulturní památky či s obecně prospěšnými pracemi v oblasti kultury.

S oblastí kultury souvisí i následující zákony, a to především s oblastí památkové péče:

- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 183/2006, o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
- Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí
- Zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon)

Některé další související zákony:

- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů

5.2 Obecná legislativa v oblasti kultury

Zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy z roku 1969 ustanovuje kompetence MK; viz též kapitola 3.2.

Ze zákonných úprav, které by byly vytvořeny konkrétně pro oblast kultury a zároveň nebyly specificky zaměřené jen pro jeden obor, je možné jmenovat pouze jedinou normu, a to zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých

souvisejících zákonů. Tento zákon definuje pojem veřejná kulturní služba a hovoří o některých druzích podpory poskytované státem (např. specifikuje nově zavedený titul příspěvek na tvůrčí nebo studijní účely, který poprvé umožnil vyhlásit výběrové dotační řízení na stipendia pro umělce, nebo umožňuje udělení státních záruk na vypůjčené předměty, které dosud v českém právním řádu pro oblast kultury chyběly). Zákon rovněž charakterizuje státní příspěvkové organizace v oblasti kultury a umožňuje jejich zřízení, rozdělení, sloučení či zrušení. Popisuje proces pojištění majetku vypůjčeného státní příspěvkovou organizací pro výstavní činnost.

Kulturní politika není ustanovena žádným zákonem. Financování příspěvkových organizací a dotační řízení pro právnické a fyzické osoby jsou dány rozpočtovými pravidly ČR; viz též kapitola 5.1.3.

Statut umělce není dán žádným zvláštním zákonem.

Tabulka 3: Seznam platných právních předpisů v oblasti kultury

Název zákona	Rok přijetí
Zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR	Zákon č. 2/1969 Sb.
Zákon, kterým se zrušují některé právní předpisy z odvětví kultury	Zákon č. 165/1992 Sb.
Zákon o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů	Zákon č. 203/2006 sb., ve znění zákona č. 227/2009 Sb.
Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským (autorský zákon)	Zákon č. 121/2000 Sb., ve znění zákona č. 18/2012 Sb.
Zákon o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných	Zákon č. 237/1995 Sb., ve znění zákona č. 121/2000 Sb.
Zákon o Státním fondu kultury ČR	Zákon č. 239/1992 Sb., ve znění zákona č. 465/2011 Sb.
Zákon o Státním fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie	Zákon č. 241/1992 Sb., ve znění zákona č. 465/2011 Sb.
Nařízení vlády o oceněních v oblasti kultury, udělovaných MK	Nařízení č. 5/2003 Sb., ve znění nařízení č. 126/2009 Sb.
Zákon o Národní galerii v Praze	Zákon č. 148/1949 Sb.
Dekret presidenta republiky o státním orchestru Česká filharmonie	Dekret č. 129/1945 Sb.
Zákon o státní památkové péči	Zákon č. 20/1987 Sb., ve znění zákona č. 124/2011 Sb.
Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy	Zákon č. 122/2000 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty	Zákon č. 71/ 1994 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků	Zákon č. 101/2001 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství	Zákon č. 214/2002 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o neperiodických publikacích	Zákon č. 37/1995 Sb., ve znění zákona č. 320/2002 Sb.
Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)	Zákon č. 257/2001 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon)	Zákon č. 46/2000 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl	Zákon č. 273/1993 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání	Zákon č. 231/2001 Sb., ve znění zákona č. 458/2011 Sb.

Zákon o České televizi	Zákon č. 483/1991 Sb., ve znění zákona č. 302/2011 Sb.
Zákon o Českém rozhlasu	Zákon č. 484/1991 Sb., ve znění zákona č. 196/2009 Sb.
Zákon o České tiskové kanceláři	Zákon č. 517/1992 Sb.
Zákon o rozhlasových a televizních poplatcích	Zákon č. 348/2005 Sb., ve znění zákona č. 302/2011 Sb.
Zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání	Zákon č. 132/2010 Sb., ve znění zákona č. 302/2011 Sb.
Zákon o ochraně některých služeb v oblasti rozhlasového a televizního vysílání a služeb informační společnosti	Zákon č. 206/2005 Sb., ve znění zákona č. 281/2009 Sb..

Plné znění příslušných právních předpisů na *Portálu veřejné správy*

http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/6966/_s.155/699/place

Tabulka 4: Seznam úmluv a ostatní mezinárodních právních nástrojů v oblasti kultury

Název	Rok přijetí v ČR
UNESCO	
Dohoda o usnadnění mezinárodního oběhu obrazových a zvukových materiálů vzdělávacího, vědeckého a kulturního charakteru <i>Bejrút, 10. 12. 1948</i>	1997 č. 101/1998 Sb.
Dohoda o dovozu vzdělávacích, vědeckých a kulturních materiálů (Florentská dohoda) a Protokol k Dohodě o dovozu vzdělávacích, vědeckých a kulturních materiálů Florence, 17. 6. 1950 a Nairobi, 26. 11. 1976	1997 č. 102/1998 Sb. a č. 103/1998 Sb.
Všeobecná úmluva o autorském právu Ženeva, 6. 9. 1952 a Paříž, 24. 7. 1971	1960 a 1980 č. 2/1960, č. 16/1960 a č. 134/1980 Sb.
Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, První a Druhý protokol k Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu Den Haag, 14. 5. 1954; Haag, 26. 3. 1999	1958 a 1997; č. 94/1958 Sb. a č. 71/2007 Sb. m. s.
Úmluva o mezinárodní výměně publikací Paříž, 3. 12. 1958	1965 č. 12/1965 Sb.
Úmluva o výměně oficiálních publikací a vládních dokumentů mezi státy Paříž, 3. 12. 1958	1965 č. 12/1965 Sb.
Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací Řím, 26. 10. 1961	1964 č. 192/1964 Sb.
Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovolenému dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků Paříž, 14. 11. 1970	1980 č. 15/1980 Sb.
Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů Ženeva, 29. 10. 1971	1985 č. 32/1985 Sb.
Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví Paříž, 16. 11. 1972	1991 č. 159/1991 Sb.
Mnohostranná úmluva o zamezení dvojího zdanění autorských práv Madrid, 13. 12. 1979	ČR není dosud stranou úmluvy
Úmluva o přidělování vysílacích frekvencí pro satelitní přenosy Brusel, 21. 5. 1974	ČR není dosud stranou úmluvy

Úmluva o ochraně kulturního dědictví pod mořskou hladinou Paříž, 17. 10. 2003	ČR není dosud stranou úmluvy
Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví Paříž, 17. 10. 2003	2009 č. 39/2009 Sb. m. s.
Úmluva UNESCO o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů Paříž, 20. 10. 2005	2010 č. 93/2010 Sb. m. s.
WIPO	
Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 8. 9. 1886 (Pařížská revize 1971)	Československo 1921; ČR od 1993
Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací, uzavřená v Římě 26. 10. 1961	Československo 1964; ČR od 1993
Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů, sjednaná v Ženevě 29. 10. 1971	Československo 1985; ČR od 1993
Úmluva o distribuci signálu, nesoucího program přes satelit, sjednaná v Bruselu 21. 5. 1974	ČR není smluvní stranou
Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) o právu autorském (Ženeva 1996)	2002
WTO	
Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Dohoda TRIPS), Příloha 1C k Dohodě o zřízení Světové obchodní organizace, z 15. 4. 1994	od 1996, resp. 2000
Rada Evropy	
Evropská kulturní úmluva č. 018 Štrasburk 19. 12. 1954	ČR se stala stranou Úmluvy datem vstupu do Rady Evropy 1. 1. 1993
Úmluva o filmové koprodukcí č. 147 Štrasburk 24. 2. 1997	1997 č. 26/2000 Sb. m. s.
Evropská úmluva o přeshraniční televizi č. 132 Štrasburk, 5. 5. 1989; Protokol pozměňující Evropskou úmluvu o přeshraniční televizi Štrasburk 1. 10. 1998	2004 č. 57/2004 Sb. m. s.
Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy Valleta, 16. 1. 1992	2000 č. 99/2000 Sb. m. s.
Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy Granada 3. 10. 1985	2000 č. 73/2000 Sb. m. s.

5.3 Zvláštní předpisy v oblasti kultury

5.3.1 Výtvarné a užité umění

Neexistuje žádná konkrétní právní norma, která by upravovala tuto oblast. Zákonem č. 148/1949 Sb., o Národní galerii v Praze, je založena jedna z příspěvkových organizací MK – Národní galerie v Praze.

5.3.2 Performing arts a hudba

Neexistuje žádná konkrétní právní norma, která by upravovala tuto oblast. Zákonnou úpravou – dekretem prezidenta z roku 1945 – je založena jedna z příspěvkových organizací MK, a to Česká filharmonie.

5.3.3 Kulturní dědictví

Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, se stanovují podmínky ochrany sbírek, uchovávaných zejména v muzeích a galeriích, podmínky a způsob vedení evidence sbírek muzejní povahy a práva a povinnosti vlastníků sbírek muzejní povahy. Upravují se zde též standardizované veřejné služby poskytované muzei a galeriemi.

Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty.

Zákon č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků.

Zákon č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství.

5.3.4 Literatura a knihovny

Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích.

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a podmínky jejich provozování. Nevztahuje se na knihovny založené podle živnostenského zákona.

5.3.5 Architektura a územní plánování

Neexistuje žádná konkrétní právní norma jen pro oblast kultury.

5.3.6 Film, video a fotografie

Zákon č. 273/1993Sb. o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, který mimo jiné zakládá povinnosti výrobců a distributorů audiovizuálních děl a definuje činnost příspěvkové organizace státu – Národního filmového archivu. Na základě tohoto zákona MK vede evidenci podnikatelů v oblasti audiovize a evidenci českých a jiných než českých audiovizuálních děl.

MK zahájilo koncem roku 2010 práce na novém zákonu o kinematografii, který vychází z *Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie 2011–2016*; viz též kapitola 4.2.3. Práce na přípravě návrhu zákona za účasti široké odborné veřejnosti vyvrcholily v únoru 2012, kdy vláda ČR schválila návrh nového zákona o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie. Návrh zákona má přinést nové finanční zdroje pro podporu Státního fondu pro podporu a rozvoj české kinematografie; viz též kapitola 5.3.8. Nový zákon má nahradit dosavadní právní normy ze začátku 90. let minulého století.

5.3.7 Hromadné sdělovací prostředky

Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, upravuje práva a povinnosti právnických a fyzických osob při provozování rozhlasového a televizního vysílání. Tímto zákonem je také implementována evropská směrnice *Televize bez hranic*.

Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, a zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři.

Zákon č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů.

Zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání, který je transpozicí Směrnice o audiovizuálních mediálních službách Evropského parlamentu (dříve Televize bez hranic).

Zákon č. 206/2005 Sb., o ochraně některých služeb v oblasti rozhlasového a televizního vysílání a služeb informační společnosti.

Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a změně některých zákonů (tiskový zákon). V roce 2011 byl vypracován návrh novely tohoto zákona a předložen vládě ČR.

5.3.8 Ostatní zvláštní předpisy v oblasti kultury

Stanovení mechanismů zaměřených na podporu kultury z mimorozpočtových zdrojů je obsahem zákona č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury ČR, a zákona č. 241/1992 Sb., o Státním fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie.

Zákon o Státním fondu kultury ČR určuje mimo jiné finanční zdroje Fondu, což jsou výnosy z majetkových účastí ČR na podnikání právnických osob v kultuře s výjimkou filmového průmyslu, výnosy z cenných papírů nabytých Fondem od jiných subjektů, úvěry od právnických osob, splátky půjček a návratných finančních výpomocí poskytnutých Fondem žadatelům, dary a dědictví, výnosy z veřejných sbírek a loterií organizovaných Fondem, 50% podíly z výnosů nájmu předmětů kulturní hodnoty a movitých a nemovitých kulturních památek, ke kterým vykonává právo hospodaření správce Fondu, výnosy z pohlednic, plakátů a dalších příležitostných tisků, vydávaných správcem Fondu, dotace ze státního rozpočtu a další zdroje. V roce 2011 se podařilo změnou zákona o České televizi zajistit jako další zdroj financování Fondu výnos z reklam vysílaných na programu Česká televize 2.

Zákon o Státním fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie určuje mimo jiné finanční zdroje Fondu, kterými jsou výnosy z majetkových účastí ČR na podnikání právnických osob ve filmovém průmyslu, výnosy z cenných papírů nabytých Fondem od jiných subjektů, úvěry od právnických osob, splátky půjček a návratných finančních výpomocí poskytnutých Fondem žadatelům, dary a dědictví, výnosy z veřejných sbírek a loterií organizovaných Fondem, sjednané podíly na příjmech z kinematografických děl, na které byly poskytnuty prostředky Fondu, dotace ze státního rozpočtu, příplatek k ceně vstupného do kin, příjmy z využití filmových děl, pokud byly na Fond převedeny, příjmy za užití kinematografických děl, u nichž Fond vykonává autorská práva výrobce, která na něj přešla na základě zvláštního zákona, a další zdroje. Další podstatné finanční zdroje pro Fond má přinést nový zákon o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie; viz také kapitola 5.3.6.

6. Financování kultury

6.1 Krátký přehled

Vývoj celkových výdajů kapitoly Kultura (MK) čerpaných v letech 2004–2011 z upraveného rozpočtu kapitoly je uveden v následující tabulce a znázorněn grafem.

Tabulka 5: Výdaje MK v letech 2004–2011, v tis. Kč

	2004	2005	2006	2007
Výdaje celkem	6 549 237	6 497 302	7 095 092	8 300 418
	2008	2009	2010	2011
Výdaje celkem	7 940 638	7 844 220	7 706 358	7 779 761

Zdroj: MK.

Graf 3: Výdaje MK v letech 2004–2011, v tis. Kč

Zdroj: MK

V letech 2004–2008 byl vykazován meziroční nárůst celkových výdajů kapitoly Kultura (bez mimorozpočtových zdrojů) s výjimkou roku 2008 a 2009, kdy bylo v souladu se zákonem o rozpočtových pravidlech ČR nařízeno ministerstvu nečerpat v daném roce část finančních prostředků. Stagnace výdajů mezi lety 2004 a 2005 byla způsobena především tím, že rozpočet kapitoly již na rozdíl od předchozích období nezahrnoval prostředky určené na Program zajištění regionálních funkcí knihoven v objemu 129 607 tis. Kč, které byly v roce 2005 převedeny z rozpočtu kapitoly kultura do rozpočtu krajů v souvislosti s novelou zákona o rozpočtovém určení daní. Nejvyšší nárůst celkových výdajů byl vykázan mezi roky 2006 a 2007. Zvýšení výdajů v roce 2007 se promítlo zejména do výdajů na reprodukci majetku státních příspěvkových organizací, konkrétně na financování nového Programu péče o národní kulturní poklad. V tomto investičním programu se zahájily projekty velkého rozsahu, jako je například rekonstrukce hlavní budovy Národního muzea, výstavba nového objektu Národní knihovny ČR, rekonstrukce Klementina a další. Zvýšení rozpočtu kapitoly v roce 2007 dále umožnilo významně posílit financování programů na podporu živého umění a kulturních služeb v uvedeném roce.

V roce 2009 došlo oproti roku 2008, který byl již snížen, k dalšímu vážnému poklesu výdajů. Stejně tak k dalšímu poklesu došlo i v roce 2010, 2011 i 2012. Rozpočet MK je sice relativně navyšován v souvislosti především s čerpáním strukturálních fondů, nicméně podpora samotné kultury jak prostřednictvím státních příspěvkových organizací, tak formou grantů a dotací se o to více snižuje. Šetření v rozpočtu kapitoly Kultura se v roce

2011 projevilo hlavně v samotném chodu Ministerstva kultury a dále v činnostech příspěvkových organizací. Státní příspěvkové organizace byly kráceny o 15 %, výdaje na samotné granty kráceny oproti roku 2010 nebyly. MK a jeho organizace šetřily mimo jiné propouštěním zaměstnanců, rušením úvazků na dobu určitou a snižováním výše platů. Některé organizace typu Národní galerie nebo Národního divadla rovněž zúžily své aktivity, snížily počty výstav či divadelních premiér a podobně.

Pro rok 2012 mělo dojít ke zkrácení dotací pro nestátní kulturní aktivity téměř o třetinu. Nakonec nová ministryně kultury peníze v rozpočtu částečně našla, nicméně se nejedná o systémové řešení a pro rok 2013 se očekává další razantní krácení.

6.2 Veřejné výdaje na kulturu

Jedním z úkolů implementace *Státní kulturní politiky ČR 2009–2014* je vytvoření Satelitního účtu kultury. Tímto úkolem je pověřena příspěvková organizace MK – NIPOS. Cílem vytvoření účtu je zmapování všech finančních toků přicházejících do kultury z nejrůznějších zdrojů a stejně tak finančních toků z kultury vycházejících. Účet by měl také ukázat úroveň a efektivnost hospodaření v jednotlivých oblastech, rozsah použitých pracovních a investičních zdrojů, výši mezd a v neposlední řadě vyjádřit pomocí finančních ukazatelů váhu kultury v ekonomice.

V září 2011 byly na tiskové konferenci prezentovány výsledky prvního ověřovacího zpracování Satelitního účtu kultury za rok 2009 jako společného projektu MK, NIPOS a Českého statistického úřadu. Účet poprvé zahrnuje do oblasti kultury i další sektory z oblasti kulturních a kreativních průmyslů. Oblast kultury je v účtu vymezena:

- kulturní dědictví (památky, muzea)
- živá originální umělecká tvorba (scénická umění, vizuální umění a řemesla, hudba – včetně pořizování hudebních nahrávek a hudební vydavatelské činnosti, design, reklama a architektura), kulturní média (knihy a tisk, film, video, televize, rozhlas, počítačové hry)
- správní činnosti (veřejná správa a ochrana autorských práv)

Objem hrubé přidané hodnoty (HPH) v kultuře byl v roce 2009 odhadován na 81,9 mld. Kč, což je zhruba 2,5 % celkové HPH ČR. Z více než 25 % se na ni podílely reklamní agentury, následované sektorem knih a tisku (13,9 %) a televizním vysíláním (11,2 %). Nejvyššího podílu na HPH podle účtu dosahovala oblast designu, reklamy a architektury (design a kreativní služby), dále potom oblast televizního vysílání, vydávání softwaru pro hry (interaktivní a audiovizuální technika) a oblast knih a tisku. Nejnížší podíly mají oblasti kulturního dědictví a klasických uměleckých oblastí. Objem hrubého domácího produktu (HDP) je odhadován na 64 mld. Kč, což je zhruba 1,76 % celkového HDP ČR, a celková zjištěná zaměstnanost dosahuje 81,5 tisíc zaměstnanců a více než 2,1 tisíc dobrovolných pracovníků. Objem celkové produkce sektoru kultura lze pro rok 2009 odhadovat na 202,8 mld. Kč, což představuje přibližně 2,3 % celostátní produkce. Třetinový podíl na produkci mají reklamní činnosti, za nimi se umístily činnosti vydavatelské (16,3 %), architektonické (12,4 %) a tvorba a vysílání rozhlasových a televizních programů (10,3 %). Oblast kulturního dědictví se na produkci podílela pouze 3,3 %.

Výsledek Satelitního účtu pro kulturu za rok 2009:

www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/Vysledek_uctu_kultury_CR_za_rok_2009.pdf

6.2.1 Souhrnné ukazatele

Indikátor č. 1:

Česká republika měla k 31. 12. 2009 10 506 800 obyvatel. Jednotný kurz České národní banky pro rok 2009 byl 26,50 Kč za 1 EUR. Veřejné výdaje na kulturu ve všech úrovních veřejné správy tvořily v roce 2009 na jednoho obyvatele 2 568 Kč, tj. 97 EUR.

K 31. 12. 2010 měla ČR 10 532 770 obyvatel. Jednotný kurz České národní banky pro rok 2010 byl 25,27 Kč za 1 EUR. Veřejné výdaje na kulturu ve všech úrovních veřejné správy tvořily v roce 2010 na jednoho obyvatele 2 640 Kč, tj. 105 EUR.

Indikátor č. 2:

Tabulka 6: Výdaje veřejných rozpočtů na kulturu v poměru k HDP, v mld. Kč

	2001	2006	2007	2008	2009	2010
HDP	2 352,2	3 222,4	3 535,5	3 689,0	3 627,2	3 775,2
na kulturu*)	17,4	23,4	24,1	24,5	27,0	28,0
v %	0,74	0,73	0,68	0,66	0,74	0,74

Zdroj: Český statistický úřad, Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS a ÚFIS) a NIPOS (výdaje územní samosprávy).

* Součet výdajů na úrovni státu (MK a další ústřední orgány) a výdajů územně samosprávných celků

Indikátor č. 3:

Podíl výdajů na kulturu k celkovým veřejným výdajům v roce 2009 činil 1,62 %, v roce 2010 podíl činil 1,66 %.

6.2.2 Veřejné výdaje na kulturu podle úrovně veřejné správy

Tabulka 7 : Veřejné výdaje na kulturu podle úrovně veřejné správy, v tis. Kč (2010)

Úroveň	Celkové výdaje v národní měně	Celkový podíl v %
Státní	8 847 046	31,8
Regionální (kraje)	2 916 756	10,5
Místní (obce)	16 039 468	57,7
CELKEM	27 803 270	100,0

Zdroj: NIPOS (*Kultura v číslech*, 2011) a Ministerstvo financí ČR (databáze ÚFIS).

Tabulka 8: Veřejné výdaje na kulturu podle úrovně veřejné správy, v tis. Kč (2009)

Úroveň	Celkové výdaje v národní měně	Celkový podíl v %
Státní	9 132 784	33,8
Regionální (kraje)	2 903 208	10,8
Místní (obce)	14 944 426	55,4
CELKEM	26 980 418	100,0

Zdroj: NIPOS (*Kultura v číslech*, 2010) a Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

Tabulka 9: Veřejné výdaje na kulturu podle úrovně veřejné správy, v tis. Kč (2008)

Úroveň	Celkové výdaje v národní měně	Celkový podíl v %
Státní	9 203 834	37,6
Regionální (kraje)	2 826 634	11,6
Místní (obce)	12 439 618	50,8
CELKEM	24 470 086	100,0

Zdroj: NIPOS (*Kultura v číslech*, 2009) a Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

Tabulka 10: Veřejné výdaje na kulturu dle úrovně veřejné správy, v tis. Kč (2007)

Úroveň	Celkové výdaje v národní měně	Celkový podíl v %
Státní	9 580 632	39,8
Regionální (kraje)	2 677 645	11,1
Místní (obce)	11 832 909	49,1
CELKEM	24 091 186	100,0

Zdroj: NIPOS (*Kultura v číslech*, 2009) a Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

Tabulka 11: Veřejné výdaje na kulturu dle úrovně veřejné správy, v tis. Kč (2006)

Úroveň	Celkové výdaje v národní měně	Celkový podíl v %
Státní	8 162 220	34,9
Regionální (kraje)	2 574 627	11,0
Místní (obce)	12 656 187	54,1
CELKEM	23 393 034	100,0

Zdroj: NIPOS (*Kultura v číslech*, 2009) a Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

Tabulka 12: Veřejné výdaje na kulturu dle úrovně veřejné správy, v tis. Kč (2001)

Úroveň	Celkové výdaje v národní měně	Celkový podíl v %
Státní	6 983 631	40,1
Regionální (kraje)	2 056 156	11,8
Místní (obce)	8 380 189	48,1
CELKEM	17 419 976	100,0

Zdroj: NIPOS (*Kultura v číslech*, 2009) a Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

Veřejné výdaje na kulturu v posledních letech stagnují a začínají postupně klesat. Naopak ale dochází k nárůstu nákladů, tedy vstupů do poskytování kulturních služeb. Klesá objem příspěvku příspěvkovým organizacím – podle šetření organizace NIPOS jde tento pokles zejména na vrub rušení malých knihoven. K poklesu veřejných výdajů dochází jak na státní úrovni, tak právě i na úrovni obcí a měst. V malých obcích tak začínají chybět i prostory pro celoroční provozování kulturních a společenských aktivit, přestože v těchto malých sídlech dnes žije zhruba 1/3 populace ČR.

6.2.3 Členění podle jednotlivých oblastí

Tabulka 13: Výdaje státu na kulturu podle jednotlivých oblastí, v tis. Kč, 2010

Oblast	Přímé výdaje	Převedení (na jinou úroveň veřejné správy)	Celkem	Celkem v %
Kulturní statky	5 318 562	-	5 318 562	60,1
Kulturní dědictví	4 026 949	-	4 026 949	75,7
<i>Památky</i>	<i>2 149 420</i>	-	<i>2 149 420</i>	<i>53,4</i>
<i>Muzea a galerie</i>	<i>1 877 529</i>	-	<i>1 877 529</i>	<i>46,6</i>
Archivy*	-	-	-	-
Knihovny	1 291 613	-	1 291 613	24,3
Umění	934 761	-	934 761	10,6
Výstavní činnost	35 113	-	35 113	3,8
Performing arts	899 648	-	899 648	96,2
<i>Hudba</i>	<i>160 705</i>	-	<i>160 705</i>	<i>17,9</i>
<i>Divadlo</i>	<i>738 943</i>	-	<i>738 943</i>	<i>82,1</i>
Média	297 487	-	297 487	3,4
Vydav. činnost – knihy, tisk, CD, CD-ROM	28 913	-	28 913	9,7
Audio, audiovizuální a multimédia	268 574	-	268 574	90,3
<i>Filmová tvorba, kina</i>	<i>216 894</i>	-	<i>216 894</i>	<i>80,8</i>
<i>Rozhlas a televize</i>	<i>51 680</i>	-	<i>51 680</i>	<i>19,2</i>
Ostatní odvětví	2 296 236	-	2 296 236	25,9
Mezioborové	1 942 821	-	1 942 821	84,6
<i>Věda a výzkum</i>	<i>98 587</i>	-	<i>98 587</i>	<i>5,1</i>
<i>Zahraniční kulturní vztahy</i>	<i>19 885</i>	-	<i>19 885</i>	<i>1,0</i>
<i>Zájmová činnost v kultuře</i>	<i>63 420</i>	-	<i>63 420</i>	<i>3,3</i>
<i>Činnost registrovaných církví a náboženských společností</i>	<i>1 444 308</i>	-	<i>1 444 308</i>	<i>74,3</i>
<i>Správa v oblasti kultury</i>	<i>316 621</i>	-	<i>316 621</i>	<i>16,3</i>
Nezařaditelné – ostatní záležitosti kultury	353 415	-	353 415	15,4
CELKEM	8 847 046	-	8 847 046	100,00

Zdroj: Ministerstvo financí ČR (databáze ÚFIS).

* Archivy v ČR nespádají do oblasti kultury, ale jsou v kompetenci Ministerstva vnitra ČR. Naopak do oblasti kultury spadá činnost církví a náboženských společností, které jsou v kompetenci MK.

Tabulka 14: Výdaje státu na kulturu podle jednotlivých oblastí, v tis. Kč, 2009

Oblast	Přímé výdaje	Převedení (na jinou úroveň veřejné správy)	Celkem	Celkem v %
Kulturní statky	5 380 586	-	5 380 586	58,9
Kulturní dědictví	4 306 171	-	4 306 171	80,0
<i>Památky</i>	2 269 462	-	2 269 462	52,7
<i>Muzea a galerie</i>	2 036 709	-	2 036 709	47,3
Archivy*	-	-	-	-
Knihovny	1 074 415	-	1 074 415	20,0
Umění	1 024 818	-	1 024 818	11,2
Výstavní činnost	36 905	-	36 905	3,6
Performing arts	987 913	-	987 913	96,4
<i>Hudba</i>	199 960	-	199 960	20,2
<i>Divadlo</i>	787 953	-	787 953	79,8
Média	135 198	-	135 198	1,5
Vydav. činnost – knihy, tisk, CD, CD-ROM	33 449	-	33 449	24,7
Audio, audiovize a multimédia	101 749	-	101 749	75,3
<i>Filmová tvorba, kina</i>	36 440	-	36 440	35,8
<i>Rozhlas a televize</i>	65 309	-	65 309	64,2
Ostatní odvětví	2 592 185	-	2 592 185	28,4
Mezioborové	1 992 532	-	1 992 532	76,9
<i>Věda a výzkum</i>	93 091	-	93 091	4,7
<i>Zahraniční kulturní vztahy</i>	28 698	-	28 698	1,4
<i>Zájmová činnost v kultuře</i>	105 836	-	105 836	5,3
<i>Činnost registrovaných církví a náboženských společností</i>	1 397 240	-	1 397 240	70,1
<i>Správa v oblasti kultury</i>	367 667	-	367 667	18,5
Nezařaditelné – ostatní záležitosti kultury	599 650	-	599 650	23,0
CELKEM	9 132 784	-	9 132 784	100,00

Zdroj: Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

* Archivy v ČR nespádají do oblasti kultury, ale jsou v kompetenci Ministerstva vnitra ČR. Naopak do oblasti kultury spadá činnost církví a náboženských společností, které jsou v kompetenci MK.

Tabulka 15: Výdaje státu na kulturu podle jednotlivých oblastí, v tis. Kč, 2008

Oblast	Přímé výdaje	Převedení (na jinou úroveň veřejné správy)	Celkem	Celkem v %
Kulturní statky	5 178 564	-	5 178 564	56,27
Kulturní dědictví	4 160 316	-	4 160 316	80,34
<i>Památky</i>	<i>2 246 096</i>	-	<i>2 246 096</i>	<i>53,99</i>
<i>Muzea a galerie</i>	<i>1 914 220</i>	-	<i>1 914 220</i>	<i>46,01</i>
Archivy*		-		
Knihovny	1 018 248	-	1 018 248	19,66
Umění	1 023 438	-	1 023 438	11,12
Výstavní činnost	42 782	-	42 782	4,18
Performing arts	980 656	-	980 656	95,82
<i>Hudba</i>	<i>186 245</i>	-	<i>186 245</i>	<i>18,99</i>
<i>Divadlo</i>	<i>794 411</i>	-	<i>794 411</i>	<i>81,01</i>
Média	246 629	-	246 629	2,68
Vydav. činnost – knihy, tisk, CD, CD-ROM	40 091	-	40 091	16,26
Audio, audiovize a multimédia	206 538	-	206 538	83,74
<i>Filmová tvorba, kina</i>	<i>138 313</i>	-	<i>138 313</i>	<i>66,97</i>
<i>Rozhlas a televize</i>	<i>68 225</i>	-	<i>68 225</i>	<i>33,03</i>
Ostatní odvětví	2 755 203	-	2 755 203	29,94
<i>Věda a výzkum</i>	<i>91 035</i>	-	<i>91 035</i>	<i>3,30</i>
<i>Zahraniční kulturní vztahy</i>	<i>27 714</i>	-	<i>27 714</i>	<i>1,01</i>
<i>Zájmová činnost v kultuře</i>	<i>129 330</i>	-	<i>129 330</i>	<i>142,07</i>
<i>Činnost registrovaných církví a náboženských společností</i>	<i>1 354 540</i>	-	<i>1 354 540</i>	<i>49,16</i>
<i>Správa v oblasti kultury</i>	<i>1 152 584</i>	-	<i>1 152 584</i>	<i>41,83</i>
Nezařaditelné	-	-	-	0,00
CELKEM	9 203 834	-	9 203 834	100

Zdroj: Ministerstvo financí ČR (databáze ARIS).

* Archivy v ČR nespádají do oblasti kultury, ale jsou v kompetenci Ministerstva vnitra ČR. Naopak do oblasti kultury spadá činnost církví a náboženských společností, které jsou v kompetenci MK.

6.3 Trendy a ukazatele financování kultury ze soukromých zdrojů

Satelitní účet kultury – viz též kapitola 6.2 – rozděluje soukromé výdaje na kulturu na výdaje domácností na kulturu a na ostatní soukromé zdroje financování kultury (od ziskových organizací – tzv. podniků – a od neziskových organizací).

Výdaje domácností na kulturu jsou obsahem kapitoly 8.2.1.

Ostatní soukromé zdroje financování kultury jsou sledovány ve formě výdajů podniků na kulturu, které v roce 2009 dosáhly 25,6 % celkových zdrojů financování kultury. Nejvíce jich opět bylo použito ve sféře kulturních médií – téměř 85 %, dále v oblasti umění 12,3 % a nejméně v oblasti kulturního dědictví – 2,9 %. Příspěvek neziskových institucí k financování kultury činil v roce 2009 bezmála 8,7 mld. Kč, což představuje 7,4 % celkových zdrojů financování kultury.

Současný daňový systém v ČR příliš nepřeje filantropii a mecenášství. Systém též zvýhodňuje sponzory před poskytovateli darů; viz též kapitola 5.1.5. Náklady na propagaci a reklamu jsou daňově uznatelnými náklady a sponzor je může v plné výši zahrnout do základu daně. Na rozdíl od odečitatelné položky „dary“, která je limitována procentem ze základu daně. V praxi to znamená, že tzv. sponzorský dar se upravuje spíše smlouvou o reklamě, spolupráci, pronájmu plochy než přímým darem.

Občanské sdružení Fórum dárců (www.donorsforum.cz) svojí činností podporuje rozvoj filantropie v ČR, poskytuje poradenské a konzultační služby v oblasti firemní filantropie; jeho členy jsou významné nadace, nadační fondy a firemní dárci. Podle jeho údajů se od roku 2008 nově v českém prostředí prosazuje zapojování zaměstnanců do činnosti veřejně prospěšných organizací neboli firemní dobrovolnictví. V oblasti kultury byla tato forma filantropie využívána jen 1 % (nejvíce životní prostředí, ekologie a péče o zvířata – 44 %). Na jaře 2010 vznikla platforma Byznys pro společnost, která si klade za cíl rozvíjet společenskou odpovědnost firem a jejich roli ve společnosti. Je inspirovaná modelem Business in the Community ve Velké Británii. Členská platforma Byznys pro společnost měla v roce 2010 celkem 17 členů, v roce 2012 již 30. Jejím záměrem je mobilizovat a motivovat firmy a další klíčové instituce pro společenské otázky, odpovědné podnikání a rozvoj kvality života ve společnosti. Nicméně koncept společenské zodpovědnosti firem v české praxi kulturu až na výjimky nezahrnuje.

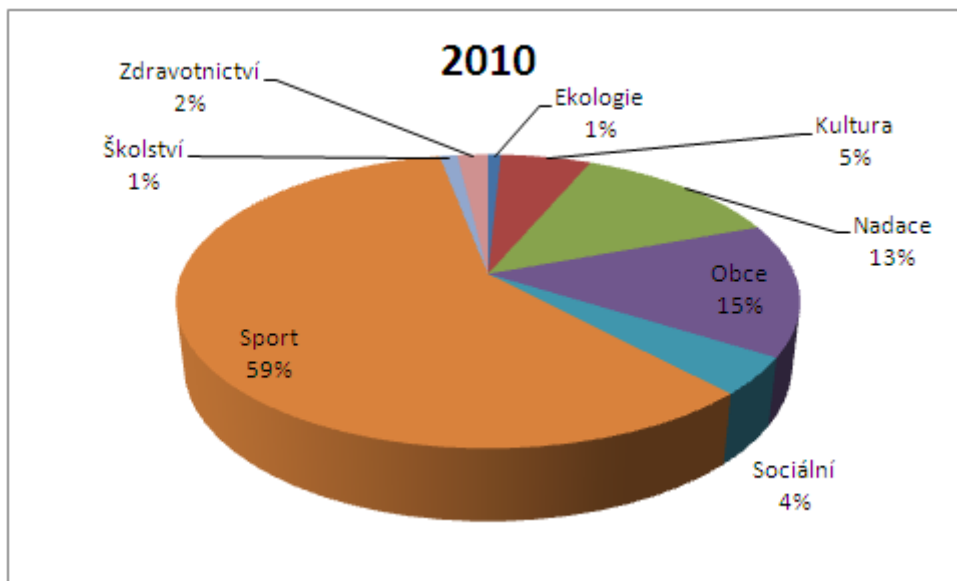
Obecně se ukazuje, že firemní filantropii v ČR rozvíjí řada společností, především nadnárodních. Podle průzkumu instituce ProCulture v ČR v případě dárcovství dominuje oblast sociální a charitativní, případně environmentální. Až poté přichází na řadu kultura. V kultuře jsou v oblasti sponzoringu tradičně nejúspěšnějšími mezinárodní filmové, hudební a divadelní festivaly. V ČR existuje velká síť tzv. kamenných divadel, která poskytují reprezentativní prostory ke společenskému setkávání. Téměř tři čtvrtiny dotázaných také podporují výtvarné umění a také vytvářejí firemní sbírky, které jsou nicméně spíše zaměřené na již etablovaná umělecká díla, a nikoliv na současné mladé umělce. Souhrnná data nejsou sledována, ani nebyla vypracována žádná studie účelově pro oblast kultury.

Jedním z opatření *Státní kulturní politiky na léta 2009–2014* je ve spolupráci s kraji a obcemi uskutečnit pilotní projekty Public Private Partnership (PPP). Obecný postoj k vytváření PPP projektů v oblasti kultury je však spíše skeptický. Jediným dosud známým projektem PPP v oblasti kultury je projekt výstavby Národní technické knihovny. Realizátorem celého projektu byla finanční skupina Sekyra Group, která zabezpečila nejen potřebné investice, ale rovněž výstavbu, inženýrskou činnost, dokumentaci a technický dozor. Financování stavby probíhalo formou dlouhodobého úvěru se splatností do roku 2014. Knihovna samotná se stala i jedinečnou stavbou s originálním architektonickým řešením a s moderními službami pro návštěvníky knihovny. Její otevření proběhlo na podzim 2009.

Podle zákona o loteriích a jiných podobných hrách jsou provozovatelé povinni použít část výtěžku na veřejně prospěšné účely, včetně účelů kulturních. Na kulturní účely bylo v roce 2007 vynaloženo 67 768 tis. Kč, v roce 2008 130 607 tis. Kč a v roce 2009 již 228 532 tis. Kč. V roce 2010 došlo k opětovnému poklesu na 206 896 tis. Kč.

Tabulka 16: Podíl jednotlivých typů účelů na celkových výdajích na veřejně prospěšné účely z loterií a jiných podobných her (v %)

	Ekologie	Kultura	Nadace	Obce	Sociální	Sport	Školství	Zdravotnictví
2007	0,8	2,5	6,7	32,0	0,8	55,6	0,4	1,4
2008	0,6	3,6	8,4	37,5	2,1	45,0	0,6	2,2
2009	1,1	6,8	10,2	21,9	4,1	52,4	0,7	2,9
2010	0,8	5,6	12,9	14,6	4,1	58,9	1,1	1,9

Graf 3: Výdaje na veřejně prospěšné účely z loterií a jiných podobných her - 2010

Zdroj: Odbor Státní dozor nad sázkovými hrami a loteriemi, Ministerstvo financí ČR, 2011

7. Veřejné instituce v kulturní infrastruktuře

7.1 Kulturní infrastruktura: směry a strategie

Od počátku 90. let minulého století došlo v kulturní sféře k dvěma zásadním krokům decentralizace a přesunu odpovědnosti ze strany státu. První vlna se týkala privatizace kulturních průmyslů, které podléhaly až do roku 1990 státnímu řízení (výroba filmů a filmová studia, knižní a hudební vydavatelství, knižní velkoobchod a další). Privatizovaly se např. i státní cirkusy a varieté a další kulturní instituce. Druhá vlna souvisela s územní reformou veřejné správy v ČR; viz také kapitola 1.

Ještě v roce 1998 zřizovalo MK celkem 82 příspěvkových organizací. V roce 2001 už jen 39 a v roce 2012 jich zřizuje pouhých 29. K poslední změně došlo od 1. 1. 2012, kdy došlo ke sloučení Státní opery Praha a Národního divadla. Většina příspěvkových organizací byly knihovny, muzea a galerie, které byly převedeny na nově vzniklé kraje, a stát si ponechal pouze nejvýznamnější z nich – z pohledu národního a mezinárodního významu. Tendence je i do budoucna počet příspěvkových organizací státu snižovat.

Mezi 30 příspěvkovými organizacemi MK je nejvíce muzeí, galerií a památníků – 18, dále 3 umělecké instituce (Národní divadlo, Česká filharmonie a Pražský filharmonický sbor), 3 knihovny a 1 instituce v oblasti památkové péče (Národní památkový ústav). Přehled všech příspěvkových organizací MK je k dispozici na www.mkcr.cz.

7.2 Základní údaje o vybraných veřejných institucích v kulturním sektoru

Tabulka 17: Kulturní instituce financované převážně z veřejných zdrojů, podle oblasti, 2010

Oblast	Kulturní instituce (podoblasti)	Počet (2010)	Trend
Kulturní dědictví	Památky	280	+
	Muzea (organizace)	409	+
	Archivy (veřejných orgánů)	32	
Výtvarné umění	Veřejné umělecké galerie / výstavní sály	60	
	Umělecké akademie (nebo univerzity)	2	
Performing arts	Symfonické orchestry	21	
	Hudební školy – konzervatoře	18	
	Základní umělecké školy	537	
	Hudební / divadelní akademie (nebo univerzity)	2	
	Činoherní divadla	40	
	Hudební divadla, operní domy	16	
	Taneční a baletní soubory	10	
Knihy a knihovny	Knihovny	5 417	
Audiovize	Vysílání a audiovize	3	
Interdisciplinární	Socio-kulturní centra / kulturní domy	389	+
Ostatní	Hvězdárny a planetária	45	

Zdroje: NIPOS 2011, Základní statistická data o kultuře 2010; Databáze IDU www.idu.cz – Divadla a symfonické orchestry; Databáze akreditací archivů na Ministerstvu vnitra, www.mvcr.cz; Rejstřík škol Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, <http://rejstrik.mswt.cz>

7.3 Status/role a rozvoj hlavních kulturních institucí

Od poloviny 90. let se opakovaně vrací téma transformace příspěvkových organizací státu a měst.

Na úrovni místní samosprávy města v některých případech přeměnila svoji příspěvkovou organizaci na obecně prospěšnou společnost, což je podle platné legislativy jediný možný a vyhovující typ pro větší neziskovou instituci v oblasti kultury jako jsou divadla, filharmonie apod. Nejvýznamněji se tento způsob transformace projevil v hlavním městě Praze. V únoru 2004 byla ukončena první etapa transformace divadel – příspěvkových organizací zřizovaných hl. městem Prahou. Jednalo se o 4 divadla, z nichž u dvou z nich byla založena obecně prospěšná společnost, jejímž jedním ze zakladatelů bylo i hlavní město Praha (zbývající dvě byly transformovány na s.r.o.). Se všemi subjekty byly uzavřeny čtyřleté grantové smlouvy, nicméně po jejich vypršení se jasně ukázalo, jak tenkým ledem samostatnost pro divadla je. Dotace v příštím období byly radikálně sníženy a na jejich vyplacení divadla čekala řadu měsíců. V roce 2008 město oznámilo druhou vlnu transformace dalších 6 divadel. Tato druhá vlna se setkala s odporem umělecké veřejnosti. Hlavním důvodem byla nejasná pravidla transformace, netransparentnost jednotlivých kroků a nejasná vize města. Po krátké pauze se problém znovu otevřel na přelomu roku 2011 a 2012. V současné době situace zůstává i nadále značně nepřehledná; viz též kapitola 4.3.

MK v rámci transformace přeměnilo svoji příspěvkovou organizaci Mezinárodní hudební festival Pražské jaro na obecně prospěšnou společnost, kterou rovněž spoluzaložilo. Od roku 2006 může MK podle zákona o některých druzích podpory samo rozhodnout o rozdělení, sloučení, případně splnutí dosavadních státních příspěvkových organizací anebo o jejich zrušení. Naposledy toho využilo v případě divadla Laterna magika, které od 1. 1. 2010 sloučilo s Národním divadlem v Praze a od 1. 1. 2012 v případě sloučení Státní opery Praha rovněž s Národním divadlem.

Na úrovni státu probíhají opakovaně debaty k přípravě vhodné legislativy, upravující podmínky fungování kulturních institucí. Byly připraveny věcné návrhy zákona o národních kulturních institucích i o veřejnoprávních institucích v kultuře. Věcné návrhy však byly v rámci připomínkového řízení vždy zamítnuty Ministerstvem financí ČR.

8. Podpora kreativity a přístupu ke kultuře

8.1 Podpora umělců a ostatních tvůrčích profesí

8.1.1 Přehled strategií, programů a přímé či nepřímé podpory

Tvůrčí práce je nepřímo podporována v oblasti filmu, a to v rámci Programu podpory filmového průmyslu; více též kapitola 4.2.3.

Samotná podpora individuálních umělců je oproti podpoře kulturních institucí velmi omezena – výběrová řízení MK jsou vyhlašována jen pro umělce, kteří mají živnostenská oprávnění v oblasti kultury. Nebo se jedná o nepřímou podporu jako např. grant na podporu vydávání literárních děl s velmi náročnou ediční a redakční přípravou, kdy žadatelem o grant je nakladatelství, které je při obdržení dotace vázáno dát část financí spisovateli – autorovi na napsání knihy.

Jedinou přímou podporou umělcům jsou umělecké ceny a dále tvůrčí či studijní stipendia. Ceny MK jsou udělovány za výjimečné umělecké tvůrčí nebo interpretační počiny nebo za dlouhodobé umělecké zásluhy za přínos v oblasti výtvarného umění, v oblasti architektury, v oblasti divadla, v oblasti hudby, v oblasti produktového designu a v oblasti kinematografie a audiovizu. Kromě toho je ještě udělována Státní cena za literaturu a Státní cena za překladatelské dílo. Ocenění jsou spojena s finanční odměnou ve výši 300 tis. Kč a odměna není podle zákona zdaněna. Osvobození od daně je nicméně na seznamu Ministerstva financí ČR k návrhu na odstranění ze zákona o dani z příjmu.

Příspěvky na tvůrčí nebo studijní účely neboli tzv. státní stipendia jsou poskytována poprvé od roku 2008 podle zákona o některých druzích podpory. Tvůrčí stipendium lze poskytnout v délce od 6 měsíců do 2 let s možností prodloužení nejdéle o 1 rok. Výsledkem musí být vytvoření uměleckého díla podle autorského zákona. Studijní stipendium zahrnuje studijní pobyt v délce nejméně 1 měsíce u významného uměleckého, vědeckého nebo jiného specializovaného pracoviště. Studijní stipendium je limitováno věkem do 35 let věku. I přestože se jedná o jediný státní nástroj podpory individuální mobility umělců, od zahájení programu v roce 2008 došlo k téměř 50% krácení finančního objemu prostředků (stav roku 2012), takže tato podpora je již více než limitována.

8.1.2 Umělecké fondy

V letech 1993 a 1994 proběhla na základě zákona o transformaci kulturních fondů přeměna kulturních fondů na nadace, čímž došlo k jejich odstátnění. Jednalo se o Nadaci Českého literárního fondu, Nadaci Českého hudebního fondu a Nadaci Český fond umění. Nadace získávají finanční prostředky z výnosů majetku (nemovitosti), z darů a ze sponzorských příspěvků. Nadace Český literární fond (www.nclf.cz) je v současné době jednou z mála alternativ podpory vzniku nových hodnotných děl původní i překladové literatury, divadla, filmu, publicistiky, vědy, rozhlasu, televize a zábavního umění. Nadace uděluje granty na vydávání či realizaci nekomerčních děl literatury, divadla, vědy a filmu a periodik; dále potom poskytuje stipendia na vznik nových uměleckých a vědeckých projektů a uděluje výroční ceny.

Nadace Český hudební fond podporuje rozvoj a šíření české hudební kultury. Poskytuje nadační příspěvky formou otevřených grantových programů. Nadace je též zakladatelkou obecně prospěšné společnosti Hudební informační středisko o. p. s. a Český hudební fond o. p. s. (www.nchf.cz).

Nejbouřlivěji prožívala proces odstátnění Nadace Český fond umění. V roce 1997 založila samostatnou Nadaci české architektury a v roce 2008 změnila svůj název na Nadaci českého výtvarného umění. Nadace českého výtvarného umění (www.ncvu.cz) podporuje

formou příspěvků výtvarné projekty a pořádá a spolupořádá výstavy. Uděluje také stipendium nejlepšímu studentovi oboru sochařství. Nadace české architektury podporuje projekty zaměřené na výstavní a publikační činnost v oblasti architektury a zprostředkovává zahraniční architektonické výstavy v ČR. Nadace nerealizuje vlastní projekty a nepřispívá na vlastní profesní činnost architektů ani na provoz a aktivity škol architektury (www.nca.info).

Zároveň s odstátněním těchto původně státních kulturních fondů si podle zákona založilo MK dva nové fondy, a to Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie a Státní fond kultury; více o poslání těchto fondů kapitola 5.3.8., 3.2 a 4.3.

Odměny placené státem z úplatné knihovnické licence (výjimky) nejdou do žádného zvláštního fondu, ale jsou standardně rozdělovány mezi příslušné nositele kolektivními správci, kteří tyto odměny inkasují, a to podle autorského zákona. Totéž platí i pro tzv. náhradní odměny („levies“).

8.1.3 Granty, ceny, stipendia

MK uděluje každoročně 15 cen, 2/3 z nich jsou určeny pro umělce – viz též kapitola 8.1.1.

Kromě státních ocenění existují stovky dalších cen udělovaných kulturními institucemi, profesními sdruženími, nadacemi, městy a kraji a dalšími subjekty. Řada z těchto ocenění je určena pro mladé umělce. Například v oblasti výtvarného umění jsou to: Cena Jindřicha Chalupeckého, Cena kritiky za mladou malbu, Cena NG 333, Cena Václava Chada a Igora Kalného při Zlínském salonu mladých. Informace o širokém spektru ocenění je možné získat na www.culturenet.cz.

Stipendia jsou podporována jednak v rámci státního programu na podporu tvůrčích a studijních stipendií – viz též kapitola 8.1.1. Kromě toho má svůj stipendijní program, který je spojen s rezidenčním pobytem, řada dalších subjektů, jako je např. Nadace Český hudební fond (www.nchf.cz), Institut umění – Divadelní ústav (pro všechny obory umění, www.institutumeni.cz), Nadace Český literární fond (literatura a divadlo, www.nclf.cz), MeetFactory (výtvarné umění, www.meetfactory.cz), Nadace pro současné umění Praha (výtvarní umělci a kurátoři, www.fcca.cz), Tranzit (výtvarné umění a kurátoři, www.tranzit.org) a další.

Podmínky výběrových dotačních řízení na úrovni státu i měst se každoročně upravují. V posledních letech se jako téma stále více objevují okruhy zaměřené na interdisciplinární projekty (a to nejen v oblasti výtvarných umění, ale například i hudby). Na podporu vyloženě mladých umělců, teoretiků a kurátorů do 35 let věku je určen státní grant na podporu výstavních projektů (www.mkcr.cz). Podobně se profiluje i hlavní město Praha, které vypisuje jednoleté granty rovněž pro začínající umělce ve všech oblastech umění (<http://kultura.praha-mesto.cz>).

V ČR dosud chybějí některé nástroje na podporu mobility umělců. Neexistují krátkodobé cestovní granty, travel bursaries ani jiné podobné granty jako „go and see“ granty, market development granty a další.

8.1.4 Umělecké a profesní organizace

Umělecké a profesní organizace jsou v ČR založeny formou občanských sdružení, která mohou vykonávat vlastní aktivní činnost. Některá z nich jsou podporována v rámci grantových řízení MK. Většina z nich, s výjimkou spolků spisovatelů, jsou dotována jen formou podpory jednotlivých projektů. Obec spisovatelů a některá další sdružení v oblasti literatury jsou výjimečně dotována formou podpory jejich celoroční činnosti. Obecně na jejich podporu není vyvinut žádný speciální dotační nástroj a většina z nich „žije“ jen z příspěvků svých členů.

Profesní umělecké organizace jsou sdruženy v Radě uměleckých obcí (www.ruo.cz), která je členem Evropské rady umělců. Rada uměleckých obcí zahrnuje hlavní střešní umělecké organizace – jako jsou Obec spisovatelů, Obec překladatelů, Obec architektů, Svaz autorů a interpretů, Asociace hudebních umělců a vědců, Sdružení pro rozhlasovou tvorbu, Unie výtvarných umělců ČR, Herecká asociace, Český filmový a televizní svaz, Asociace fotografů a České středisko Mezinárodního divadelního institutu (ITI).

8.2 Přístup ke kultuře

8.2.1 Trendy a čísla

Státní statistickou službou pro oblast kultury je pověřena státní příspěvková organizace NIPOS. NIPOS sleduje data prostřednictvím registru zpravodajských jednotek, a to např. za oblast divadel, hudebních souborů, hvězdáren, planetárií, knihoven, kulturních domů, památkových objektů, muzeí a galerií, periodického i neperiodického tisku atd. Níže je přehled některých sledovaných ukazatelů a také jejich vývoj v čase.

Výsledky Českého statistického úřadu a Satelitního účtu kultury – viz též kapitola 6.2 a 6.3 – za rok 2009 ukazují, že nejvíce prostředků domácností plynulo do sféry médií – kino, rozhlas, televize, knihy, tisk atd. (86 %). Podíl výdajů domácností na kulturu na celkových výdajích domácností činil 2,67 %. Od roku 2000 rostly výdaje domácností na kulturu průměrně ročně o zhruba 4,8 %, přičemž celkové výdaje domácností se zvyšovaly rychleji – o 5,2 %.

K 31. 12. 2010 měla ČR 10 532 770 obyvatel.

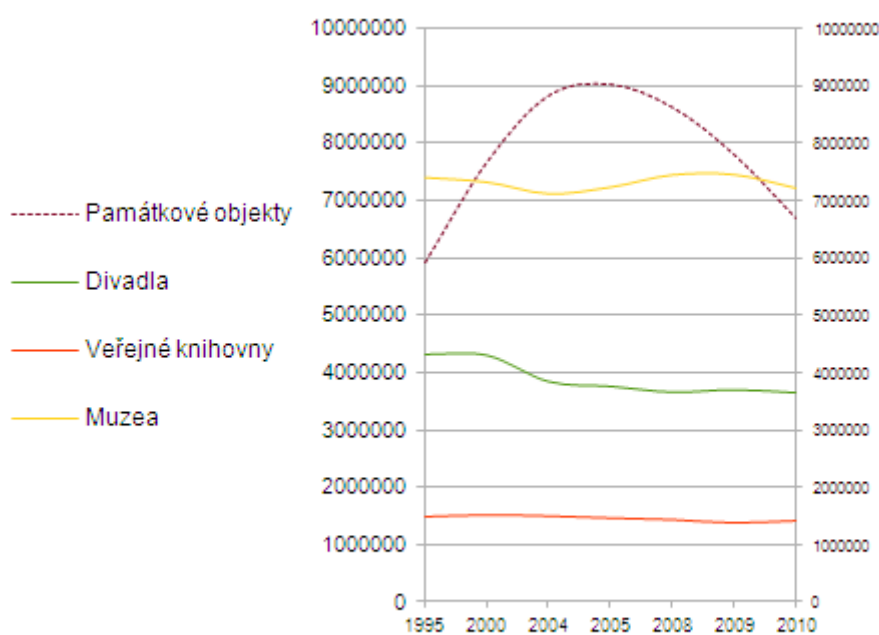
Tabulka 18: Údaje o počtu kulturních subjektů a počtu návštěvníků za rok 2008 a 2010 (veřejné i privátní instituce dohromady)

		2008	2010
Knihovny	Počet knihoven	5 438	5 415
	Počet registrovaných čtenářů	1 447 798	1 431 000
	na 1 000 obyvatel	139	136
	Počet výpůjček	66 744 167	66 773 000
	na 1 000 obyvatel	6 399	6 3349
Muzea	Počet muzeí	491	477
	Počet expozic a výstav	5 656	5 675
	Počet návštěvníků	9 586 707	9 308 000
	na 1 000 obyvatel	919	884
Památky	Počet hradů, zámků a ostatních památek za vstupné	277	284
	Počet návštěvníků	11 681 124	11 325 000
	na 1 000 obyvatel	11 681	11 325
Divadla	Počet divadel (bez stagion)	133	151
	Kapacita divadel (počet sedadel)	37 322	36 648
	na 1 000 obyvatel	4	3,5
	Počet návštěvníků	5 606 300	5 805 000
	na 1 000 obyvatel	538	552

Zdroj: S využitím podkladů ze statistických zjišťování NIPOSu.

Tabulka 19: Počty návštěvníků v kulturních institucích zřízených státní správou a územní samosprávou – 1995, 2004, 2008, 2009 a 2010

	1995	2004	2008	2009	2010
Památkové objekty	5 935 301	8 839 276	8 637 746	7 814 849	6 709 797
Veřejné knihovny	1 497 327	1 506 657	1 447 798	1 397 948	1 431 000
Muzea	7 405 523	7 108 714	7 452 305	7 458 170	7 212 686
Divadla	4 305 492	3 848 668	3 674 148	3 714 332	3 662 614
Celkem	19 143 643	21 303 315	21 211 997	20 385 299	19 016 097

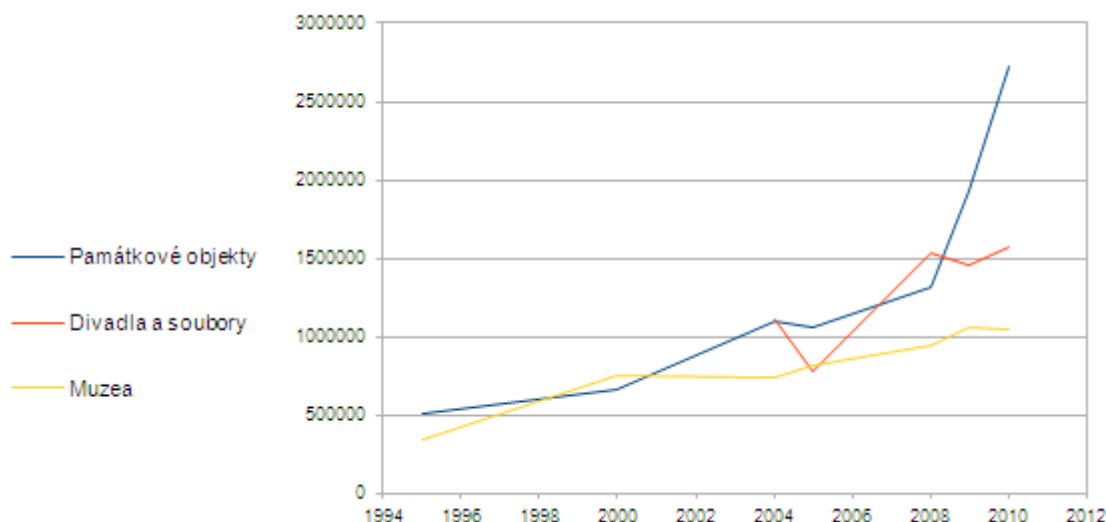
Graf 4:

Zdroj: S využitím podkladů ze statistických zjišťování NIPOSu.

Tabulka 20: Počty návštěvníků v kulturních institucích zřízených podnikatelskými subjekty (v oblasti divadel údaje až od roku 2004)

	1995	2004	2008	2009	2010
Památkové objekty	507 890	1 095 167	1 309 345	1 923 834	2 723 129
Divadla a soubory	-	1 110 750	1 526 530	1 460 586	1 570 307
Muzea	335 413	743 321	946 576	1 060 122	1 041 055
Celkový počet návštěvníků	845 298	2 951 242	3 784 459	4 444 542	5 334 491

Graf 5:

Zdroj: S využitím podkladů ze statistických zjišťování NIPOSu.

Na několika příkladech lze uvést, jaké průzkumy kulturní činnosti sociálních skupin se v uplynulých letech v ČR uskutečnily.

Jako součást *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže pro období 2007-2013* byla zadána Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR teoreticko-empirická studie autorům doc. PhDr. Petru Sakovi a Mgr. Karolíně Sakové čerpá jak z výzkumů realizovaných od r. 1984, tak z nových (např. *Komputerizace společnosti, vzdělávání a životní styl*) a zabývá se hodnotovou orientací mládeže nad 15 let včetně volného času. Porovnání se základním a kontrolním vzorkem ukázalo nárůst významu získání ekonomické prosperity, kariéry jako prostředku nabytí majetku, smyslového života a jeho prožitků včetně neodmítání drog. Klesá význam kvality života v konkurenci se smyslovým životem a materiálními hodnotami. Výzkum ukázal jako dominantní volnočasovou aktivitu sledování televize a počítač. (Usnesení vlády č. 611 z 4. června 2007, www.msmt.cz/mladez/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi-2007-2013?lang=1)

Význam vybraných uměleckých aktivit pro utváření osobnosti dítěte ve věku povinné školní docházky, NIPOS, 2003–2007. Výzkum zkoumal na porovnání vzorku dětí, které se věnují některému z pěti kolektivních uměleckých oborů (divadlo, sborový zpěv, scénický tanec, folklorní tanec, výtvarnictví) s těmi, které takový zájem nemají, zda tyto aktivity mohou dítě pro život ve společnosti vybavit kulturním kapitálem, tj. souborem klíčových kompetencí, schopností, znalostí a dovedností včetně nespecifické tvořivosti. Výzkum prokázal u dětí navštěvujících některou z aktivit tzv. expertní habitus v rané formě. Je podmíněn nadprůměrným kulturním kapitálem, který bezprostředně souvisí se sociální pozicí dítěte a v dospělosti s dalšími druhy kapitálu. Utváření habitu je provázáno pozitivním transferem do životního stylu, rysů tvořivého myšlení, klíčových kompetencí jako je kompetence k učení, sociální a občanská kompetence, kulturní povědomí a další. Výzkum potvrdil, že dětská tvořivost je vychovatelná a je možné ji alespoň v hrubých rysech kvantifikovat. (NIPOS, březen 2009, www.nipos-mk.cz/?cat=62)

Není nám to jedno, Česká rada dětí a mládeže, Ogilvy a Henkel ČR, 2005. Výzkum skupiny dětí ve věku 6–16 let zkoumal, jak čeští školáci tráví volný čas. Z výzkumu vyplynulo, že 68 % dětí se denně věnuje přípravě do školy, 58 % dětí denně sleduje televizi, 56 % surfuje na počítači, případně hraje počítačové hry. Deset procent nechodí do žádného zájmového kroužku. Stejně množství dětí se denně nudí, tento pocit několikrát týdně zažívá 1/3 dětí. Je zřejmé, že převažuje pasivní způsob trávení volného času. (Henkel

ČR, listopad 2005, www.henkel-smile.cz/nase-projekty/2005/neni-nam-to-jedno-tiskova-konference.aspx

Šetření kulturní dimenze života seniorů, NIPOS, 2006–2007. Na vzorku seniorské populace (třetina žije v páru, třetina samostatně, třetina v sociálním zařízení) byly zkoumány kulturní zájmy a potřeby, které byly následně porovnávány se stávající kulturní nabídkou ve vybraných místech různé velikosti po celé ČR. Ukázalo se, že senioři dávají přednost četbě, setkání s přáteli, sledování televize. Rozhodně netouží po společenských setkáních s tancem, která naopak výrazně dominují v kulturní nabídce. (NIPOS, březen 2009, www.nipos-mk.cz/?cat=62)

Komplexní výzkum monitorující účast národnostních menšin na kulturním životě patrně v ČR neexistuje. Je však možné uvést dílčí iniciativy (projekty), které si kladou za cíl představit národnostní menšinu majoritní společnosti a integrovat ji. Příkladem může být projekt *Tacy Jesteśmy/Takoví jsme* Kongresu Poláků v ČR. Projekt byl tvořen z česko-polských workshopů, výstav, přehlídek uměleckých skupin, konferencí a diskusí a vyvrcholil galakonzertem v Těšínském divadle v Českém Těšíně v prosinci 2009. Existují rovněž multikulturní festivaly – např. každoroční folklorní *Praha - srdce národů*, na němž se společně představují soubory národnostních menšin ČR, jejich zahraniční hosté společně s vybranými skupinami majoritní společnosti. Na řadě míst ČR se konají tradiční dny kultury (např. maďarské národnostní menšiny, *Dny slovenské kultury v ČR* a další), které nabízejí pohled na kulturní tradice národnostních menšin většinové společnosti. Tím přispívají k vzájemnému poznání, pochopení a kulturní spolupráci; viz též kapitola 4.2.4.

8.2.2 Politiky a programy

Iniciativy podporující účast na kulturním životě existují a jsou podporovány orgány veřejné správy včetně MK. Transparentně je to možné ukázat na segmentu muzeí. Od první třetiny 90. let se rozvíjí program Brána muzeí otevřená, který si klade za cíl změnit tradiční pohled na muzeum jako sbírkovou instituci naučného typu, kde se má mlčet. Výsledkem jsou moderní interaktivní expozice, projekty typu *Muzejní noc* (v nočních hodinách se konají netradiční prohlídky), historické prohlídky (kostýmové divadelně zpracované uvádění do muzejních expozic, během něhož má návštěvník možnost zažít něco mimořádného). Každé muzeum má výchovného pracovníka, který pracuje především s dětskými návštěvníky formou kreativní hry a aktivit. Tato místa představují uplatnění pro absolventy oboru tvořivá/výchovná dramatika, který v současné době otevřely všechny pedagogické fakulty českých vysokých škol.

Kulturní instituce podporují návštěvnost také formou rodinných pasů a zlevněného vstupného pro určité věkové (děti) a sociální (senioři, nezaměstnaní) skupiny obyvatel.

Dlouholetou tradici má zpřístupňování kulturních zařízení a objektů osobám zdravotně handicapovaným. Jde jednak o podporu projektů bezbariérových objektů podporovaných z veřejných financí, jednak o vytváření veřejně přístupných map dostupnosti objektů. Např. občanské sdružení Liga za práva vozíčkářů se tomuto mapování věnuje řadu let a v současné chvíli je k dispozici inovovaný přehled kulturních zařízení a památkových objektů z hlediska jejich dostupnosti pro imobilní občany.

Do problematiky se zapojilo i Ministerstvo kultury (MK), které v roce 2009 otevřelo nový podprogram *Mobilita pro všechny*, který je naplňováním vládního plánu financování *Národního rozvojového programu mobility pro všechny*. Podprogram slouží k financování zpřístupňování kulturních zařízení a objektů osobám zdravotně handicapovaným.

Po určité pauze v první polovině 90. let obnovila řada kulturních zařízení ve městech střední a větší velikosti nabídku populárně naučných kulturních pořadů pro školy. Nabízejí se koncerty a divadelní představení. Mnohá tělesa a umělecká uskupení tuto aktivitu

považují za integrální součást své umělecké činnosti. Menší tělesa a sólisté navštěvují přímo školy (především mateřské a základní). V nějaké formě se vyskytuje specifický žánr tzv. spolehujícího divadla, v němž děti a umělci vytvářejí improvizovaná představení. Děti tak mají možnost sáhnout si na divadlo, navíc jde o příležitost nenásilnou formou probrat aktuální témata jako je sociální vyloučenost apod.

Veřejná diskuse o přístupu ke kultuře byla v poslední době uplatněna například při přípravě *Státní kulturní politiky na léta 2009–2014* včetně podkladové studie k ní. Diskuse poukázala na řadu problémů v kulturní politice země a snažila se na ně zareagovat v podobě nové kulturní politiky. Hlavní diskutované problémy byly:

- malá garance dlouhodobější veřejné podpory pro poskytovatele veřejných služeb kultury,
- nepříznivý vývoj objemu výdajů veřejných rozpočtů určených na financování kultury (nominálně rostou, reálně však stagnují v poměru k celkovým výdajům veřejných rozpočtů),
- absence kvalitativních indikátorů stavu kultury a indikátorů dopadů,
- zastaralý stav technického vybavení kulturních zařízení a pomalu postupující proces digitalizace,
- nedostatek odborníků i s ohledem na jejich nízké finanční ohodnocení.

Strategií, které propojují účast na kulturním životě s širší problematikou občanského zapojování a rozvoje občanské společnosti, je hned několik.

Státní kulturní politika na léta 2009–2014 – dokument programově pracuje s občanskou dimenzí kultury (cílem je zvýraznění role kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů). Občanská dimenze je obsažena i v záměru umožnit občanům podílet se na programování a realizaci činnosti kulturních zařízení a rovněž v žádoucí spolupráci veřejného a soukromého sektoru.

Strategie udržitelného rozvoje ČR – dokument považuje kulturu za rozvojový faktor, jehož rozvoj pozitivně ovlivní životní styl společnosti založené na znalostech. Proto je třeba zajistit rovnoprávnost komunit a zpřístupnit ji všem lidem. Jako jeden z indikátorů byl přijat objem prostředků vynaložených z veřejných financí na dostupnost veřejných služeb kultury.

Strategie hospodářského růstu ČR (2005–2013) – kulturní infrastruktura je považována za předpoklad pro hospodářský rozvoj měst a regionů mimo jiné jako příležitost pro kvalitní využití volného času, společenské setkávání, prevenci negativních sociálních jevů a vhodné pole pro spolupráci veřejného a soukromého sektoru.

Tématem se zabývá i *Strategie regionálního rozvoje ČR*, kde kultura tvoří samostatnou prioritní osu. Rovněž tak i *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*, která definuje význam umění v životě společnosti, jeho sociální funkce a zdůrazňuje jeho význam jako faktoru ekonomického rozvoje. Rovněž *Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu 2011–2015* mimo jiné zahrnuje cíl podporovat využívání prvků tradiční lidové kultury ve výchovně vzdělávacím procesu ve školách a zároveň tuto problematiku využívat jako možného prostředku výchovy k toleranci, proti rasismu a xenofobii (např. v rámci multikulturní výchovy). Se zapojením občanské společnosti souvisí rovněž budovaná síť dobrovolných dokumentátorů tradiční lidové kultury.

Príspevková organizace státu Národní filmový archiv (NFA), jehož posláním je shromažďování, ochrana, vědecké zpracování a využívání audiovizuálních archiválií dokumentujících českou národní filmovou produkci, vznik a vývoj filmového umění, život českého národa a významné světové události, v současné době pečuje o více než 150 milionů metrů filmu, 600 tisíc fotografií, 30 tisíc plakátů, 100 tisíc propagačních materiálů, rozsáhlý archiv českého filmu, databázi on-line českého hraného filmu 1898–1970 a

filmovou knihovnu. NFA zároveň spravuje archivní promítací síň PONREPO, ve které jsou promítány archivní české filmy.

8.3 Umělecké a kulturní vzdělávání

8.3.1 Přehled institucí

Hlavním činitelem zodpovědným za výuku umění a vzdělávání je Ministerstvo mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT). V souladu s novými osnovami, které se objevují v Národním programu pro rozvoj vzdělání v České republice (tzv. bílá kniha – viz také kapitola 8.3.3) a jsou zakotvené v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, učňovském a jiném vzdělávání, se zavádí nový systém osnov pro vzdělávání žáků/studentů, kterým je mezi 3 a 19 lety věku. Osnovy se rozvíjí na dvou úrovních: státní a školní. Státní úroveň představuje Národní vzdělávací program (NVP) a Rámcové vzdělávací programy (RVP). Zatímco NVP stanovuje požadavky na vzdělání, které se dají použít v primárním vzdělávání, RVP definují závazný rozsah vzdělávání na jednotlivých úrovních (pro předškolní, základní a střední školství). Školní úroveň představují Školní vzdělávací programy (ŠVP), na jejichž základě je implementována výuka na jednotlivých školách. Školní vzdělávací program si vytváří každá škola dle pravidel RVP. NVP, RVP a ŠVP jsou veřejné dokumenty pro učitelskou i laickou veřejnost.

V ČR existují tři druhy vzdělávacího systému – (a) vysoké školy, (b) akademie umění a (c) konzervatoře. Kromě těchto institucí existuje tradiční a zavedený systém základních uměleckých škol (ZUŠ). Základní umělecké školy (český fenomén) představují nejen nejzavedenější systém veřejného vzdělávání v umění, ale také nejvyužívanější zaměstnání pro učitele umění a odborníky, kteří absolvovali jakékoli pedagogické vzdělání.

V ČR jsou čtyři veřejné vysoké umělecké školy – Akademie múzických umění v Praze www.amu.cz, Akademie výtvarných umění v Praze www.avu.cz, Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze www.vsup.cz a Janáčkova akademie múzických umění v Brně www.jamu.cz. Na ostatních univerzitách pak existují samostatné umělecké fakulty jako např. Institut pro umělecká studia Ostravské univerzity v Ostravě, Ústav umění a designu Západočeské univerzity v Plzni, Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně, Fakulta restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli nebo Fakulta užitého umění a designu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

V únoru 2011 se na Ministerstvu kultury (MK) konalo Setkání k filmové výchově. Setkání navazovalo na přijetí *Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu v letech 2011 až 2016*. Koncepce se ve svém opatření č. 5 věnuje „Vzdělávání profesionálů, podpoře seminářů a workshopů, včetně posilování mediální a filmové gramotnosti veřejnosti“. Jedním z cílů Koncepce v tomto opatření je vytvoření mezirezortní koncepce mediální a filmové gramotnosti. Setkání mělo neformální charakter a jeho výsledky směřují k vytvoření společné komise MK, MŠMT a subjektů působících v oblasti filmové výchovy.

V září 2011 se rovněž uskutečnilo ve spolupráci MŠMT a MK Meziřesortní diskusní fórum o uměleckém vzdělávání a roli kulturních organizací. Fórum otevřelo celospolečenskou diskusi o roli a podpoře uměleckého vzdělávání v ČR. V závěru se účastníci domluvili na shrnujícím komuniké, které podporuje potřebný dialog mezi zástupci kulturního a školského resortu; viz též kapitola 3.3.

Sborník příspěvků z fóra je uveden na: www.umeleckevzdelavani.cz/data/DF_sbornik_prispevku_web.pdf

8.3.2 Umění ve školách

V roce 2000 se objevila iniciativa zaměřená na založení společné komise pro kulturu a vzdělávání, ale po pěti letech musela komise své aktivity zastavit; viz též kapitola 3.3. V současné době je celkem komplikovaná situace pro nové programy, které spojují „tradiční“ vzdělávání ve školách, a pro nové programy, které zahrnují tvořivou uměleckou aktivitu a spolupráci mezi studenty, učiteli a umělci.

V posledních letech se podařilo prosadit do rámcových vzdělávacích programů (RVP) základních škol taneční a pohybovou výchovu v rámci projektu Tanec školám. Tanec Praha o. s. spolu s profesní organizací Vize tance o. s. organizuje od roku 2006 ve vybraných třídách základních škol v Praze výuku taneční a pohybové výchovy. Obsahem předmětu je využívání specifík tance k formování osobnosti a kultivování přirozeného, zdraví prospěšného pohybu. Jde o snahu podpořit přirozené pohybové schopnosti žáků a studentů a dávat příležitost pro tvořivé a osobité sebevyjádření pohybovými prostředky.

Naopak staletou tradici má v ČR hudební výchova. V roce 1934 byla v Praze založena Společnost pro hudební výchovu, která inspirovala myšlenku založit ISME (International Society for Music Education). Podobné cíle dnes sledují Česká hudební společnost, Hudební mládež Česka a Unie českých pěveckých sborů. Hudební výchova se v ČR dělí se na tři hlavní směry: na všeobecně vzdělávací hudební výchovu (základní školy a gymnázia), na speciální hudební výchovu (základní umělecké školy) a hudební výchovu budoucích profesionálů (konzervatoře, hudební akademie a univerzity).

Všeobecná vzdělávací hudební výchova zahrnuje výuku na základních školách – žáci 1.–9. tříd mají jednu hodinu týdně, která zahrnuje zpěv a hraní, improvizaci a pohyb s hudbou, poslech a zpřístupnění hudebních děl. Hudební základy jsou dávány dětem již v mateřských školách. Všeobecná hudební výchova dále zahrnuje základní školy s rozšířeným vyučováním hudby (celkem 40 škol), kde je hudební výchova vyučována v rozsahu 4–6 hodin týdně, z toho dvě hodiny všeobecně vzdělávací hudební výchovy, jednu hodinu výuky hry na nástroj a jednu hodinu sborového zpěvu. Podle místních podmínek k tomu ještě mohou přibýt dvě hodiny komorní nebo orchestrální hudby. A konečně gymnázia, kde si studenti mohou zvolit v prvním a druhém ročníku buď hudební nebo výtvarnou výchovu v rozsahu dvou hodin týdně.

Nové technologie se staly logickou součástí výuky na uměleckých oborech středních i vysokých škol. Příkladem je Ateliér Grafický design a nová media při Vysoké škole umělecko-průmyslové v Praze, který zahájil svou činnost v roce 2005 a má být výzkumnou laboratoří vychovávající inovátory a především vůdčí osobnosti v oblasti grafického designu, vizuální komunikace a nových médií, kteří se komplexně orientují v podmínkách dnešních nových technologií www.vsup.cz/cs/grafika/atelier-grafickeho-designu-a-novych-medii.

Objevují se rovněž semináře či workshopy v oblasti nových technologií a umění, které jsou určeny pro děti i studenty škol. Příkladem může být workshop pro děti Interaktivní instalace, který proběhl v roce 2010 ve spolupráci britské vysoké školy Prague College a dalších subjektů. Pro tuto příležitost byly připraveny speciální umělecké instalace a děti pracovaly s 3D prostorem, který byl vytvořen pro umělecké a edukativní účely.

8.3.3 Mezikulturní vzdělávání

Problematika mezikulturního vzdělávání a výchovy se objevuje ve všech strategických materiálech MŠMT – např. *Bílá kniha – národní program rozvoje vzdělávání v České republice* (2001), v *Dlouhodobém záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky* (2007) či v Koncepti státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013. MŠMT každoročně vyhlašuje Program na podporu vzdělávání v jazycích

národnostních menšin a mezikulturní výchovy. Podpořené projekty jsou určené na vzdělávací aktivity pro děti a mládež, příslušníky národnostních menšin, na tvorbu a realizaci vzdělávacích programů a výukových materiálů pro děti a mládež a pro pedagogické pracovníky, které směřují k potírání rasové a národnostní nesnášenlivosti, rasismu, antisemitismu, včetně integračních a multikulturních projektů a na kvantitativní a kvalitativní výzkumy a analýzy v oblasti multikulturní výchovy dětí a mládeže. Podobně vyhláší i rozvojový program Na podporu škol, které realizují inkluzivní vzdělávání a vzdělávání dětí a žáků se sociokulturním znevýhodněním. MŠMT se rovněž připojilo k Platformě informačních materiálů pro vícejazyčné a interkulturní vzdělávání Rady Evropy.

Početné základní umělecké školy a střediska a centra volného času do své výuky zařazují práci se zahraničními prameny (např. hraní skladeb zahraničních autorů, písně z celého světa apod.). Záleží však na osobním přístupu každého z učitelů.

Z neziskových organizací se tématu systematicky věnuje společnost Člověk v tísni, která v rámci svých vzdělávacích programů nabízí např. program Varianty. Cílem tohoto vzdělávacího programu, který funguje už více než 10 let, je nabízet informační servis a metodickou podporu v oblasti mezikulturního a globálního rozvojového vzdělávání. Nabídka kurzů a seminářů připravovaných pracovníky Variant využije každoročně přes 1 500 zájemců především z řad pedagogů základních a středních škol, ale také studentů různých vysokoškolských oborů, pracovníků neziskových organizací a zaměstnanců státní správy. Vedle vzdělávacích akcí se program soustředí na tvorbu nových výukových materiálů z této oblasti. Podstatnou součástí činnosti Variant je také podpora inkluzivního školství a systémových opatření směřujících k začleňování témat mezikulturního a globálního rozvojového vzdělávání do výuky na českých školách; viz též kapitola 4.2.7.

8.3.4 Vyšší umělecké vzdělávání a profesní příprava

Vyšší umělecké vzdělávání tvoří především konzervatoře a další střední odborné a vyšší umělecké školy. V současné době v ČR působí celkem na 15 konzervatořích dotovaných z veřejných prostředků, na nichž je možné získat vzdělání v oborech jako tanec, balet, divadlo a samozřejmě hudba. Střední a vyšší odborné školy jsou zaměřeny na ostatní umělecké obory - jako jsou v první řadě výtvarná umění a design. Vedle státních škol a škol zřizovaných městy působí rovněž soukromé školy jako soukromá vyšší odborná škola Filmová akademie Miroslava Ondříčka v Písku o. p. s.

ČR je členem Boloňského procesu od roku 1999 a český zástupce je rovněž členem Řídící skupiny pro Boloňský proces.

8.3.5 Základní mimoškolní umělecké a kulturní vzdělávání (základní umělecké školy atp.)

Mimoškolní kulturní/umělecké aktivity jsou také zahrnuty do vzdělávací struktury: v ČR existuje tradiční a zavedený systém základních uměleckých škol – většinou státní instituce, které vyučují několik druhů umění a slouží jako volnočasová aktivita (odpoledne) pro děti od 5 let a částečně také pro dospělé. Není zde šance (ale ani potřeba) sloučit tyto dvě instituce (odlišná organizace, cíle, financování atd.). Bylo by velmi vhodné překonat zavedený standard rozdělení školního a volnočasového umění a kulturních aktivit dětí a učitelů:

- technicky (synchronizace načasování odpoledních hodin v obou institucích),
- kontextově (motivovat děti k tomu, aby navštěvovaly volnočasové aktivity, aby zkoumaly a ocenily schopnosti a nabyté zkušenosti v obou institucích).

Umělecké vzdělávání má v českých zemích dlouholetou tradici. Počátky hudebního vzdělávání sahají až do 17. století. Působením vynikajících kantorů v 18. století a vznikem městských hudebních škol v 19. století byla založena tradice organizovaného hudebního vzdělávání v českých zemích. Počet hudebních škol se v době první republiky dále rozšiřoval a tehdy byl nad těmito školami stanoven i odborný dohled školní inspekce. Po druhé světové válce byl zaveden jednotný typ hudebních škol. V šedesátých letech 20. století se tyto školy transformovaly na lidové školy umění, ve kterých postupně vznikaly další obory: taneční, výtvarné a literárně-dramatické. V době tzv. normalizace význam těchto škol poklesl zařazením mezi školská zařízení. Teprve novelizace školského zákona po roce 1989 vrátila lidovým školám umění jejich původní statut školy a dala jim i dnešní název – základní umělecká škola (ZUŠ). V současné době jsou základní umělecké školy součástí systému na sebe navazujícího uměleckého vzdělávání. Řídí se Rámcovým plánem pro základní umělecké vzdělávání. Základní umělecké vzdělávání se člení na přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé a poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech – hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém.

Ve své podstatě téměř všechny umělecké školy a velká většina kulturních institucí pořádají umělecké vzdělávací kurzy pro veřejnost. Nejpočetnější a také nejpopulárnější jsou kurzy pro děti.

V oblasti kulturního dědictví bylo jako jeden z úkolů *Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví 2003–2008* založeno Centrum pro prezentaci kulturního dědictví. Centrum, které je součástí Národního muzea, je metodickým pracovištěm, které plní dokumentační, metodickou, školicí a konzultační činnost. Jeho úkolem je i vzdělávání v oblasti kulturního dědictví – aktuálně například studium mediace a řízení kulturního dědictví. www.emuzeum.cz

Systematicky probíhá rovněž vzdělávání o dějinách 20. století, a to prostřednictvím Židovského muzea v Praze, Památníku Terezín (vzdělávání o holocaustu), Památníku Lidice (okupace a II. světová válka) a o dějinách Romů a Sintů prostřednictvím Muzea romské kultury. Obecně však existuje řada vzdělávacích aktivit jak samotných muzeí a galerií, tak i nevládních organizací, které se svým záběrem vztahují ke kulturnímu dědictví.

8.4 Amatérské umělecké aktivity, kulturní sdružení a občanské iniciativy

8.4.1 Amatérské umělecké aktivity a lidová kultura

Amatérské umělecké aktivity zaznamenávají v současné době značný nárůst, jednak díky stoupající životní úrovni, ale i díky pevně zakotvenému systému péče o tyto aktivity, a to jak ze strany státu, tak krajů a menších regionálních organizací a sdružení. Jednotlivé obory se uvnitř sebe koordinují v závislosti na svém zaměření (dětí či dospělí) a početním zastoupením. Mnoho oborů neprofesionálních uměleckých aktivit nemá své centrum v Praze, „líheň“ toho či kterého oboru často leží mimo hlavní město. Více či méně zdařile reagují na „poptávku“ místní organizace – lokální či regionální, státní či občanské.

Charakteristickým rysem je různorodé zastoupení aktivit v jednotlivých regionech. Tato skutečnost je dána tradicí, demografickým vývojem zejména po druhé světové válce a také odlišným vývojem po listopadu 1989. Všestranné umělecké podhoubí existuje v Královéhradeckém kraji, kde se také díky spolupráci krajské příspěvkové organizace IMPULS s občanskými sdruženími (např. Východočeské volné sdružení amatérských divadelníků) daří většině oborů, což lze dokumentovat na počtech souborů a jednotlivců v krajských přehlídkách a také na oceněních získaných v celostátních kolech. Z tradice

především v oblasti loutkového a činoherního divadla, uměleckého přednesu, filmu a fotografie těží Pardubický kraj, kde navíc také funguje krajské metodické zařízení (jako jedno z oddělení Krajské knihovny). Velmi dobrá situace panuje v moravských krajích zejména díky tanečnímu a hudebnímu folkloru, neprofesionálním hudebním aktivitám jako je sborový zpěv či dechová hudba (zejména Jihomoravský a Moravskoslezský kraj), dále divadlo, scénický tanec dětí i dospělých a výtvarné aktivity. Jihomoravský a Olomoucký kraj jsou tradičními centry komorní a symfonické hudby. V západních Čechách se daří jak folkloru, tak divadelním a tanečním oborům. Svě centrum má v tomto kraji i dechová hudba. Ta je spolu s komorní a symfonickou hudbou a hudebním a tanečním folklorem zastoupena i v Kraji jihočeském. Ve Středočeském kraji se daří divadlu, komorní a symfonické hudbě. Z demografického hlediska jsou stále v nevýhodné situaci kraje pohraniční, kde druhá světová válka a poválečný odsun německého obyvatelstva přerušily tradiční a živé kulturní dění. V současné době se v některých oborech daří na tuto tradici opět navázat, např. v Kraji libereckém se díky vůdčím osobnostem a aktivním kolektivům konstituuje živá kultura především v oblasti scénického tance, sborového zpěvu, amatérského divadla a fotografie. V Ústeckém kraji kvete amatérské divadlo, sborový zpěv a amatérský film. Složitější je situace v hl. městě Praze, kde tyto aktivity nehrají tak důležitou roli v místní kultuře a ani se netěší takové veřejné podpoře jako v jiných krajích (např. malá podpora krajských postupových přehlídek).

ČR má své velké specifikum v oblasti péče o amatérské umělecké aktivity – stát podporuje každoročně systém tzv. krajských postupových a celostátních přehlídek. Předností většiny oborů neprofesionálních uměleckých aktivit dětí, mládeže i dospělých je systém postupových přehlídek. To znamená, že celostátní oborová přehlídka tvoří spolu se svými regionálními (krajskými koly) jednu strukturu a že soubor či jednotlivec, pokud má zájem o veřejnou prezentaci svého díla, se zúčastní některé z výběrových regionálních (krajských) přehlídek, přičemž program celostátní přehlídky se skládá z představení (produkce), které byly z těchto přehlídek nominovány (přímý postup) nebo byly doporučeny krajskými lektorskými sbory (rozhoduje programová rada celostátní přehlídky).

Tento systém se budoval několik desítek let a v některých oborech (např. amatérské divadlo) sahá až do období první republiky. Byl dokončen v 70. letech s tím, že se o realizaci krajských a někdy také okresních přehlídek starala síť tzv. kulturně výchovných zařízení, tj. okresní a krajská kulturní střediska. Když tato síť po listopadu 1989 zanikla, museli se amatéři v jednotlivých druzích umění rozhodnout, zda takový systém chtějí mít a v první třetině 90. let, kdy teprve vznikaly grantové systémy jak na úrovni státní správy, tak samosprávy, a postarat se i o jejich realizaci. Současný systém nevznikl tedy úředním nařízením z centra, ale opírá se o svobodné rozhodnutí občanů, které lze zcela nepochybně interpretovat jako artikulovanou kulturní potřebu.

Pořadatelé krajských přehlídek jsou kulturní zařízení, volnočasová zařízení pro děti a mládež, občanská sdružení, fyzické osoby, podnikatelské subjekty (akciové společnosti a s. r. o.) a veřejně prospěšné organizace. Jejich financování je založeno na vícezdrojovém principu. MŠMT každoročně přispívá prostřednictvím NIPOS – ARTAMA na dětské postupové přehlídce (celkem 60–70 přehlídek v oborech dětské divadlo, umělecký přednes, dětský scénický tanec, dětský folklor, dětský sborový zpěv). MK přispívá na každou krajskou přehlídku. Dalšími zdroji jsou příspěvky pořadatelských měst, dotační tituly krajů a účastnické poplatky. Všechny kraje podporují umělecké aktivity (také amatérské umění, kulturní aktivity a vyskytuje se rovněž starší termín zájmová umělecká činnost) ve svých strategiích rozvoje a programových koncepcích (např. jako formu občanské kulturní aktivity). Za tímto účelem též vyhláší své dotační programy.

Na rozdíl od vyspělých demokratických států, kde jsou hlavními subjekty neprofesionálního umění nestátní neziskové organizace s celostátní působností a s poměrně

značnou finanční podporou z veřejných rozpočtů, působí v ČR v současné době většinové celostátní NNO pouze ve dvou oborech – ve folkloru (Folklorní sdružení ČR) a parketovém tanci dětí a mládeže (Českomoravská taneční organizace). O většinové zastoupení usilují Unie pěveckých sborů a Svaz českých fotografů. V dalších oborech je jich buď více (např. v amatérském divadle deset nebo existuje jedna s limitovanými možnostmi (např. Sdružení dechových orchestrů ČR), případně žádná (umělecký přednes). Tento stav je jednak důsledkem přerušené tradice v době totality, jednak přetrvávající nechuť lidí ke sdružování. Fungování takových sdružení je dnes finančně limitováno a v mnoha případech není možné ze strany státu podpořit jejich provoz včetně lidských zdrojů. Funkci odborného a koordinačního centra pro neprofesionální umělecké aktivity vykonávají dvě státní příspěvkové organizace: NIPOS (pro většinu oborů) a Národní ústav lidové kultury (NÚLK) ve Strážnici (pro oblast tradiční lidové kultury). Konceptně i organizačně spolupracují se všemi střeškovými subjekty jednotlivých oborů a v jejich poradních orgánech zasedají uznávaní odborníci i tvůrci.

Při pohledu na tradici sahající daleko do historie není překvapujícím zjištěním, že nejpočetnějšími obory jsou amatérské divadlo s cca 3 tis. soubory a sborový zpěv s cca 1 700 tělesy. Folklorní sdružení ČR uvádí jako svou členskou základnu více než 10 tis. registrovaných (pouze z řad dětí a mládeže) osob.

V souvislosti s postupující ekonomickou krizí a neustálým snižováním rozpočtu MK je ohroženo i neprofesionální umění, a především potom unikátní systém přehlídek – viz výše. Celková výše finančních prostředků z rozpočtu MK v současné době pokrývá necelých 15 % celkových výdajů neprofesionálních kulturních akcí.

V květnu 2012 se uskutečnilo Diskusní fórum neprofesionálního umění v ČR, které se zaměřilo na problematiku neprofesionálních uměleckých aktivit, jejich podporu, financování a zhodnocení jejich situace v kontextu národní, místní a regionální kultury za situace hrozby omezení veřejné podpory ze státního rozpočtu. Společným východiskem se stalo Memorandum o podpoře neprofesionálního umění. www.nipos-mk.cz

8.4.2 Kulturní domy a komunitní kulturní kluby

MK prostřednictvím své příspěvkové organizace NIPOS začalo (poprvé za rok 2007) provádět statistický sběr dat v oblasti činnosti kulturních zařízení jako jsou kulturní domy, městská kulturní střediska, centra volného času apod. Statistické zjišťování spočívá v tom, že je osloven určitý počet zpravodajských jednotek.

V roce 2010 byla k šetření zařazena anketa s otázkami dotýkajícími se přeshraniční či mezinárodní kulturní spolupráce a zájmové vzdělávací, umělecké a mimoumělecké činnosti etnických menšin v ČR. Podle zjištění ankety mají minority vlastní kulturní organizace a aktivizují především kulturní život krajanů, na který mimo vlastní prostředky získávají finanční podporu od obcí a měst, kde pracují.

V roce 2008 šetření zaznamenalo celkem 295 subjektů, z toho 252 bylo zřizováno obcemi a městy, 7 subjektů bylo v kategorii neziskových a 36 v kategorii podnikatelských subjektů. V roce 2009 šetření zaznamenalo celkem 373 kulturních zařízení, z toho 308 zřizováno obcemi a městy, 21 neziskového charakteru a 44 v kategorii podnikatelských subjektů. A v roce 2010 šetření zaznamenalo celkem 454 kulturních zařízení, z toho 389 bylo zřizováno obcemi a městy, 22 neziskového charakteru a 43 podnikatelských subjektů. Podle výkazů je v celé ČR cca 6 tisíc obcí a všechny větší obce a města mají nejméně jedno kulturní zařízení (ve velkých městech je jich i několik desítek). Objevují se náznaky, že kulturní život v menších a malých obcích či městských částech mohou časem stále více organizovat podnikatelské subjekty, protože obce stále více svá kulturní zařízení prodávají či pronajímají. Kulturní aktivity především v obcích pořádají nejrůznější tradiční akce s cílem udržet tradiční, etnické a folklorní zvyklosti (např. masopust).

V ČR v dobách rozkvětu spolkového života – především na přelomu 19. a 20. století a na začátku 20. století – vznikla řada nejrozličnějších objektů – národních a spolkových domů, sokoloven apod., kam se chodilo nejen za zábavou, ale také se setkat. Jejich vývoj probíhal zcela přirozeně, ve vazbě na spolkový život, až do doby, kdy se ujal vlády komunistický režim. Ten přirozené vazby zpřetrhal, majetky znárodnil, aktivní občanskou společnost potřel a její zábavu dostal pod svou kontrolu. Staré a účelné budovy chátraly, případně se dočkaly rekonstrukcí, ale často za cenu necitlivých stavebních zásahů. Začaly se masivně stavět megalomanské kulturní domy, které mimo jiné sloužily i k prezentaci politické síly. Po roce 1989 se jich některé obce snažily zbavit prodejem, neboť jejich provoz byl velmi drahý, stejně jako i náklady na jejich rekonstrukci. Už v devadesátých letech minulého století si ale zástupci obcí začali uvědomovat, že bez kulturních domů a center jen těžko může v místě fungovat kvalitní komunitní život a nastal opět obrat přirozeným směrem viz šetření NIPOS. Kulturní domy či střediska zřizují nejrozličnější subjekty: obce, městské části, ale i občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti, akciové společnosti, s. r. o. a soukromé subjekty, žádná instituce není zřizována státem. Jejich nabídku lze shrnout do základních skupin – umělecká, mimoumělecká a vzdělávací činnost a další kulturní služby.

8.4.3 Sdružení občanů, zájmové skupiny, neziskové organizace a poradní orgány

Aktuální vývoj situace sebou přináší i vznik nových občanských iniciativ a sdružování občanů. Zhruba od roku 2004 se v Čechách, zejména v Praze, periodicky objevují iniciativy, které reagují ad hoc na kriticky vyhocenou situaci v resortu kultury, zapříčiněnou snížením financí, ignorancí úředníků, korupcí, nedodržováním závazných koncepcí schválených orgány zastupitelské demokracie a bohužel netransparentním jednáním a přerozdělováním financí. Další problémy byly nekomunikace s odbornou veřejností a svévolné a nekonceptní jednání ze strany všech úrovní samosprávy. Jednalo se o iniciativy jako např. *4 body pro kulturu* a *Za Prahu kulturní* – namířené proti nekonceptnosti pražského magistrátu.

Jednou z nejvýraznějších v poslední době je neformální iniciativa *Za Česko kulturní*, která soustřeďuje ke společným cílům zástupce nestátních neziskových kulturních a uměleckých organizací a další osobnosti pracující v oblasti neziskových aktivit různých uměleckých a kulturních oborů v celé ČR. Iniciativa vznikla v březnu 2009 a bezprostředním podnětem byly drastické finanční škrty v oblasti kultury; viz také 4.3. www.zaceskokulturni.cz

Iniciativa si klade za cíl především průběžný dialog s představiteli státu a samospráv, který povede k důsledné, hluboké a opravdové změně způsobu financování živé kultury, k vytvoření důstojných podmínek pro práci v dané sféře a pro nastolení rovných a pravidel a transparency pro všechny subjekty činné v kultuře. V roce 2010 mimo jiné iniciativa zorganizovala první [Otevřený kulturní think tank](#), který navázal na českou debatu o kultuře a podpoře kreativity.

Na úrovni státu a také ve větších městech včetně Prahy existují poradní orgány pro otázky kultury a umění. Na úrovni Ministerstva kultury (MK) je to např. poradní orgán ministra Rada pro umění, která je složena ze zástupců neziskového sektoru a kulturních institucí. Úkolem Rady je zejména dohlížet na plnění *Koncepce účinnější podpory umění 2007–2013*, navrhnout a iniciovat koncepční, organizační a legislativní opatření v oblasti umění, projednávat, posuzovat, konzultovat a připravovat stanoviska a doporučení ve vztahu k umění, sledovat činnost organizací zřízených MK v oblasti umění a dávat podněty k výzkumu teoretických a praktických problémů v oblasti umění. Doposud však Rada zcela nenaplnila své původní poslání dané *Koncepcí umění*.

9. Zdroje a odkazy

9.1 Klíčové dokumenty o kulturní politice

Státní kulturní politika na léta 2009–2014. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009.
<http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>

Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2006.
www.divadlo.cz/koncepceumeni/

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2011–2015, včetně internetizace knihoven – Knihovny pro Evropu 2020. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2011.
www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf

Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR na léta 2011–2015. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2011
www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/regionalni-a-narodnostni-kultura/Koncepce-a-jine-ustavujici-dokumenty/KONCEPCE-ucinnejsi-pece-o-tradicni-lidovou-kulturu-v-CR-na-leta-2011-az-2015.doc

Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v ČR na léta 2010–2014 (Koncepce rozvoje muzejnictví). Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2010
www.mkcr.cz/assets/kulturni-dedictvi/muzea-galerie-a-ochrana-moviteho-kulturniho-dedictvi/koncepce/KONCEPCE.doc

Koncepce památkové péče 2011–2016. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2011.
www.mkcr.cz/cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/analyzy-koncepce-dokumenty/koncepce-pamatkove--pece-99649/

Koncepce podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011–2016 a Strategie konkurenceschopnosti českého filmového průmyslu 2011–2016. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2010
www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/kinematografie/koncepce-podpory-a-rozvoje-ceske-kinematografie-a-filmoveho-prumyslu-2011---2016-79977/

Koncepce zahraniční politiky ČR. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2011
http://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf

Koncepce integrace cizinců v ČR a návrh dalšího postupu v roce 2011. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2011
www.cizinci.cz/files/clanky/741/Usneseni_vlady_09022011.pdf

Sborník statí o kultuře v letech 2004–2009. Praha: Ministerstvo kultury ČR, 2009.
www.mkcr.cz

Koncepce romské integrace na období 2010–2013.
www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/tz/170--ke-koncepci-romske-integrace-schvalene-vladou-65966/

Výsledky Satelitního účtu pro oblast kultury za rok 2009. Praha: NIPOS, 2011.

www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2010/01/Vysledek_uctu_kultury_CR_za_rok_2009.pdf

Statistika kultury 2010. Praha: NIPOS, 2011

www.nipos-mk.cz

Zpráva o naplňování Úmluvy o odstraňování všech forem diskriminace žen (CEDAW).

www.unhcr.org/refworld/docid/4aaf99fb0.html

Zaostřeno na ženy, na muže. Praha: Český statistický úřad, 2009, 2010 a 2011

www.czso.cz

Národní program reforem pro rok 2012. Praha: Vláda ČR, 2012

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2012_czech_cs.pdf

9.2 Klíčové organizace a portály

Rozhodovací orgány

Ministerstvo kultury ČR

www.mkcr.cz

Úřad vlády ČR

www.vlada.cz/cz/urad-vlady/default.htm

Profesní sdružení

Rada uměleckých obcí

www.ruo.cz

Česká filmová komora

www.filmovakomora.cz

Mezinárodní federace hudebního průmyslu (IFPI) – Národní skupina Česká republika

www.ifpicr.cz

Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska

www.shscms.cz

Sdružení profesionálních pracovníků památkové péče

www.spppp.eu

Asociace muzeí a galerií ČR

www.cz-museums.cz

Rada galerií ČR

www.radagalerii.cz

Mezinárodní rada muzeí (ICOM) – Český výbor

www.cz-icom.cz

Sdružení výtvarných kritiků a teoretiků

www.galeriekritiku.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=8

Česká centra nevládních organizací ITI, AICT, ASSITEJ, OISTAT, UNIMA, SIBMAS, FIRT a Česká hudební rada

<http://www.idu.cz/en/czech-centres-of-international-non-governmental-or>

Grantové orgány

Databáze grantů ECONNECT

<http://nno.ecn.cz/>

Státní fond kultury České republiky

www.mkcr.cz/statni-fondy/statni-fond-kultury-cr/default.htm

Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie

www.mkcr.cz/statni-fondy/statni-fond-pro-podporu-a-rozvoj-ceske-kinematografie/default.htm

Nadace českého výtvarného umění

www.ncvu.cz

Nadace český literární fond

www.nclf.cz

Nadace české architektury

www.nca.info

Nadace a centrum pro současné umění

www.fcca.cz

Hudební nadace OSA

www.osa.cz

DILIA – divadelní granty

www.dilia.cz

Nadace Občanského fóra

<http://archiv.radio.cz/nadace-of/faq.htm>

Česko-německý fond budoucnosti

www.fondbudoucnosti.cz

Nadace Život umělce

www.nadace-zivot-umelce.cz

Nadace Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových

www.hlavkovanadace.cz

Czech Science Foundation – Grantová agentura České republiky

www.gacr.cz/international.htm

Výzkum a statistika

Institut umění – Divadelní ústav

www.idu.cz

ProCulture

www.proculture.cz

NIPOS

www.nipos-mk.cz

Český statistický úřad

www.czso.cz

Katedra teorie kultury (kulturologie) Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

www.kulturologie.cz

Divadelní fakulta JAMU

<http://difa.jamu.cz/english>

Kulturní/umělecké portály

Mezikulturní dialog

www.mezikulturnidialog.cz

Portál DIVADLO

www.theatre.cz a www.divadlo.cz

Institut umění

www.culturenet.cz

Portál české literatury

www.czechlit.cz

Česká hudba

www.czechmusic.org

Informační systém abART – výtvarné umění

<http://abart-full.artarchiv.cz/>

Kormidlo – katalog odkazů občanské společnosti

www.kormidlo.cz

Kulturní bedekr Labyrint

www.labyrint.net/bedekr/

ArtsInfo

www.proculture.cz/artsinfo

Nová síť

www.novasit.cz

Taneční aktuality

www.tanecniaktuality.cz

Design portál

www.designportal.cz

Czechdesign.cz

www.czechdesign.cz

Muzea a galerie v České republice

www.cz-museums.cz